Vervolgmeting ervaren bureaucratie passend onderwijs

ELS KUIPER
LISELOTTE VAN LOON-DIKKERS
GUUSKE LEDOUX

Vervolgmeting ervaren bureaucratie passend onderwijs

Onderzoek bij scholen en ouders in het kader van de kortetermijnevaluatie passend onderwijs

ELS KUIPER

LISELOTTE VAN LOON-DIKKERS

GUUSKE LEDOUX

m.m.v. CHARLES FELIX EN NOORTJE HENDRIX

CIP-gegevens KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Kuiper, E.J., Loon-Dikkers, A.L.C. van, Ledoux, G., m.m.v. Felix, C., Hendrix, N.
Vervolgmeting ervaren bureaucratie passend onderwijs. Onderzoek bij scholen en ouders in het kader van de kortetermijnevaluatie passend onderwijs.
Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
(Rapport 940, projectnummer 20670)

ISBN 000-00-0000-000-0

Uitgave en verspreiding:
Kohnstamm Instituut
Plantage Muidergracht 24, Postbus 94208, 1090 GE Amsterdam
Tel.: 020-525 1226
www.kohnstamminstituut.uva.nl
Dataverwerking: Elion.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord

In het kader van de evaluatie passend onderwijs wordt bij scholen en ouders gevolgd in welke mate zij bureaucratie ervaren rondom het onderwerp leerlingenzorg. Dit gebeurt met de monitor bureaucratie die wordt uitgevoerd door het Kohnstamm Instituut. In het najaar van 2014 is hiervoor een eerste meting gehouden (nulmeting), die betrekking had op de situatie vóór invoering van passend onderwijs. In het najaar van 2015 is een eerste vervolgmeting uitgevoerd (eenmeting), gericht op de situatie na het eerste invoeringsjaar van passend onderwijs.
In dit rapport doen we verslag van de resultaten van deze eerste vervolgmeting. Na een korte algemene inleiding geven we in twee afzonderlijke delen de opzet en resultaten van de deelonderzoeken bij scholen en ouders weer. We sluiten af met algemene conclusies waarin we ook een vergelijking maken met de resultaten met de nulmeting, ofwel de situatie vóór de invoering van passend onderwijs.

Op deze plaats willen we graag iedereen bedanken die aan de onderzoeken heeft bijgedragen, in het bijzonder alle medewerkers van scholen en alle ouders die de moeite hebben genomen de vragenlijsten in te vullen.

Samenvatting

Terugdringen van bureaucratie is een van de doelstellingen van passend onderwijs. De verwachting is dat de afschaffing van landelijke regels en criteria en het leggen van de verantwoordelijkheid voor procedures van toewijzing van extra steun bij de samenwerkingsverbanden zullen leiden tot minder bureaucratie. Om te kunnen bepalen of deze doelstelling wordt gehaald, is inzicht nodig in de mate van bureaucratie voor en na de invoering van passend onderwijs. In het najaar van 2014 is daarom in opdracht van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek een nulmeting ervaren bureaucratie uitgevoerd bij scholen en ouders, als onderdeel van de kortetermijnevaluatie passend onderwijs. Deze nulmeting had betrekking op de situatie voor de invoering van passend onderwijs.
In het najaar van 2015 heeft een eerste vervolgmeting plaatsgevonden, om na te gaan hoe het een jaar na de invoering van passend onderwijs gesteld is met die ervaren bureaucratie. Deze eenmeting bestond uit twee deelonderzoeken: een onderzoek naar de ervaren bureaucratie op scholen voor primair, voortgezet en speciaal onderwijs, en een onderzoek naar de ervaren bureaucratie bij ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. Voor beide onderzoeken is zoveel mogelijk het instrumentarium gebruikt dat voor de nulmeting was ontwikkeld, om beide metingen goed te kunnen vergelijken.

Ervaren bureaucratie op scholen

Wat is gemeten?
Het onderzoek op de scholen was net als bij de nulmeting gericht op intern begeleiders en leerkrachten van het basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en

speciaal onderwijs en op zorgcoördinatoren en mentoren van het voortgezet onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs. De gebruikte online vragenlijst kwam grotendeels overeen met de vragenlijst van de nulmeting. Voor het meten van ervaren bureaucratie is uitgegaan van twee schaalvariabelen, *taakbelasting* (de tijd die taken en procedures rond leerlingenzorg kosten, en de complexiteit van die taken en procedures) en *doelmatigheid* (het ervaren nut en de helderheid van taken en procedures). De mate van ervaren bureaucratie is ook taakspecifiek benaderd; voor een aantal taken rond leerlingenzorg is nagegaan hoe tijdrovend, nuttig en complex men die vindt. Daarnaast zijn drie schaalvariabelen gemaakt die factoren meten die van invloed zijn op de mate van ervaren bureaucratie: *externe druk* (de mate waarin men druk van buiten ervaart bij het uitvoeren van administratieve taken rond leerlingenzorg), *eigenaarschap* (de mate waarin men het gevoel heeft zelf invloed te hebben op taken en procedures) en *professionaliteit* (eigen kennis en vaardigheden).
Voor deze vervolgmeting zijn nieuwe taken toegevoegd die te maken hebben met de invoering van passend onderwijs, zoals het opstellen van ontwikkelingsperspectieven en het maken van een schoolondersteuningsplan. Ook is gericht gevraagd naar een vergelijking met de situatie vóór passend onderwijs, wat betreft de bureaucratie die men ervaart.

Procedure en respons

Voor deze eenmeting zijn alle po-, so- en vo-scholen benaderd in de tien samenwerkingsverbanden die ook betrokken waren bij de nulmeting. In totaal betrof het 915 scholen. De uiteindelijke gemiddelde respons was 11.5%, en varieerde sterk per groep: van 48% bij de intern begeleiders van so/sbo/vso tot 2.7% bij de mentoren in het vo. De vragenlijst is daarnaast ook uitgezet via een open werving. Het totaal aantal respondenten van steekproef en open werving was 482.

Resultaten

Uit de resultaten komt naar voren dat de algemene lijn wat betreft ervaren bureaucratie vergelijkbaar is met de situatie voor passend onderwijs. Net als bij de nulmeting, ervaart men de administratieve en overlegtaken rond de leerlingenzorg als behoorlijk tijdrovend, maar ook als nuttig en niet erg ingewikkeld. De administratieve taken vindt men meer tijd kosten dan de overlegtaken. Nieuwe taken rond de leerlingenzorg vindt men relatief ingewikkeld.

Intern begeleiders en zorgcoördinatoren ervaren de taken als wat nuttiger en minder tijdrovend dan leerkrachten en mentoren. Dit beeld komt overeen met de nulmeting. De spreiding in de antwoorden is bij alle taken echter groot, wat wijst op grote verschillen binnen de verschillende respondentgroepen.

Op taken die bij beide metingen zijn bevraagd, valt op dat met name de intern begeleiders en zorgcoördinatoren die taken als meer tijdrovend en complex en wat minder nuttig ervaren dan in de nulmeting het geval was.

Toename in ervaren bureaucratie
Als we kijken naar de scores op de algemene (niet taakspecifieke) schalen taakbelasting en doelmatigheid, is het algemene beeld eveneens vergelijkbaar met de nulmeting: men vindt de administratie en procedures rond de leerlingenzorg vrij belastend, maar die tijd is wel behoorlijk doelmatig besteed. Ten opzichte van de situatie voor passend onderwijs is over alle respondenten heen de taakbelasting echter wel toegenomen. Men rapporteert vaker dat de administratie en procedures rond de leerlingenzorg veel papierwerk kosten, ingewikkeld zijn om uit te voeren en ten koste gaan van andere taken. Wat betreft doelmatigheid is er geen verschil tussen beide metingen. Ook hier is de spreiding tussen de antwoorden groot, dus is sprake van aanzienlijke individuele verschillen.
Daarnaast is ook rechtstreeks gevraagd of men van mening is dat de hoeveelheid bureaucratie sinds de invoering van passend onderwijs is toegenomen. Uit de antwoorden komt een duidelijk beeld: 67% van de leerkrachten/mentoren en 59% van de intern begeleiders/zorgcoördinatoren vindt dat er nu meer bureaucratie is, en minder dan 5% van beide groepen vindt dat er sprake is van een afname.
Of er echt sprake is van een toename, valt strikt genomen niet te zeggen. Daarvoor zouden beide keren precies dezelfde respondenten de vragen beantwoord moeten hebben en dat is slechts (zeer) ten dele het geval. Weliswaar is beide keren dezelfde steekproef gebruikt, maar er zijn responsverschillen tussen beide metingen (bij de eenmeting bijvoorbeeld meer deelname van het speciaal onderwijs) en bij de open werving groep kunnen er ook verschillen bestaan tussen beide metingen wat betreft type deelnemers. Een aanwijzing daarvoor is dat de groep die via de open werving de vragenlijst heeft ingevuld bij de eenmeting wat minder doelmatigheid ervaart en wat meer taakbelasting dan de respondenten in de steekproef. Bij de nulmeting was geen

sprake van een dergelijk verschil.
Echter, ook na controle voor steekproefkenmerken (schooltype en respons via open werving of steekproef) blijft een verschil in ervaren taakbelasting tussen nul- en eenmeting bestaan. Het lijkt er dus op dat er wel degelijk sprake is van een toename wat betreft taakbelasting.

Factoren die van invloed zijn
Wat betreft de factoren die van invloed zijn op ervaren bureaucratie (externe druk, eigenaarschap en professionaliteit) is het algemene beeld eveneens vergelijkbaar met dat van de nulmeting: men ervaart een matige hoeveelheid externe druk en redelijk veel eigenaarschap en professionaliteit. In vergelijking met de nulmeting ervaart men nu wel gemiddeld meer externe druk en minder eigenaarschap. De spreiding is echter opnieuw groot.
Net als bij de nulmeting, is sprake van een samenhang tussen deze drie beïnvloedende factoren en de mate van ervaren bureaucratie: een lage ervaren externe druk, een sterk gevoel van eigenaarschap en een hoge ervaren professionaliteit gaan samen met een lage ervaren taakbelasting en een hoge ervaren doelmatigheid van administratie en procedures rond leerlingenzorg. Eveneens vergelijkbaar met de nulmeting is de uitkomst dat een hoge ervaren werkdruk (in algemene zin en rond leerlingenzorg) samengaat met een hoge mate van ervaren bureaucratie.

Zijn er verschillen tussen samenwerkingsverbanden?
Analyse van verschillen tussen samenwerkingsverbanden was alleen mogelijk voor twee po-samenwerkingsverbanden. Zij verschillen niet significant in de mate van ervaren bureaucratie.

Ervaren bureaucratie bij ouders

Wat is gemeten?
Net als bij de nulmeting is ouders gevraagd naar de bureaucratie die zij ervaren bij het verkrijgen van een indicatie en extra ondersteuning voor hun kind. Daarbij zijn vijf aspecten onderscheiden: het diagnostisch onderzoek, het maken van een handelingsplan of ontwikkelingsperspectief, formulieren in verband met een indicatieaanvraag, procedure voor aanvragen van een indicatie en het zoeken naar een geschikte school. Steeds was daarbij de vraag

hoeveel tijd men daarmee kwijt was, hoeveel nut men ervaarde en hoe moeilijk men het betreffende aspect vond.

Twee groepen ouders onderscheiden

Het in de nulmeting gemaakte onderscheid tussen indicatie-ouders en ondersteuning-ouders is gehandhaafd, maar beide groepen hebben als gevolg van de invoering van passend onderwijs een andere samenstelling gekregen. De groep indicatie-ouders omvat nu alleen nog ouders van kinderen met een indicatie voor lwoo, praktijkonderwijs of cluster 1 of 2. Ouders van kinderen met voorheen een cluster 3 of 4 indicatie (de 'rugzakjes') vallen nu onder de groep ondersteuning-ouders.
Dat heeft ook gevolgen gehad voor de werving: ouders van kinderen met een indicatie konden nu niet meer gericht worden geworven. Daarom is een grote algemene steekproef van ouders benaderd via DUO, met als resultaat een respons van 772 ouders die ervaring hebben met extra ondersteuning en 147 ouders met ervaring met een indicatie, vooral een lwoo- of cluster 2-indicatie.

Resultaten

Wat betreft de mate van ervaren bureaucratie blijkt er net als bij de nulmeting sprake te zijn van een wat wisselend, maar gemiddeld vrij positief beeld. Ouders vinden het diagnostisch onderzoek heel nuttig, maar ook veel tijd kosten. Het maken van een handelingsplan of ontwikkelingsperspectief vindt men eveneens nuttig, en ook weinig tijd en moeite kosten. De stappen voor het verkrijgen van een indicatie vinden ouders nuttig en niet ingewikkeld, maar wel veel tijd kosten. Ten slotte vindt men het kiezen van een geschikte school niet veel tijd kosten en ook niet ingewikkeld.
Er zijn enkele significante verschillen met de nulmeting: diagnostisch onderzoek en het maken van een handelingsplan/ontwikkelingsperspectief vindt men nu minder tijd kosten; invullen van formulieren voor een indicatie kost nu minder tijd en de indicatieaanvraag kost minder tijd en is minder ingewikkeld dan voorheen. Deze verschillen zijn echter lastig te interpreteren omdat de groep indicatie-ouders nu anders is samengesteld dan in de nulmeting.
Daarnaast is sprake van grote spreiding bij alle vragen; er zijn dus grote verschillen tussen ouders wat betreft de mate van bureaucratie die zij ervaren. Vaak is een aanzienlijke minderheid van 20-30% juist níet tevreden over het betreffende aspect.

Factoren die van invloed zijn

Ook bij de ouders is nagegaan welke factoren van invloed zijn op de mate van ervaren bureaucratie, en dan specifiek rond drie onderwerpen: de indicatieprocedure, het diagnostisch onderzoek en het verkrijgen van extra ondersteuning. Daarvoor zijn vragen gesteld over de steun die zij hebben ervaren, de informatievoorziening, de invloed die ze zelf konden uitoefenen, hun vertrouwen in de deskundigheid van professionals en hun eigen kennis.

Met betrekking tot de indicatieprocedure is er sprake van een aantal verschillen tussen nul- en eenmeting. Zo vonden indicatie- ouders vóór de invoering van passend onderwijs vaker dat tijdens de indicatieprocedure rekening werd gehouden met hun wensen, dat zij voldoende ondersteuning kregen bij het verzamelen van de gegevens en dat zij voldoende informatie kregen over wat een indicatie is. Bovendien hadden zij toen meer vertrouwen in de indicatieprocedure en in de deskundigheid van degenen die betrokken waren bij de indicatieaanvraag en waren ze positiever over de informatie over afwijzing of goedkeuring van de indicatieaanvraag en de hulp tijdens de indicatieprocedure.

Hoewel het gemiddelde oordeel nog altijd vrij positief is, is men op deze punten dus negatiever dan voorheen. Daarbij kan echter de veranderde samenstelling van de groep indicatie-ouders (mede) een rol spelen.

Ten aanzien van het diagnostisch onderzoek zijn er geen verschillen tussen nul- en eenmeting: ouders zijn overwegend tevreden, wel met een grote spreiding in de antwoorden. Ook met betrekking tot het verkrijgen van extra ondersteuning zijn ouders gematigd positief, maar is wel sprake van verschillen tussen nul- en eenmeting: ouders vinden nu het papierwerk minder moeilijk dan voor de invoering van passend onderwijs; voor de procedures is de tendens echter omgekeerd (de procedures zijn nu minder duidelijk en ouders vinden ook dat ze er nu minder invloed op hebben).

Wat betreft de samenwerking met anderen zijn ouders vrij positief: men vindt die in het algemeen goed verlopen. Er zijn op dit punt geen verschillen met de nulmeting.

Verschillen op achtergrondkenmerken

Op enkele punten blijken groepen ouders onderling van elkaar te verschillen. Dat betreft vooral verschillen tussen indicatie-ouders en ondersteuning-ouders,

met betrekking tot onder meer aspecten van het diagnostisch onderzoek, de invloed die men heeft op de hulp die hun kind krijgt en of men weet waar men terecht kan met vragen.
Daarnaast zijn er enkele verschillen tussen ouders met een kind in het regulier en speciaal onderwijs. Zo vinden ouders met een kind in het speciaal onderwijs de indicatieprocedure ingewikkelder dan ouders met een kind in het regulier onderwijs, maar voelen zij zich meer serieus genomen door de school en hebben zij vaker voldoende uitleg gehad over procedures.
Verschillen naar etnische achtergrond tussen ouders zijn er vrijwel niet, verschillen naar opleidingsniveau wel: niet verrassend is dat hoger opgeleide ouders formulieren en procedures beter begrijpen; zij ervaren daarnaast ook meer invloed op de hulp die hun kind krijgt dan lager opgeleide ouders.

Inleiding

In het voorjaar van 2014 heeft het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) opdracht gegeven om een aantal nulmetingen passend onderwijs uit te voeren. Aanleiding daarvoor was de toen aanstaande invoering van de Wet Passend onderwijs op 1 augustus 2014 en de wens van het Ministerie van OCW en de Tweede Kamer om de uitvoering van de wet goed te volgen in een reeks van monitoronderzoeken. Dat maakte het noodzakelijk om op verschillende onderdelen een nulmeting uit te voeren over de situatie voorafgaand aan passend onderwijs. Een van die metingen betrof een nulmeting ervaren bureaucratie, gericht op onder meer de ervaringen van scholen en ouders met bureaucratie in relatie tot leerlingenzorg.

De achtergrond van passend onderwijs was de behoefte aan herziening van het stelsel van onderwijs(voorzieningen) voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, bijvoorbeeld vanwege leerproblemen, gedragsproblemen, specifieke beperkingen of andere voor het onderwijs relevante belemmeringen of omstandigheden. Die herziening kwam voort uit de constatering van opeenvolgende bewindslieden op het Ministerie van OCW dat het tot dan toe geldende systeem voor deze leerlingen een groot aantal knelpunten kende. Eén daarvan was de grote complexiteit van dit systeem. Dat werd niet alleen veroorzaakt door verkokering en systeemscheiding tussen verschillende onderwijssectoren, maar ook door het feit dat er in de loop van de tijd verschillende beleidsprogramma's zijn ontworpen voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften die elk een eigen doelgroep, organisatie en dynamiek kenden. De verschillende organisatiemodellen die gekozen zijn voor deze beleidsprogramma's leidden elk tot eigen vormen van overleg, regels, procedures en verantwoording en vormden daarmee een belasting voor het

onderwijsveld. Behalve complex, werd het systeem ook bureaucratisch gevonden. Er was sprake van veel ingewikkelde regels en het gebrek aan afstemming maakte dat procedures voor plaatsing van leerlingen in de juiste onderwijsvoorziening soms erg traag verliepen. Voor ouders was het vaak moeilijk om in dit 'woud van regels' hun weg te vinden, en ook voor de scholen was het een grote opgave om de juiste route te vinden en ouders adequaat te adviseren en ondersteunen. Met name het feit dat ouders en leerlingen soms meermalen een traject van onderzoek en indicatie moesten doorlopen voordat de juiste plek in het stelsel gevonden was, werd onwenselijk gevonden (Ledoux et al, 2007; Ledoux, 2013; Onderwijsraad, 2011).
Eén van de doelstellingen van de invoering van passend onderwijs is dan ook om de hoeveelheid bureaucratie te verminderen. Door het afschaffen van landelijke (indicatie)regels en de decentralisatie van het beleid rond de organisatie en toewijzing van extra steun naar het niveau van samenwerkingsverbanden passend onderwijs, komt er ruimte om bestaande bureaucratie te reduceren. Of dat inderdaad gebeurt, moet de komende jaren blijken in het kader van de landelijke evaluatie passend onderwijs. De nulmeting bureaucratie die in 2014 is uitgevoerd, vormt daarbij het ijkpunt: in welke mate brachten de tot dan toe gangbare werkwijzen rond leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften bureaucratie met zich mee?[1]
Dit rapport doet verslag van de eerste vervolgmeting en richt zich op de vraag: hoe is het met de ervaren bureaucratie bij scholen en ouders rond leerlingenzorg, een jaar na de invoering van passend onderwijs?

Ten behoeve van de nulmeting is destijds een literatuurstudie uitgevoerd met oog op het meetbaar maken van het begrip ervaren bureaucratie[2]. Uitgangspunt daarbij was dat bureaucratie op zichzelf niet negatief hoeft te zijn, en ook in zekere mate noodzakelijk is voor het bieden van goede ondersteuning aan leerlingen. De organisatie van de ondersteuningsstructuur rond passend onderwijs is echter kwetsbaar voor het ontstaan van onnodige en/of dysfunctionele bureaucratie: administratie, regels en procedures die niet worden ervaren als functioneel (dus nuttig) en die onnodig complex zijn en

1 Kuiper, E.J., Dikkers, A.L.C., Ledoux, G., Van den Berg, E., & Bos, W. (2015). *Feitelijke en ervaren bureaucratie. Nulmeting in het kader van de kortetermijnevaluatie passend onderwijs.* Amsterdam: Kohnstamm Instituut/Stichting Economisch Onderzoek.

2 Zie voor de literatuurstudie het rapport van de nulmeting; gegevens in noot 1.

veel tijd kosten. Daarbij is van belang dat verschillende groepen actoren alleen met onderdelen van de ‘ondersteuningsketen’ te maken hebben en dat daardoor ook het perspectief op nut en noodzaak van regels en procedures kan verschillen.
Op basis van de literatuurstudie is bij de instrumentontwikkeling voor de nulmeting gekozen voor een meervoudige benadering van ervaren bureaucratie. Dat heeft geresulteerd in een instrument waarin bij zowel scholen als ouders drie typen variabelen centraal staan:

- de mate van bureaucratie die men ervaart, in termen van ervaren nut, tijd en complexiteit van regels en procedures rond de leerlingenzorg;
- factoren die van invloed zijn op de ervaren mate van bureaucratie, zoals druk die men ervaart, steun die men krijgt, zeggenschap die men heeft over procedures;
- controlevariabelen die van invloed kunnen zijn op zowel de mate van ervaren bureaucratie als de relatie tussen de beïnvloedende factoren.

Voor deze eerste vervolgmeting is gebruik gemaakt van de voor de nulmeting ontwikkelde instrumenten, met wat aanpassingen. Deze worden nader beschreven in de hierna volgende rapportages van de twee deelonderzoeken (ervaren bureaucratie op scholen en bij ouders). Deze rapportages bevatten ook de onderzoeksvragen en de opzet van de betreffende deelstudie.

Ten behoeve van de nulmeting is naast onderzoek naar ervaren bureaucratie ook een deelonderzoek uitgevoerd naar feitelijke bureaucratie rond de leerlingenzorg, op het niveau van de samenwerkingsverbanden en RECs. Geprobeerd is destijds om vast te stellen welk deel van de financiële middelen van de oude samenwerkingsverbanden (uit de periode vóór passend onderwijs) als overhead kon worden beschouwd. De conclusie was dat dit niet goed viel te achterhalen, vooral doordat de financiële verslagen van samenwerkingsverbanden daarvoor onvoldoende gedetailleerde informatie bevatten. Daardoor is een goede vergelijking tussen de periode vóór en na passend onderwijs niet mogelijk en was het dus niet zinvol om dit deel van het onderzoek te herhalen.

Deel I

Ervaren bureaucratie in scholen

1 Inleiding

In dit deel van de rapportage doen we verslag van de eenmeting ervaren bureaucratie bij scholen. Deze eenmeting was gericht op intern begeleiders en leerkrachten in het primair (po) en speciaal onderwijs (so), en zorgcoördinatoren en mentoren in het voortgezet onderwijs (vo).
De eenmeting had tot doel om a. de mate van ervaren bureaucratie in relatie tot leerlingenzorg te bepalen één jaar na invoering van passend onderwijs, en b. na te gaan in hoeverre sprake is van verschillen in ervaren bureaucratie bij de verschillende onderzoeksgroepen ten opzichte van de situatie vóór passend onderwijs.
Daartoe zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. In welke mate ervaren intern begeleiders/zorgcoördinatoren en leerkrachten/mentoren bureaucratie bij de uitvoering van hun taken rond leerlingenzorg?
2. Op welke wijze hangen de voor bureaucratie relevante factoren samen met de mate van ervaren bureaucratie?
3. In hoeverre verschillen intern begeleiders/zorgcoördinatoren en leraren/mentoren met betrekking tot zowel de mate van ervaren bureaucratie als de daarmee samenhangende factoren?
4. In hoeverre zijn er verschillen tussen de schoolsoorten?
5. In hoeverre is er met betrekking tot deze vier vragen sprake van verschil met de situatie vóór passend onderwijs?

2 Onderzoeksopzet

Deze eerste vervolgmeting heeft betrekking op de situatie één jaar na de invoering van passend onderwijs. In 2.1 beschrijven we het instrument, een online vragenlijst, dat voor deze meting is gebruikt. Paragraaf 2.2 gaat in op de dataverzameling, waarna we tot slot weergeven welke analyses zijn uitgevoerd (2.3).

2.1 Instrumenten

Voor deze eenmeting is de online vragenlijst gebruikt die voor de nulmeting is ontwikkeld. De vragenlijst heeft vier typen items:

1. Items die de mate van bureaucratie meten
2. Items met betrekking tot aspecten die samenhangen met de mate van ervaren bureaucratie
3. Items met betrekking tot controlevariabelen
4. Items met betrekking tot achtergrondgegevens van respondenten.

Op basis van de uitgevoerde analyses bij de nulmeting zijn twee schaalvariabelen onderscheiden die samen de mate van ervaren bureaucratie meten: *taakbelasting* (de tijd die taken en procedures rond de leerlingenzorg kosten en de complexiteit van die taken en procedures) en *doelmatigheid* (het ervaren nut en de helderheid van taken en procedures).
Met betrekking tot de factoren die van invloed kunnen zijn op de mate van ervaren bureaucratie zijn drie schaalvariabelen onderscheiden: *externe druk* (mate waarin men bemoeienis ervaart van anderen bij taken rond

leerlingenzorg), *eigenaarschap* (mate waarin men invloed en controle heeft bij die taken, en weet wat verwacht wordt) en *professionaliteit* (beoordeling van eigen kennis en informatie met betrekking tot taken rond leerlingenzorg). Controlevariabelen zijn ervaren werkdruk in algemene zin en ervaren werkdruk in relatie tot leerlingenzorg, en werktevredenheid. De achtergrondvariabelen hebben betrekking op persoonskenmerken van respondenten (leeftijd, sekse etc) en kenmerken van de werksituatie (onderwijstype en –niveau, jaar/klas waar men les geeft, etc).

Uitgangspunt bij de nulmeting was het ontwerpen van een instrument dat (met eventueel enige aanpassing) geschikt zou zijn voor herhaalde meting. Voor deze eenmeting is de vragenlijst grotendeels overgenomen. Waar nodig zijn items aangepast (bijvoorbeeld in de tegenwoordige tijd geplaatst, aangezien de eenmeting niet zoals de nulmeting op het verleden betrekking had) en toegevoegd. Dit laatste was noodzakelijk als een bepaalde taak of uitspraak niet meer of onvoldoende betrekking had op de situatie ná invoering van passend onderwijs. Voorbeelden zijn toevoegen van ‘opstellen van ontwikkelingsperspectieven’ en ‘uitvoeren van de zorgplicht’ bij de taken rond de leerlingenzorg, en aanpassing van vragen die verwezen naar ‘rugzakjes’ en indicaties. Ook is een vraag toegevoegd waarin expliciet verzocht wordt een vergelijking te maken van de situatie voor en na invoering van passend onderwijs, wat betreft ervaring met bureaucratie. In de nulmeting is leerkrachten en mentoren in het po en vo gevraagd naar het aantal ‘rugzakjes’ en andere leerlingen met extra ondersteuning in de klas. Die vraag is voor de eenmeting anders gesteld; gevraagd is nu naar het aantal leerlingen met een indicatie voor cluster 1 en 2, met een leerlinggebonden budget (verstrekt door het samenwerkingsverband) en het aantal overige leerlingen die extra zorg nodig hebben.
Aangezien de werving op deels andere wijze is vormgegeven (zie paragraaf 2.2), is niet gewerkt met inlogcodes waardoor herleiden van respondenten tot brin-nummer en samenwerkingsverband langs deze weg niet meer mogelijk was. Daarom zijn twee vragen toegevoegd, een (verplicht in te vullen) vraag naar het samenwerkingsverband waar de school onder valt (met keuze uit de tien betrokken samenwerkingsverbanden en een ‘anders’ categorie) en een vraag naar het brin-nummer van de school.
Net als bij de nulmeting zijn zes verschillende versies van de vragenlijst gemaakt, voor de verschillende onderwijs- en functietypen. De vragenlijsten

verschilden enigszins in lengte (samenhangend met de functie, met name de daarbij horende taken) en formulering (met name bij het so). Alle items hebben de vorm van uitspraken op een 5-punts Likertschaal met antwoordmogelijkheden variërend van 'helemaal niet van toepassing' tot 'helemaal van toepassing'. Daarnaast zijn enkele open vragen gesteld. Ook hadden respondenten de mogelijkheid om bij verschillende vragenblokken toelichting te geven.

2.2 Dataverzameling

De doelgroep van de eenmeting was gelijk aan die van de nulmeting: intern begeleiders en leerkrachten in het po en s(b)o, zorgcoördinatoren en mentoren in het v(s)o.
Voor de keuze van de scholen is eveneens uitgegaan van de nulmeting: de eenmeting heeft plaatsgevonden binnen dezelfde samenwerkingsverbanden en daarmee bij dezelfde groep po-, vo- en so-scholen als bij de nulmeting. Op die manier zijn de resultaten van nul- en eenmeting goed te vergelijken: het gaat deels om dezelfde respondenten en de eventuele invloed van het samenwerkingsverband is eveneens vergelijkbaar. Ook speelde een rol dat een deel van de respondenten van de nulmeting had aangegeven opnieuw benaderd te willen worden voor de eenmeting.
De totale steekproef omvatte 915 scholen, met van elke school de intern begeleider of zorgcoördinator en 25% van het aantal leerkrachten/mentoren. In tabel I.1 staat het aantal scholen per schooltype per samenwerkingsverband weergegeven.

Tabel I.1 Aantal scholen in steekproef per samenwerkingsverband, naar schooltype

Samenwerkingsverband	*N* scholen po	*N* scholen vo	*N* scholen so, sbo en vso	Totaal
1 G4 randstad	166	54	30	250
2 G32 Zuid-Nederland	81	23	14	118
3 G32 Midden-Nederland	37	11	10	58
4 G32 Oost-Nederland	69	14	18	101
5 platteland Noord-Nederland	322	40	26	388
Totaal	*675*	*142*	*98*	*915*

De respons bij de nulmeting was lager dan gewenst, met name in het vo en so. Daarom is de werving bij de eenmeting anders opgezet.

- Van vrijwel alle vo- en so-scholen en ongeveer de helft van alle po-scholen zijn emailadressen van zorgcoördinatoren en intern begeleiders verzameld, via contact met het samenwerkingsverband of de school, of via internet. Deze respondenten zijn via email uitgenodigd om deel te nemen, waarbij zij via de link in de email direct toegang kregen tot de vragenlijst. Hen is tevens gevraagd om de email door te sturen naar 25% van de mentoren/leerkrachten. De verwachting was dat met name de directe link naar de vragenlijst de respons zou kunnen verhogen. Ook was rappelleren bij deze groep mogelijk via email.
- Alle overige (met name po-) scholen zijn schriftelijk uitgenodigd om mee te doen aan het onderzoek, met een brief geadresseerd aan de intern begeleider waarin ook de procedure is beschreven. Daarbij zaten ook brieven voor leerkrachten. De intern begeleider kreeg instructie over het verspreiden van de brief onder 25% van de leerkrachten.
- Ongeveer halverwege de periode van openstelling van de vragenlijst zijn alle scholen met een emailadres herinnerd aan het onderzoek, met het uitdrukkelijke verzoek ook collega's nogmaals op het onderzoek te attenderen.
- De respondenten die bij de nulmeting een emailadres hadden opgegeven, zijn apart uitgenodigd om mee te doen, met een op hun situatie aangepaste email.

Bij de nulmeting is naast de werving binnen de steekproef ook gebruikt gemaakt van (aanvullende) open werving, via onder meer sociale media. Aangezien dat wat betreft respons succesvol was en deze groep vergelijkbaar was met de steekproef, is ook bij de eenmeting gebruik gemaakt van open werving.
In 3.1 gaan we in op de uiteindelijke respons per schooltype en functie.

2.3 Data-analyse

Vergelijking respondenten gesloten en open vragenlijst
Als eerste is nagegaan of de data van de twee respondentgroepen (van de steekproef en de open werving) samengenomen konden worden bij de analyses. Daartoe zijn beide groepen vergeleken op de volgende kenmerken:

sekse, leeftijd, functie, opleiding gevolgd op gebied van leerlingenzorg, werktevredenheid, werkdruk algemeen, werkdruk in relatie tot leerlingenzorg, tijd besteed aan taken rond leerlingenzorg, en scores op de twee schaalvariabelen met betrekking tot ervaren bureaucratie (taakbelasting en doelmatigheid).

Uit de analyses blijkt dat er sprake is van enkele significante verschillen tussen beide groepen. Het belangrijkste verschil betreft de mate van ervaren bureaucratie: deelnemers aan de open vragenlijst ervaren meer taakbelasting en minder doelmatigheid (met andere woorden: meer bureaucratie) dan deelnemers in de steekproef. De open werving-groep rapporteert ook een hogere ervaren werkdruk rond leerlingenzorg. Verder zijn deelnemers aan de open vragenlijst vaker vrouw, en hebben ze vaker een opleiding gevolgd op het gebied van leerlingenzorg. Daarnaast hebben vergeleken met de steekproef naar verhouding meer leerkrachten so en minder mentoren vo de open vragenlijst ingevuld. Beide groepen bleken niet significant te verschillen in leeftijd, tijdsinzet op de meeste taken rond leerlingenzorg, ervaren algemene werkdruk en werktevredenheid.

Het verschil in ervaren bureaucratie blijkt niet samen te hangen met de ervaren werkdruk en het schooltype waarop men werkt. Mogelijk hangt het verschil in ervaren bureaucratie tussen de groepen samen met andere, niet gemeten (achtergrond)kenmerken van de groepen.

Gezien boven genoemde verschillen tussen beide respondentgroepen is besloten om wél beide groepen samen te nemen, maar met betrekking tot taakbelasting en doelmatigheid de gegevens van beide groepen tevens afzonderlijk te analyseren. Belangrijkste argument daarbij is dat in de nulmeting beide groepen samen zijn genomen op basis van alleen achtergrondkenmerken, voorafgaand aan de verdere analyses. Niet uit te sluiten was dat ook in de nulmeting al een verschil was tussen beide groepen, met betrekking tot taakbelasting en doelmatigheid. Zonder meer scheiden van beide groepen zou dan kunnen betekenen dat de resultaten van nul- en eenmeting niet goed te vergelijken zijn. Ten behoeve van een optimale vergelijkbaarheid hebben we ook voor de nulmeting de uitkomsten op de schaalvariabelen taakbelasting en doelmatigheid alsnog voor beide respondentgroepen apart geanalyseerd.

Voor de vijf schaalvariabelen is de betrouwbaarheid opnieuw berekend, zie tabel I.2.

Tabel I.2 Betrouwbaarheid schalen

Schaal	Cronbach's alpha eenmeting	Cronbach's alpha nulmeting
Taakbelasting	.66	.68
Doelmatigheid	.67	.62
Externe druk	.71	.76
Eigenaarschap	.63	.76
Professionaliteit	.56	.67

Bij vier schalen is de betrouwbaarheid lager dan in de nulmeting, bij één schaal hoger. De betrouwbaarheid van de schaal 'professionaliteit' is in de eenmeting te laag om betrouwbare uitspraken te kunnen doen op schaalniveau. In verband met de vergelijkbaarheid met de nulmeting zijn in de tabellen voor deze schaal wel de gemiddelde schaalscores opgenomen, en daarnaast de scores op de samenstellende items.
Daarnaast zijn enkele items die buiten deze schalen vielen, op item-niveau geanalyseerd. De items met betrekking tot ervaren bureaucratie rond regels en procedures gerelateerd aan externe partijen, alleen gesteld aan intern begeleiders en zorgcoördinatoren, zijn eveneens alleen op item-niveau geanalyseerd.

Vervolganalyses

Aan de hand van beschrijvende statistische analyses zijn als eerste de kenmerken van de respondenten als geheel en de verschillende groepen daarbinnen in kaart gebracht. Vervolgens is met het oog op het vaststellen van de mate van bureaucratie voor de verschillende aan bureaucratie gerelateerde taken rond leerlingenzorg nagegaan hoeveel respondenten (verdeeld naar functie) die taak uitvoeren en als hoe complex, tijdrovend dan wel nuttig die taken worden ervaren. Daarna zijn voor de schalen 'taakbelasting' en 'doelmatigheid' de gemiddelde scores berekend voor de totale groep en deelgroepen.
Hetzelfde is gedaan voor de schalen 'externe druk', 'eigenaarschap' en 'professionaliteit', de beïnvloedende variabelen. In vervolganalyses zijn de verschillen getoetst tussen intern begeleiders/zorgcoördinatoren en leerkrachten/mentoren, alsmede tussen po, so en vo. Ook zijn correlaties berekend tussen de mate van ervaren bureaucratie en de drie beïnvloedende schalen en is de samenhang nagegaan tussen enkele controlevariabelen en de

scores op de variabelen met betrekking tot de mate van ervaren bureaucratie, zowel voor de totale groep als voor deelgroepen. Waar mogelijk zijn verschillen berekend tussen groepen. Tot slot zijn de gemiddelde schaalscores op de schalen taakbelasting en doelmatigheid, en externe druk, eigenaarschap en professionaliteit van de nulmeting en de eenmeting vergeleken, om na te gaan in hoeverre er sprake is van significante verschillen tussen beide metingen. Door de hogere respons was het bij deze eenmeting mogelijk om wat betreft de schaalscores een vergelijking te maken tussen vier van de vijf samenwerkingsverbanden in de steekproef. Alleen bij het samenwerkingsverband in Midden-Nederland (zie tabel I.13a) was het aantal respondenten te laag om in de analyses mee te kunnen nemen.

De antwoorden op de open vragen zijn per vraag geteld, en net als in de nulmeting inhoudelijk gescand op hoofdlijnen. Daarbij is waar mogelijk ook gekeken naar verschillen tussen groepen respondenten (met name intern begeleiders/zorgcoördinatoren en leerkrachten/mentoren). De resulterende patronen zijn gebruikt om de resultaten van de kwantitatieve analyse te illustreren of aan te vullen. De respons op de open vragen verschilt; met name vragen naar eigen ervaringen met betrekking tot bureaucratie rond leerlingenzorg zijn door veel respondenten beantwoord.

3 Resultaten

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van de analyses. In 3.1 beschrijven we de respons (totaal en per deelgroep) en de kenmerken van de respondentgroepen. Paragraaf 3.2 gaat in op de mate van ervaren bureaucratie, zowel rond de taken met betrekking tot de leerlingenzorg als in algemene zin. In 3.3 geven we de uitkomsten weer wat betreft de factoren die van invloed zijn op de mate van ervaren bureaucratie en de correlaties daarvan met mate van ervaren bureaucratie. Paragraaf 3.4 beschrijft de samenhang tussen controlevariabelen en mate van ervaren bureaucratie, waarna we in 3.5 ingaan op de verschillen tussen de nulmeting en eenmeting, wat betreft ervaren bureaucratie en de factoren die daarop van invloed zijn. Het hoofdstuk sluit af met de belangrijkste uitkomsten van de open vragen (3.6).

3.1 Respons en kenmerken van respondenten

Responsgegevens
In tabel I.3 staan de totale respons en de respons per afzonderlijke groep vermeld, van zowel de steekproef als de respondenten van de open vragenlijst. Bij de steekproef is ook het responspercentage weergegeven. Tabel I.4 bevat dezelfde gegevens voor de nulmeting.

Tabel I.3 Respons steekproef *eenmeting* (aantal en percentage), open werving en totaal, per groep

	Totale *N* steekproef per groep (schatting)	*N* respons per groep	% respons t.o.v. steekproef	*N* open vragenlijsten	*N* steekproef + open vragenlijsten
Po ib	675	149	22.1	33	182
Po leerkracht	1400	101	7.2	23	124
Vo zc	142	32	22.5	8	40
Vo mentor	870	28	3.2	4	32
Sp/sbo/vso ib	98	47	48.0	9	56
So/sbo/vso leerkracht	150	28	18.7	20	48
Totaal	3335	385	11.5	97	482

Tabel I.4 Respons steekproef *nulmeting* (aantal en percentage), open werving en totaal, per groep

	Totale *N* steekproef per groep (schatting)	*N* respons per groep	% respons t.o.v. steekproef	*N* open vragenlijsten	*N* steekproef + open vragenlijsten
Po ib	688	60	8.7	32	92
Po leerkracht	1440	108	7.5	20	128
Vo zc	140	10	7.1	9	19
Vo mentor	850	23	2.7	13	36
Sp/sbo/vso ib	103	7	6.8	13	20
So/sbo/vso leerkracht	165	26	15.8	16	42
Totaal	3386	234	6.9	103	337

De extra inspanning met betrekking tot de werving heeft geresulteerd in een hogere respons dan in de nulmeting binnen de steekproef. De gemiddelde respons is 11.5% (was bij de nulmeting 6.9%). Binnen alle groepen is de respons hoger dan bij de nulmeting, met uitzondering van de leerkrachten in het po; bij deze groep is de respons nu iets lager (7.2% tegen 7.5% bij de nulmeting). Intern begeleiders en zorgcoördinatoren hebben in veel grotere aantallen meegedaan aan de eenmeting, met als uitschieter de intern begeleiders in het so (48% tegen 7% bij de nulmeting). De respons bij de mentoren in het vo is

weliswaar hoger dan bij de nulmeting maar is nog steeds naar verhouding erg laag.
De open werving heeft bij de eenmeting iets minder resultaat gehad dan bij de nulmeting: het aantal respondenten ligt met 97 iets lager dan de 103 van de nulmeting, terwijl sprake was van meer publiciteit via de sociale media.
De respons per samenwerkingsverband loopt minder uiteen dan bij de nulmeting. Alleen bij het po zijn er aanzienlijke verschillen tussen samenwerkingsverbanden, variërend van 13.5% (swv Midden-Nederland) tot 57.2% (swv G4).
Zoals al genoemd in paragraaf 2.3, zijn de analyses uitgevoerd op de totale groep respondenten (open en gesloten werving samen), maar is de mate van ervaren bureaucratie daarnaast ook bepaald voor beide respondentgroepen afzonderlijk.

Kenmerken van de respondentgroepen
In Bijlage I.A is een overzicht te vinden van een aantal kenmerken van de totale groep respondenten. Ruim 88% van de deelnemers aan het onderzoek is vrouw, bijna 12% is man. In alle schooltypen is sprake van een vrij hoge gemiddelde leeftijd: (ruim) meer dan de helft van de respondenten is ouder dan 45 jaar. Ook heeft men veel werkervaring; tussen de ruim 34% (vo) en bijna 47% (po) heeft meer dan 20 jaar werkervaring in het onderwijs.

De variabelen werkdruk en werktevredenheid zijn in het onderzoek meegenomen als achtergrondvariabelen. In tabel I.5 staan voor de totale groep respondenten de gegevens over werkdruk en werktevredenheid. Alle groepen ervaren een behoorlijk hoge werkdruk, zowel in het algemeen als in relatie tot leerlingenzorg. Tegelijkertijd scoort men ook hoog op werktevredenheid. Tussen intern begeleiders/zorgcoördinatoren en leerkrachten/mentoren zijn geen significante verschillen op deze variabelen. Bij de schooltypen is alleen sprake van een significant verschil bij de algemene werkdruk.
In tabel I.5 zijn ter vergelijking ook de resultaten van de nulmeting opgenomen. De hierboven beschreven tendens is vergelijkbaar bij beide metingen; tussen beide metingen is geen sprake van significante verschillen.

Tabel I.5 Gemiddelde scores werktevredenheid, werkdruk algemeen en werkdruk in relatie tot leerlingenzorg (vijfpuntsschaal)

	Eenmeting			Nulmeting		
	N	*M*	sd	*N*	*M*	sd
Werktevredenheid	436	3.74	0.43	293	3.69	0.69
Werkdruk algemeen	439	3.91	0.85	279	3.94	0.86
Werkdruk leerlingenzorg	437	4.11	0.82	252	3.96	0.88

Leerkrachten en mentoren in het po en vo hebben gemiddeld 1.06 leerlingen met een indicatie voor cluster 1 of 2 in de klas[3], 1.61 leerlingen met een leerlinggebonden budget[4] en 5.72 'overige' leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. De antwoorden van nul- en eenmeting zijn alleen vergelijkbaar voor de groep 'overige leerlingen' omdat de groepen deels verschillend zijn gedefinieerd. In de eenmeting ligt het aantal 'overige leerlingen' wat hoger (was in de nulmeting 4.54).
Intern begeleiders en zorgcoördinatoren in het po en vo schatten het aantal leerlingen met indicatie voor cluster 1 of 2 op de gehele school op gemiddeld 2.74 (po, $N = 161$) en 2.72 (vo, $N = 29$), het aantal leerlingen met een leerlinggebonden budget op gemiddeld 3.81 (po, $N = 158$) en 20.47 (vo, $N = 32$) en het percentage overige leerlingen dat extra ondersteuning krijgt op gemiddeld 14.94% (po, $N = 248$) en 9.78% (vo, $N = 41$)[5].
Wat betreft de samenhang tussen achtergrondvariabelen is op te merken dat anders dan het geval was bij de nulmeting, er een matige negatieve samenhang is tussen werktevredenheid en ervaren werkdruk (zowel in algemene zin als rond leerlingenzorg) (correlatie = -.46 met werkdruk algemeen, -.40 met werkdruk rond leerlingenzorg).

3.2 Mate van ervaren bureaucratie

Bij de resultaten met betrekking tot de mate van ervaren bureaucratie maken we net als bij de nulmeting onderscheid tussen een taakspecifieke benadering

3 Dit getal 1.06 klopt waarschijnlijk niet, mogelijk wist men niet wat cluster 1 en 2 is.
4 Dit kunnen 'oude' rugzakjes zijn, maar ook nieuwe toekenningen vanuit het samenwerkingsverband.
5 Denkbaar is dat ook hier sprake is geweest van misinterpretatie.

(3.2.1) en een algemene benadering (3.2.2). In paragraaf 3.2.3 gaan we in op verschillen in mate van ervaren bureaucratie, in relatie tot het aandeel leerlingen dat op een of andere wijze extra ondersteuning krijgt in de klas of op school. Ten slotte vatten we in 3.2.4 de belangrijkste verschillen tussen nulmeting en eenmeting samen, met betrekking tot mate van ervaren bureaucratie.

3.2.1 Ervaren bureaucratie: taakspecifiek

Aan de respondenten is een aantal taken in relatie tot de leerlingenzorg voorgelegd, met de vraag hoe vaak zij met de betreffende taak te maken hadden (variërend van minder dan een keer per maand tot meer dan een keer per week). Vervolgens is voor alle taken die men minimaal eenmaal per maand uitvoerde gevraagd hoe tijdrovend, nuttig en ingewikkeld men de betreffende taak vond. De taken kwamen waar mogelijk overeen met die in de nulmeting, daarnaast zijn enkele taken toegevoegd (bijvoorbeeld gerelateerd aan zorgplicht van de school en het opstellen van het schoolondersteunings-profiel).
In tabel I.6 staat weergegeven hoeveel taken men minimaal eenmaal per maand uitvoerde, uitgesplitst voor intern begeleiders/zorgcoördinatoren en leerkrachten/mentoren.

Tabel I.6 Aantal taken meer dan eenmaal per maand, per respondent

Aantal taken*	Intern begeleiders/zorgcoördinatoren		Leerkrachten/mentoren	
	N	%	*N*	%
0	2	0.7	10	4.9
1	0	0.0	9	4.4
2	2	0.7	14	6.9
3	5	1.8	27	13.2
4	6	2.2	36	17.6
5	17	6.1	36	17.6
6	25	9.0	19	9.3
7	30	10.8	32	15.7
8	33	11.9	18	8.8
9	49	17.6		
10	46	16.5		
11	34	12.2		
12	15	5.4		
13	14	5.0		
Totaal	*278*	*100*	*204*	*100*

** maximaal aantal taken was bij intern begeleider/zorgcoördinator 13, bij leerkrachten/mentoren 8*

In de tabellen I.7 en I.8 staan de gemiddelde scores op de items over tijd, nut en complexiteit van de verschillende taken, voor respectievelijk intern begeleiders/zorgcoördinatoren (*N*=278) en leerkrachten/mentoren (*N*=204). Vergelijkbare gegevens uit de nulmeting zijn te vinden in de tabellen in bijlagen I.B en I.C.

Analyseren van leerlinggegevens, bijhouden van dossiers van zorgleerlingen[6] en overleg met ambulant begeleiders en externen zijn taken die een groot deel van de intern begeleiders/zorgcoördinatoren minimaal eenmaal per maand uitvoert. Taken die door relatief weinig respondenten minimaal eenmaal per maand worden uitgevoerd hebben betrekking op nieuwe taken in relatie tot de invoering van passend onderwijs: uitvoeren van de zorgplicht en opstellen van schoolondersteuningsprofiel en –plan. Dit laatste is uiteraard ook geen frequent voorkomende taak.

Bij de leerkrachten/mentoren staan net als bij de nulmeting taken rond het registreren van leerlinggegevens bovenaan, gevolgd door contacten met ouders en overleg met de intern begeleider. Taken met betrekking tot het maken van handelingsplannen/groepsplannen en overleg met ambulant begeleiders en externen worden relatief weinig genoemd. De enige nieuwe taak in relatie tot de invoering van passend onderwijs, opstellen van ontwikkelingsperspectieven, wordt het minst genoemd als taak die men minimaal eenmaal per maand uitvoert. Deze taak lijkt op dit moment meer bij de intern begeleiders en zorgcoördinatoren te liggen.

6 Inmiddels is niet meer gebruikelijk om te spreken van zorgleerlingen, maar van leerlingen met extra ondersteuning. Ten behoeve van de herkenbaarheid voor de doelgroep van het onderzoek is in de items de term ‘zorgleerling’ nog gebruikt. Dat is ook het geval waar verwezen wordt naar die items.

Tabel I.7 Taken van ib-ers/zorgcoördinatoren en gemiddelde scores voor tijd/nut/complexiteit, per taak (vijfpuntsschaal, 1=helemaal niet van toepassing, 5=helemaal van toepassing)[7]

Taak en items	*N* taak meer dan 1x per maand	Gemiddelde	Standaard-deviatie
toezicht registratie leerlinggegevens (1) #			
tijdrovend	125	4.02	1.02
nuttig	125	3.88	0.91
ingewikkeld *	125	2.44	1.15
analyseren van leerlinggegevens			
tijdrovend	242	3.93	0.99
nuttig	245	4.40	0.80
ingewikkeld	242	2.71	1.13
maken van handelingsplannen/groepsplannen of leerkrachten daarbij begeleiden (2)			
tijdrovend *	206	4.18	0.91
nuttig *	207	3.90	1.08
ingewikkeld	205	2.78	1.18
opstellen van ontwikkelingsperspectieven of leerkrachten daarbij begeleiden (3)			
tijdrovend	180	4.43	0.90
nuttig	182	3.84	1.04
ingewikkeld	180	3.08	1.27
bijhouden dossiers zorgleerlingen (4)			
tijdrovend	240	4.45	0.82
nuttig	239	3.37	1.10
ingewikkeld	236	2.98	1.25
overleg met ambulant begeleider (5)			
tijdrovend *	225	3.52	1.17
nuttig	224	4.09	1.00
ingewikkeld	224	2.03	1.04
overleg externen structureel (6)			
tijdrovend *	221	3.57	1.15
nuttig *	223	4.12	0.98
ingewikkeld	220	2.20	1.07
overleg externen incidenteel			
tijdrovend	208	3.59	1.21

7 Als gevolg van een technische fout is een deel van de respons van de groep ib-ers po op de eerste taak en de laatste vier taken verloren gegaan. Dat betekent dat het totale aantal intern begeleiders/zorgcoördinatoren dat met deze taken te maken heeft, hoger ligt dan hier genoemd.

nuttig	211	4.18	0.86
ingewikkeld	207	2.39	1.14
contacten met andere scholen			
tijdrovend	145	3.61	1.13
nuttig	148	4.15	0.91
ingewikkeld	144	2.37	1.27
contacten met ouders (7)			
tijdrovend *	180	3.38	1.29
nuttig	183	4.51	0.90
ingewikkeld *	180	2.54	1.15
uitvoeren van de zorgplicht			
tijdrovend	88	3.98	1.12
nuttig	88	3.52	1.18
ingewikkeld	87	3.62	1.17
opstellen schoolondersteuningsprofiel			
tijdrovend	49	4.41	0.84
nuttig	49	3.02	1.20
ingewikkeld	49	3.29	1.29
opstellen schoolondersteuningsplan			
tijdrovend	44	4.07	1.34
nuttig	44	3.09	1.27
ingewikkeld	44	3.07	1.25

De taken genummerd met cijfers 1 – 7 zijn taken die beide groepen respondenten hebben
** Significante verschillen tussen intern begeleiders/zorgcoördinatoren en leerkrachten/mentoren, $p < 0.05$*

Tabel I.8 Taken van leerkrachten/mentoren en en gemiddelde scores voor tijd/nut/complexiteit, per taak (vijfpuntsschaal, 1=helemaal niet van toepassing, 5=helemaal van toepassing)

Taak en items	*N* taak meer dan 1x per maand	Gemiddelde	Standaard-deviatie
registreren leerlinggegevens (1)#			
tijdrovend	173	4.18	0.89
nuttig	174	3.67	0.95
ingewikkeld*	172	2.71	1.21
maken van handelingsplannen/groepsplannen (2)			
tijdrovend*	97	4.57	0.62
nuttig*	97	3.30	1.08
ingewikkeld	97	2.85	1.24
opstellen van ontwikkelingsperspectieven (3)			
tijdrovend	48	4.40	1.03
nuttig	48	3.54	1.09
Ingewikkeld	48	3.44	1.30

invullen formulieren en verzamelen gegevens zorgleerlingen (4)			
tijdrovend	124	4.31	0.86
nuttig	125	3.54	0.94
ingewikkeld	124	2.78	1.25
overleg met intern begeleider			
tijdrovend	161	3.32	1.16
nuttig	163	4.21	0.89
ingewikkeld	162	1.82	1.00
overleg met ambulant begeleider (5)			
tijdrovend *	86	3.85	1.06
nuttig	85	3.88	1.04
ingewikkeld	86	2.13	1.12
overleg externe hulpverleners (6)			
tijdrovend *	72	3.93	1.04
nuttig *	71	3.75	0.98
ingewikkeld	72	2.39	1.11
contacten met ouders (7)			
tijdrovend *	165	3.68	1.23
nuttig	165	4.43	0.76
ingewikkeld *	165	2.25	1.13

** Significante verschillen tussen intern begeleiders/zorgcoördinatoren en leerkrachten/mentoren, p < 0.05*

De taken genummerd met cijfers 1 – 6 zijn taken die beide groepen respondenten hebben

Het algemene beeld is vergelijkbaar met dat van de nulmeting: men vindt de verschillende taken redelijk tot erg tijdrovend, niet al te ingewikkeld en redelijk tot erg nuttig. Op alle drie aspecten is echter ook sprake van enige verschillen tussen de taken. Wat betreft de tijd die de verschillende taken kosten, springen net als bij de nulmeting de administratieve taken eruit als erg tijdrovend (invullen en registratie van formulieren, bijhouden van dossiers etc.). Leerkrachten en mentoren vinden het maken van handelingsplannen/groepsplannen en het opstellen van ontwikkelingsperspectieven de meeste tijd kosten. De intern begeleiders en zorgcoördinatoren vinden ook de nieuwe taken rond passend onderwijs (uitvoeren van de zorgplicht en opstellen van schoolondersteuningsprofiel en -plan) redelijk tot erg tijdrovend. Alle taken worden als redelijk tot heel nuttig ervaren (met net als bij de nulmeting als uitschieter de contacten met ouders), waarbij wel de nieuwe taken rond de leerlingenzorg het laagst scoren. Wat betreft de complexiteit vinden beide groepen het (begeleiden en) opstellen van ontwikkelingsperspectieven relatief ingewikkeld, dit geldt het sterkst voor de

leerkrachten en mentoren. De intern begeleiders en zorgcoördinatoren vinden gemiddeld gesproken de nieuwe taken rond passend onderwijs (uitvoeren van de zorgplicht en opstellen van schoolondersteuningsprofiel en -plan) duidelijk ingewikkelder dan andere taken rond de leerlingenzorg.
Vergeleken met de nulmeting valt op dat met name bij de intern begeleiders/zorgcoördinatoren de meeste taken die bij beide metingen zijn bevraagd, bij de eenmeting als wat complexer en als wat meer tijdrovend worden ervaren, en als iets minder nuttig. Voor de leerkrachten/mentoren is dat ook het geval wat betreft de tijd die taken kosten; wat betreft ervaren nut en complexiteit is bij een deel van de taken sprake van het omgekeerde (dus in de eenmeting meer ervaren nut en minder ervaren complexiteit).
Net als bij de nulmeting, is de spreiding bij veel items hoog wat aangeeft dat er grote verschillen zijn tussen respondenten. In bijlage I.D zijn daarom grafieken opgenomen met de itemscores, per respondentgroep.

Beide respondentgroepen hebben zeven min of meer vergelijkbare taken, (genummerd van 1 tot 7 in beide tabellen). Tussen de groepen zijn weinig significante verschillen, met enkele uitzonderingen. Leerkrachten/mentoren vinden het registreren van leerlinggegevens en contacten met ouders ingewikkelder dan intern begeleiders en zorgcoördinatoren. Maken van handelingsplannen en overleg met ambulant begeleiders, externen en ouders wordt door leerkrachten en mentoren als meer tijdrovend ervaren dan door intern begeleiders/zorgcoördinatoren. Ten slotte vinden intern begeleiders/zorgcoördinatoren het maken van handelingsplannen en overleg met externen nuttiger dan leerkrachten en mentoren.
Analyse van significante verschillen tussen schooltypen (voor deze zeven taken) laat zien dat er enkele verschillen zijn tussen po en so. Men vindt de taken rond registratie van leerlinggegevens in het po ingewikkelder dan in het so; opstellen van ontwikkelingsperspectieven ervaart men in het po als ingewikkelder en minder nuttig dan in het so. Tot slot worden contacten met ouders in het po als meer tijdrovend ervaren dan in het so.

Als laatste zijn ten behoeve van het bepalen van een maat voor ervaren tijdrovendheid, nut en complexiteit van alle taken bij elkaar drie somscores berekend (zie tabel I.9 en I.10 voor de verschillende functies). Uit de resultaten komt eerder genoemde algemene lijn naar voren, bij beide groepen: alle taken bij elkaar genomen is er sprake van een behoorlijk hoog ervaren nut van die

taken, de taken kosten ook veel tijd maar zijn niet heel complex. De gegevens van de nulmeting kunnen hier niet direct naast gezet worden, omdat gekozen is voor een andere benadering voor het berekenen van de somscores.

Tabel I.9 Somscores tijdrovendheid, nut en complexiteit – intern begeleiders/zorgcoördinatoren

	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Somscore 'tijd'	269	3.87	0.76
Somscore 'nut'	268	3.99	0.65
Somscore 'complexiteit'	266	2.61	0.86

Tabel I.10 Somscores tijdrovendheid, nut en complexiteit – leerkrachten/mentoren

	N	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Somscore 'tijd'	190	3.79	0.90
Somscore 'nut'	193	3.94	0.73
Somscore 'complexiteit'	191	2.40	0.95

3.2.2 Ervaren bureaucratie: algemeen

Naast items met betrekking tot ervaren bureaucratie bij specifieke taken rond de leerlingenzorg, is de respondenten ook een aantal items voorgelegd met betrekking tot ervaren bureaucratie in algemene zin. Hierbij zijn twee schaalvariabelen gemaakt, 'taakbelasting' en 'doelmatigheid'. In tabel I.11 staan de gemiddelde schaalscores voor de totale groep weergegeven en de gemiddelden op de samenstellende items, voor zowel nul- als eenmeting.

Tabel I.11 Gemiddelde scores op schalen taakbelasting en doelmatigheid, en samenstellende items (vijfpuntsschaal, 1=helemaal niet van toepassing, 5=helemaal van toepassing)

Schaal en item	Eenmeting			Nulmeting		
	N	*M*	sd	*N*	*M*	sd
Taakbelasting: De administratie en registratie en procedures rond leerlingenzorg... * #	461	2.29	0.73	310	2.74	0.59
vragen veel (bv. dubbel) papierwerk		3.99	1.04		3.79	1.11
zijn ingewikkeld om uit te voeren		3.19	1.60		2.88	1.05
kosten mij weinig tijd		1.94	1.07		1.92	0.97
gaan ten koste van mijn andere taken		3.70	1.23		3.27	1.23
doe ik vaak in mijn vrije tijd		3.61	1.25		3.72	1.23
Doelmatigheid: De administratie en registratie en	462	3.55	0.79	311	3.52	0.77

procedures rond leerlingenzorg…				
zijn op onze school helder geregeld	3.63	1.01	3.62	1.04
helpen om goede hulp aan deze leerlingen te bieden	3.37	1.07	3.33	1.04
zijn belangrijk voor een goede leerlingenzorg op school	3.65	1.00	3.60	0.99

** significant verschil tussen nul- en eenmeting, p<0.05*

voor deze schaal geldt: een lager schaalgemiddelde betekent méér taakbelasting

De gemiddelde schaalscores laten zien dat men de administratie en procedures rond de leerlingenzorg als redelijk belastend én redelijk doelmatig ervaart. De gemiddelde taakbelasting is significant toegenomen ten opzichte van de nulmeting; analyse van de samenstellende items wijst uit dat dit met name een gevolg lijkt te zijn van het feit dat men vaker van mening is dat taken veel papierwerk kosten, ingewikkeld zijn om uit te voeren en ten koste gaan van andere taken. De gemiddelde score wat betreft doelmatigheid is niet significant veranderd. De grote spreiding bij alle items wijst echter op grote verschillen binnen de groep respondenten (zie ook bijlage I.D).
Er is nagegaan of de gevonden toename het gevolg kan zijn van steekproef- en responsverschillen tussen beide metingen. Zoals eerder vermeld is in de eenmeting de open werving groep wat negatiever wat betreft ervaren bureaucratie dan bij de nulmeting. Verder zijn er in de respons binnen de steekproefgroep ook enkele verschillen, zoals een hogere deelname van ib-ers en zorgcoördinatioren in het speciaal onderwijs bij de enmeting. Na controle voor schooltype en voor respons via open werving of via steekproef blijven er echter verschillen in taakbelasting bestaan tussen beide metingen. De bij ons bekende steekproef- en responsverschillen verklaren de toename dus niet weg.[8]

In tabel I.12 staan de gemiddelde schaalscores weergegeven voor de verschillende groepen, naar functie en schooltype. Intern begeleiders en zorgcoördinatoren blijken significant minder taakbelasting en meer doelmatigheid te ervaren dan leerkrachten en mentoren. Anders gezegd: ze vinden de administratie/registratie en procedures rond de leerlingenzorg minder tijdrovend en complex en nuttiger en duidelijker dan

[8] Om met meer zekerheid uitspraken over toename te kunnen doen hadden in beide meting precies dezelfde respondenten moeten meedoen. Vanwege responsrisico’s is het onderzoek zo niet opgezet. In beide metingen zijn wel dezelfde scholen aangeschreven, maar op respondentniveau is koppeling tussen beide metingen niet mogelijk.

leraren/mentoren. Bij de verschillen in schooltypen is een vergelijkbare combinatie te zien: respondenten in het vo ervaren minder taakbelasting dan respondenten in po en so, en meer doelmatigheid dan respondenten in het po.

Tabel I.12 Gemiddelde schaalscores, naar functie en schooltype (vijfpuntsschaal, 1=helemaal niet van toepassing, 5=helemaal van toepassing)

	Intern begeleider/zorgcoördinator			Leerkrachten/mentoren		
	N	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**
*Taakbelasting**	262	2.35	0.71	199	2.21	0.76
*Doelmatigheid**	263	3.65	0.78	199	3.42	0.80

	po			vo			so		
	N	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**
*Taakbelasting**	295	2.23	0.72	70	2.63	0.73	96	2.23	0.72
*Doelmatigheid**	284	3.47	0.81	70	3.77	0.75	98	3.64	0.75

** significant, $p<0.05$*

3.2.3 Mate van ervaren bureaucratie: verschillen die samenhangen met percentage en type leerlingen dat extra ondersteuning krijgt

Administratie, registratie en procedures rond leerlingenzorg hebben in het regulier onderwijs betrekking op zowel leerlingen met een indicatie voor extra ondersteuning als leerlingen zonder indicatie die wel extra ondersteuning nodig hebben. In de nulmeting is daartoe onderscheid gemaakt tussen ‘rugzakjes’ en leerlingen zonder rugzakje maar met extra ondersteuning. Beide groepen doorliepen verschillende procedures, in de situatie voorafgaand aan de invoering van passend onderwijs.

Bij deze eerste vervolgmeting is eveneens gevraagd naar de ervaren bureaucratie bij verschillende groepen leerlingen, maar op een wat andere wijze: we hebben onderscheid gemaakt tussen leerlingen met een indicatie voor cluster 1 of 2, leerlingen voor wie vanuit het samenwerkingsverband extra budget is gegeven, en overige leerlingen die extra ondersteuning krijgen. Gevraagd is bij welke van deze drie groepen men voor het gevoel het meest met bureaucratie te maken heeft en (alleen aan intern begeleiders/zorgcoördinatoren) welke groep het meeste werk kost. Omdat deze vragen bij de nulmeting betrekking hadden op iets andere groepen, zijn de antwoorden niet zonder meer vergelijkbaar.

Uit de resultaten blijkt dat 67.5% van de intern begeleiders en zorgcoördinatoren (*N*=200) van mening is dat de groep overige leerlingen met extra ondersteuning hen het *meeste werk* kost; 20.5% is van mening dat dit het geval is bij de leerlingen met een leerlinggebonden budget. Die verdeling is ook terug te vinden in de toelichting die bij deze vraag is gegeven (*N*=60); daarin overheersen reacties als: "*De andere zorgleerlingen die niet bekostigd worden, kosten meer ib–tijd*"; "*De meeste tijd gaat naar leerlingen die voorheen werden geïndiceerd met cluster 4*"; *"Met name cluster 4 problematiek is belastend"*; *"Met name de leerlingen die problematisch gedrag veroorzaken en waarvan je de oorzaak moeilijk kunt achterhalen"*; *"We krijgen helemaal geen gelden via leerlinggebonden budget, dat is wegbezuinigd"*.
Daar staat tegenover dat 40.5% van de intern begeleiders en zorgcoördinatoren (*N*=200) aangeeft de *meeste bureaucratie* te ervaren bij de groep leerlingen met een leerlinggebonden budget; ruim een derde (36.5%) ervaart de meeste bureaucratie bij de groep overige leerlingen. In de toelichting is ook meer sprake van een wat gevarieerd beeld; men geeft bijvoorbeeld aan dat er veel bureaucratie is rond cluster 2 leerlingen, vanwege het jaarlijks opnieuw moeten aanvragen van leerlinggebonden budgetten en rond leerlingen van wie men vindt dat ze echt beter af zouden zijn in het sbo. Maar men geeft ook aan dat de weg naar het verkrijgen van extra ondersteuning voor een leerling lang en complex is, waardoor die ondersteuning uitblijft of laat komt; dat kost veel overleg met allerlei partijen en levert frustratie op.

3.2.4 Mate van ervaren bureaucratie: verschillen tussen samenwerkingsverbanden

Voor de tien samenwerkingsverbanden in de steekproef is nagegaan hoe men binnen die samenwerkingsverbanden oordeelde over de mate van ervaren bureaucratie (ofwel taakbelasting en doelmatigheid).
In tabel I.13a staan de gemiddelde schaalscores voor de schalen taakbelasting en doelmatigheid weergegeven per regio, de betreffende po- en vo-samenwerkingsverbanden samen genomen (inclusief so/sbo/vso). Tussen de regio's zijn op deze schalen geen significante verschillen.
In tabel I.13b en I.13c staan de schaalgemiddelden per samenwerkingsverband po/vo, exclusief so/sbo/vso[9]. Voor de vo-samenwerkingsverbanden was het

9 Vanwege de wijze van benadering van respondenten, weten we niet of respondenten uit het so, sbo of vso afkomstig waren. Daarom kunnen we deze groepen hier niet onderscheiden en meenemen.

vanwege de lage *N* niet mogelijk eventuele verschillen na te gaan; voor de po-samenwerkingsverbanden was dat alleen mogelijk voor de twee grootste, swv G4 en swv platteland Noord-Nederland. Deze samenwerkingsverbanden verschilden op de beide schalen niet significant van elkaar.
De gemiddelde scores in deze beide tabellen bevestigen het eerder geschetste algemene beeld op beide schalen. Bij het vo is wat meer onderlinge variatie te zien dan bij het po, met name wat betreft doelmatigheid. De N is echter veelal te laag om hier conclusies aan te verbinden.

Tabel I.13a Gemiddelde scores op schalen taakbelasting en doelmatigheid, per regio (po/vo swv samen, inclusief so/sbo/vso)

	G4			Zuid-NL			Midden-NL			Oost-NL			Platteland N-NL		
	N	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**
Taakbelasting	130	2.43	0.71	48	2.27	0.64	14	2.40	0.81	53	2.50	0.65	112	2.32	0.71
Doelmatigheid	128	3.55	0.85	48	3.59	0.65	14	3.79	1.08	54	3.75	0.66	112	3.64	0.75

Tabel I.13b Gemiddelde scores op schalen taakbelasting en doelmatigheid, voor po–samenwerkingsverbanden (exclusief so/sbo)

	G4			Zuid-NL			Midden-NL			Oost-NL			Platteland N-NL		
	N	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**
Taakbelasting	95	2.41	0.73	35	2.18	0.68	5	2.56	0.61	20	2.30	0.56	75	2.18	0.63
Doelmatigheid	94	3.50	0.87	34	3.47	0.68	5	3.47	1.02	21	3.62	0.56	75	3.60	0.75

Tabel I.13c Gemiddelde scores op schalen taakbelasting en doelmatigheid, voor vo–samenwerkingsverbanden (exclusief vso)

	G4			Zuid-NL			Midden-NL			Oost-NL			Platteland N-NL		
	N	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**
Taakbelasting	16	2.48	0.78	6	2.67	0.45	4	2.45	1.24	24	2.78	0.69	10	2.94	0.45
Doelmatigheid	16	3.56	0.82	6	4.17	0.28	4	3.58	1.40	24	3.86	0.74	10	3.70	0.71

3.2.5 Ervaren afname/toename mate van ervaren bureaucratie

Respondenten is bij deze eenmeting gevraagd of er naar hun mening sprake is van meer, minder of evenveel bureaucratie rond de leerlingenzorg in vergelijking met de situatie vóór invoering van passend onderwijs. Uit tabel

I.14 is af te leiden dat in alle groepen een meerderheid van mening is dat er sprake is van meer bureaucratie ten opzichte van de situatie vóór passend onderwijs.

Tabel I.14 Antwoorden op de vraag 'is er sprake van meer, minder of evenveel bureaucratie', per functie en schooltype (% per functie/schooltype)

	Intern begeleider/zorgcoördinator		**Leerkrachten/mentoren**	
	N	**%**	**N**	**%**
Meer bureaucratie	147	58.6	128	67.0
Minder bureaucratie	11	4.4	7	3.7
Net zoveel bureaucratie	75	29.9	31	16.2
Weet ik niet/geen mening	17	6.8	24	12.6
Totaal	250		190	

	po		**vo**		**so**	
	N	**%**	***N***	**%**	***N***	**%**
Meer bureaucratie	173	62.0	29	43.3	73	76.0
Minder bureaucratie	8	2.9	7	10.4	3	3.1
Net zoveel bureaucratie	77	27.6	16	23.9	13	13.5
Weet ik niet/geen mening	20	7.2	14	20.9	7	7.3
Totaal	278		66		96	

Door een groot aantal respondenten is op deze vraag een toelichting gegeven (*N*=375), waarbij meer is gereageerd door intern begeleiders en zorgcoördinatoren (*N*=201) dan door leerkrachten en mentoren (*N*=174). Veruit het grootste aantal reacties heeft betrekking op drie thema's: formulieren en registratie, ervaren (gebrek aan) vertrouwen en de tijd die procedures kosten (en die ten koste gaat van de aandacht voor de leerlingenzorg zelf). Deze drie thema's zijn ook naar voren gekomen in de analyse van open vragen in de vragenlijst, waarin respondenten gevraagd is wat voor hen de grootste ergernis is en wat onnodig is, met betrekking tot de bureaucratie rond de leerlingenzorg; zie voor een beschrijving van de thema's paragraaf 3.6. Opvallend is dat de aard van de antwoorden soms meer persoonlijk is dan bij deze meer algemeen gestelde open vragen. Men zegt bijvoorbeeld: *"Ik vind de balans tussen 'leuk' en niet leuk in vergelijking met toen ik begon in het onderwijs de verkeerde kant op omgeslagen. Ik heb geen tijd meer om de leuke dingen voor te bereiden en heb niet het gevoel beter onderwijs te geven"*; *"Mijn*

baan is minder leuk geworden, omdat ouders het idee hebben dat wij alles "passend" kunnen maken voor hun kind".
Er zijn ook reacties op deze vraag die een meer genuanceerd beeld geven. Voor deze respondenten is het niet simpelweg 'meer' of 'minder', maar is het een combinatie van beide: *"Aanvraag arrangementen is m.i. gemakkelijker geworden (cluster 1 en 2 ongewijzigd). Bij schoolplaatsing ervaar ik meer bureaucratie"; "Het is vooral anders. Met betrekking tot leerlingen verwijzen naar het VSO ervaar ik duidelijk meer bureaucratie, terwijl door het zelf in huis hebben gehaald van een ambulant begeleider (tripartite, een orthopedagoog) er m.b.t. de begeleiding op school juist minder bureaucratie is".*

3.2.6 Ervaren bureaucratie: vergelijking tussen steekproef en open werving
Zoals in paragraaf 2.3 is genoemd, verschilden de respondenten van de steekproef en open werving significant van elkaar wat betreft mate van ervaren bureaucratie (de schalen taakbelasting en doelmatigheid). Respondenten in de steekproef ervaren minder bureaucratie (want minder taakbelasting en meer doelmatigheid) dan respondenten van de open werving. In tabel I.15 zijn de scores voor beide groepen weergegeven.
Voor de volledigheid is ook voor de nulmeting nagegaan in hoeverre er daarbij sprake was van een significant verschil tussen beide respondentgroepen, wat betreft mate van ervaren bureaucratie. Dit blijkt niet het geval te zijn geweest. De open werving heeft bij beide metingen op dezelfde wijze plaatsgevonden (met name via sociale media). De oproep om deel te nemen aan het onderzoek heeft dus bij de eenmeting meer respondenten aangetrokken die relatief negatief zijn over de mate van bureaucratie die zij nu ervaren.

Tabel I.15 Gemiddelde schaalscores op taakbelasting en doelmatigheid, voor beide respondentgroepen, bij eenmeting en nulmeting

Eenmeting	Steekproef			Open werving		
	N	*M*	sd	*N*	*M*	sd
*Taakbelasting**	371	2.36	0.71	90	1.99	0.75
*Doelmatigheid**	371	3.62	0.77	91	3.27	0.82

** significant verschil tussen respondenten steekproef en open werving, p<0.05*

Nulmeting	Steekproef			Open werving		
	N	*M*	sd	*N*	*M*	sd
Taakbelasting	219	2.46	0.71	83	2.42	0.83
Doelmatigheid	226	3.54	0.73	85	3.46	0.88

3.3 Factoren van invloed op mate van ervaren bureaucratie

Van drie schaalvariabelen veronderstellen we dat zij van invloed kunnen zijn op de mate van ervaren bureaucratie: externe druk, eigenaarschap en professionaliteit. In tabel I.16 staan de gemiddelde schaalscores en de gemiddelde scores op de afzonderlijke items weergegeven, voor de totale respondentengroep. Tabel I.17 geeft de gemiddelde scores weer op losse items die buiten de schaalvariabelen vallen. Daarbij geldt voor de schaal externe druk 'hoe hoger de gemiddelde score, hoe lager de ervaren externe druk'; voor de schalen eigenaarschap en professionaliteit geldt 'hoe hoger de gemiddelde score, hoe meer ervaren eigenaarschap/professionaliteit'.

Tabel I.16 Gemiddelde scores op schalen en items beïnvloedende factoren (vijfpuntsschaal, 1=helemaal niet van toepassing, 5=helemaal van toepassing)

	eenmeting			nulmeting		
Schaal en item#	**N**	**M**	**sd**	**N**	**M**	**sd**
*Externe druk**	451	2.47	0.69	302	2.81	0.77
Ik voel druk van ouders bij het aanvragen van extra ondersteuning voor een leerling		2.87	1.21		2.51	1.19
Rond zorgleerlingen wordt door allerlei mensen een beroep op je gedaan, dat vind ik belastend		3.31	1.16		2.96	1.22
Bij het aanvragen van extra ondersteuning voor leerlingen zijn teveel mensen betrokken		3.56	1.11		2.85	1.21
Het aanvragen van extra ondersteuning voor leerlingen kan efficiënter		4.07	0.96		3.65	1.13
De administratie en het overleg rond zorgleerlingen vormen voor mij geen grote belasting		2.51	1.24		2.57	1.16
Ik moet dezelfde gegevens van leerlingen vaak meerdere keren aanleveren		3.67	1.20		3.49	1.31
De procedures waar je rondom zorgleerlingen aan moet voldoen lijken vaak een doel op zichzelf		3.74	1.14		3.38	1.15
*Eigenaarschap**	449	3.51	0.65	302	3.64	0.73
Ik heb invloed op de ondersteuning die een leerling uiteindelijk krijgt		3.68	1.00		3.74	1.04
Ik voel mij onvoldoende betrokken bij de inrichting van procedures waar wij als school mee te maken hebben rond zorgleerlingen		2.79	1.33		2.34	1.14
Mijn kennis op het gebied van zorgleerlingen wordt serieus genomen door externe partners		3.90	0.97		4.01	1.01
Ik weet wat van ons als school wordt verwacht met betrekking tot zorgleerlingen		3.95	0.89		3.96	0.93
Ons bestuur informeert mij goed over regels en		3.20	1.14		3.20	1.16

procedures met betrekking tot de leerlingenzorg						
Ik hoor zelden iets terug over wat er gedaan wordt met gegevens van leerlingen die ik moet aanleveren		2.90	1.29		2.66	1.19
Professionaliteit	452	3.75	0.75	303	3.67	0.86
Ik ben op de hoogte van de procedures rond het aanvragen van extra ondersteuning van leerlingen		3.78	1.09		3.70	1.17
Ik ben goed in staat om mijn taak rond het regelen van extra zorg voor leerlingen uit te voeren		3.69	0.99		3.70	1.00
Contact met mensen van buiten de school (hulpverleners, ambulant begeleiders etc.) is prettig en ondersteunt mij		3.75	1.02		3.60	1.06

negatief gestelde items zijn ten behoeve van de schaalscore wel omgepoold, maar ten behoeve van de gemiddelden op item-niveau niet.
** significant verschil tussen nul- en eenmeting, p<0.05*

Tabel I.17 Gemiddelde scores op losse items beïnvloedende factoren (vijfpuntsschaal, 1=helemaal niet van toepassing, 5=helemaal van toepassing)

	Eenmeting			Nulmeting		
Losse items	***N***	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**
Ik kan binnen de school hulp/advies krijgen van anderen (zoals van collega ib-er, schoolleider) voor taken met betrekking tot leerlingenzorg	459	3.85	1.18	301	3.81	1.15
Ik kan buiten de school hulp/advies krijgen van anderen (zoals van ib-netwerk, samenwerkingsverband, bestuur) voor taken met betrekking tot leerlingenzorg	459	3.86	1.11	301	3.77	1.09
Ik weet niet altijd bij wie ik terecht kan met vragen over mijn taken rond zorgleerlingen	457	2.01	1.21	300	1.86	1.06
Ik weet wat ik moet doen met betrekking tot zorgleerlingen	460	3.44	1.23	302	3.05	1.32
Goede zorg bieden en leerlingen op een passende plek krijgen is belangrijk, uitvoeren van procedures hoort daar nu eenmaal bij	456	3.57	0.92	300	3.73	0.94
De administratie rond zorgleerlingen hoort gewoon bij mijn werk	459	3.38	1.01	300	3.73	1.05

De resultaten op schaalniveau laten een vergelijkbaar beeld zien als bij de nulmeting: een combinatie van lage gemiddelde score op externe druk en een duidelijk hogere gemiddelde score op de schalen eigenaarschap en professionaliteit. In vergelijking met de nulmeting is bij de eenmeting sprake van significant meer ervaren externe druk en minder eigenaarschap. Opnieuw is de spreiding echter groot, zie voor illustratie van items bijlage I.D. Een

opvallend hoog scorend item is (bij externe druk) ‘het aanvragen van extra ondersteuning voor leerlingen kan efficiënter’: dat wordt gemiddeld nog sterker beaamd dan al bij de nulmeting het geval was.
Uit de scores op de losse items die buiten de drie schalen vallen, komt het beeld naar voren dat men vrij positief is over het krijgen van ondersteuning en ook weet bij wie men daarvoor terecht kan. Men is ook gemiddeld wel van mening dat de administratie en procedures rond leerlingenzorg bij het werk horen. Er is wel enig verschil met de nulmeting; zo geeft men iets minder aan te weten waar men terecht kan voor hulp maar weet men daarentegen iets beter wat men moet doen rond de leerlingenzorg. De overtuiging dat administratieve taken er ‘nu eenmaal bij horen’ lijkt wat minder algemeen gedeeld dan in de nulmeting. Ook hierbij maakt de grote spreiding het trekken van algemene conclusies lastig.
In tabel I.18 worden de gemiddelde schaalscores voor de verschillende functies/schooltypen weergegeven. Intern begeleiders en zorgcoördinatoren ervaren significant minder externe druk en meer professionaliteit dan leerkrachten en intern begeleiders. Wat betreft de schooltypen is er alleen een verschil op de schaal externe druk; respondenten in het po ervaren minder externe druk dan respondenten in het vo en so. Vergeleken met de nulmeting is er met name op de schaal externe druk sprake van meer verschillen tussen de groepen.

Tabel I.18 Gemiddelde schaalscores, naar functie en schooltype (vijfpuntsschaal, 1=helemaal niet van toepassing, 5=helemaal van toepassing)

	Intern begeleider/zorgcoördinator			Leerkrachten/mentoren		
	N	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**
*Externe druk**	260	2.41	0.67	191	2.55	0.72
Eigenaarschap	257	3.50	0.60	192	3.52	0.71
*Professionaliteit**	260	4.03	0.61	192	3.37	0.76

** significant, p<0.05*

	po			vo			so		
	N	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**
*Externe druk**	290	2.34	0.66	66	2.83	0.70	95	2.63	0.67
Eigenaarschap	288	3.48	0.62	64	3.56	0.74	97	3.60	0.70
Professionaliteit	290	3.72	0.73	66	3.65	0.88	96	3.92	0.69

** significant, p<0.05*

3.4 Samenhang tussen beïnvloedende factoren/controlevariabelen en mate van ervaren bureaucratie

Voor de schaalvariabelen 'externe druk', 'eigenaarschap' en 'professionaliteit' is nagegaan in hoeverre er sprake is van een samenhang met de beide schaalvariabelen die ervaren bureaucratie meten, 'taakbelasting' en 'doelmatigheid'. De resultaten staan in tabel I.19.

Tabel I.19 Correlaties tussen beïnvloedende factoren en factoren mate van ervaren bureaucratie

		Factoren mate van ervaren bureaucratie	
		(geen) taakbelasting	**doelmatigheid**
	(geen) externe druk	.556	.327
Beïnvloedende factoren	*eigenaarschap*	.240	.414
	professionaliteit	.160	.333

Voor de weergave van de samenhangen in deze tabel zijn items waar nodig omgescoord, zodanig dat elke variabele weergeeft 'hoe meer, hoe gunstiger in het licht van bureaucratie'. Bij de variabelen externe druk en taakbelasting betekent dat: hoe hoger de score, hoe minder ervan sprake is. Omdat het lezen van de tabel te vergemakkelijken is daarom bij beide variabelen (geen) toegevoegd
Duidelijk wordt dat de tendens in de samenhangen vergelijkbaar is met die in de nulmeting: de externe druk die men ervaart, hangt matig samen met taakbelasting en licht met doelmatigheid. Anders gezegd: als men minder externe druk ervaart, ervaart men ook minder bureaucratie, vooral wat betreft taakbelasting (tijd en werk besteed aan administratie etc rond leerlingenzorg). Daarnaast hangen eigenaarschap en professionaliteit matig samen met doelmatigheid en licht met taakbelasting. Men ervaart de taken rond de leerlingenzorg dus als nuttiger en duidelijker als men zich meer eigenaar voelt van die taken en het gevoel heeft die taken goed uit te kunnen voeren. Zoals we in de nulmeting hebben aangegeven, gaat het in beide gevallen om heel begrijpelijke relaties.

Wat betreft de samenhang tussen de mate van ervaren bureaucratie en de controlevariabelen werktevredenheid, algemene werkdruk en werkdruk rond leerlingenzorg is eveneens sprake van vergelijkbare samenhangen als bij de nulmeting het geval was. Tabel I.20 laat zien dat een hoge werktevredenheid

samengaat met weinig ervaren taakbelasting en veel ervaren doelmatigheid van taken rond leerlingenzorg. Voor de beide werkdruk-variabelen geldt een negatief verband; meer werkdruk gaat samen met meer taakbelasting en minder doelmatigheid.

Tabel I.20 Correlaties tussen drie controlevariabelen en factoren mate van ervaren bureaucratie

		Factoren mate van ervaren bureaucratie	
		(geen) taakbelasting	**doelmatigheid**
Controlevariabelen	*werkdruk zorgleerlingen*	-.493	-.195
	algemene werkdruk	-.360	-.115
	werktevredenheid	.332	.307

3.5 Ervaren bureaucratie in relatie tot regels en procedures externe partijen

Aan intern begeleiders en zorgcoördinatoren (*N*=278) is een extra set items voorgelegd, met betrekking tot hun ervaringen met regels en procedures van externe partijen (zoals samenwerkingsverbanden, schoolbesturen, inspectie). Deze items zijn alleen op item-niveau geanalyseerd. In tabel I.21 staan de gemiddelde scores weergegeven.

Tabel I.21 Gemiddelde scores op items over regels en procedures van externe partijen (alleen intern begeleiders/zorgcoördinatoren) (vijfpuntsschaal, 1=helemaal niet van toepassing, 5=helemaal van toepassing)

	Eenmeting			Nulmeting		
	N	***M***	**sd**	***N***	***M***	**sd**
Regels en procedures van externe partijen…						
zijn duidelijk wat betreft de onderlinge taakverdeling*	254	2.65	1.08	73	2.97	0.97
zijn goed uit te voeren	254	2.61	0.81	72	3.10	0.77
laten ruimte om er binnen de school op eigen wijze mee om te gaan	255	2.66	1.05	72	2.92	0.92
getuigen van weinig vertrouwen in de kennis en expertise die we op school hebben*	254	3.15	1.30	72	2.68	1.09
zijn weinig flexibel*	252	3.64	1.11	72	3.27	0.98
zijn onderling slecht op elkaar afgestemd	254	3.34	1.09	72	3.08	0.96
leiden vaak tot frustratie bij ouders*	254	3.38	1.07	72	3.08	1.16
zijn een verspilling van geld of tijd*	253	3.37	1.00	72	2.96	0.93
zijn omslachtig (bijvoorbeeld veel fasen, te veel details of heel lange formulieren)*	252	3.90	1.06	72	3.61	0.96
duren erg lang (denk aan wachttijden, wachtlijsten)	255	3.88	1.07	71	3.89	0.98
sluiten niet op elkaar aan (bijvoorbeeld door verschillende administratiesystemen)	253	3.60	1.09	71	3.37	1.06

** significant verschil tussen nul- en eenmeting, $p<0.05$*

Ook bij deze items is de tendens vergelijkbaar met die in de nulmeting: een relatief negatief oordeel over de duur, omslachtigheid/weinig flexibiliteit en gebrek aan aansluiting van regels/procedures van externe partijen. Daarbij is opnieuw sprake van een hoge spreiding (zie ook bijlage I.C).
Op zeven items is sprake van significante verschillen ten opzichte van de nulmeting. De tendens daarbij is dat men negatiever is bij de eenmeting, bijvoorbeeld over de uitvoerbaarheid, flexibiliteit, duidelijkheid over de onderlinge taakverdeling en omslachtigheid. Ook ervaart men minder vertrouwen in kennis en expertise van de school. Op één item is sprake van een positiever oordeel; men vindt de regels en procedures minder een verspilling van tijd en geld.
In de vragenlijst was er gelegenheid om een toelichting te geven op de antwoorden. Daarvan hebben 35 intern begeleiders/zorgcoördinatoren gebruik gemaakt. Enkele thema's komen in verschillende reacties terug. Zo wordt genoemd dat heel lastig is als je als school te maken hebt met meerdere

samenwerkingsverbanden die allemaal eigen procedures hebben. Dat kost veel tijd én veel ergernis; daarnaast leidt het gebrek aan duidelijkheid ook tot onzekerheid over wat de te volgen procedures zijn. *"Er is een enorm verschil tussen de diverse samenwerkingsverbanden waar we mee te maken hebben als het gaat om bureaucratische rompslomp. Enkele samenwerkingsverbanden gaan uit van de expertise van de aanvrager, daar is de procedure goed te doen. Er is een samenwerkingsverband waar de procedure leidend is en de bureaucratie buiten–proportioneel."*
Het feit dat externe partners eigen formulieren en procedures hebben, levert eveneens veel ergernis op vanwege veel onnodig extra papierwerk: *"Ik heb een leerling aangemeld bij een school binnen ons samenwerkingsverband en daarbuiten vanwege een wachtlijst. Helaas moesten alle papieren opnieuw worden ingevuld. Ik heb gekeken wat er verschillend aan was, eigenlijk niks, behalve de volgorde en de lay out. Frustrerend veel werk."*
Ook samenwerken met verschillende gemeenten kost veel tijd en energie: *"elke gemeente doet het net anders en bovendien veranderen sommige procedures nog steeds."* Daarbij wordt de opstapeling van contacten met externe partijen wordt genoemd: het samenwerkingsverband én de gemeente(n) én andere schoolbesturen, waarbij alle informatie van die partijen ook weer terug moet komen binnen de eigen school.
Ergernis is er ook als het samenwerkingsverband eigen procedures ontwikkelt en die 'top down' en zonder overleg met de scholen als verplichtend invoert. Die sluiten dan onvoldoende aan of er is geen rekening gehouden met goede procedures die scholen zelf al hadden ontwikkeld.
Tot slot noemt men de tijd en moeite die het kost om verschillende externe partijen om de tafel te krijgen en om het overleg zinvol te laten zijn: *"Het duurt even voordat alle belanghebbenden om de tafel zitten. Op zich is dat niet erg, maar alle partijen hebben niet altijd hetzelfde doel. Daardoor wordt er niet altijd doorgepakt. Wie heeft de regie? Het is zonde van tijd en geld als een overleg onvoldoende oplevert."*

3.6 Ervaren bureaucratie: open vragen

In twee afsluitende open vragen is net als bij de nulmeting aan respondenten in algemene zin gevraagd waar men zich het meest aan ergert met betrekking tot bureaucratie in relatie tot leerlingenzorg, en wat voor hen onnodige bureaucratie is. Beide vragen hebben opnieuw veel reacties opgeroepen

(*N*=482). De antwoorden die respondenten in het huidige onderzoek hebben gegeven komen sterk overeen met de antwoorden op de open vragen in de nulmeting.

De antwoorden op de open vraag ‘Als u aan bureaucratie denkt in relatie tot de leerlingenzorg binnen passend onderwijs, waar ergert u zich dan het meest aan?’ kan grofweg onderscheiden worden in drie thema’s: ergernis aan formulieren en registratie, ergernis aan het ervaren gebrek aan vertrouwen en ergernis aan de tijd die ten koste gaat van de aandacht voor het kind. Deze thema’s worden achtereenvolgens besproken.

Binnen het thema ergernis aan formulieren en registratie kunnen de reacties in drie subcategorieën worden onderscheiden. Men ergert zich aan de hoeveelheid formulieren die ingevuld moeten worden, aan de constante wijziging ervan en aan de overlap in verschillende documenten. Veruit de meeste reacties op de vraag waar men zich aan ergert vallen onder de eerste subcategorie, de hoeveelheid formulieren: “*Aan het eindeloze opstellen van plannen/opp's, invullijsten etc*”; “*al de papieren die je moet invullen en bewijslast die je moet aandragen*”. Over de wijziging van formulieren kwamen ook veel reacties: *“Dat bij een aanvraag van een half jaar geleden het ene wel kon en nu een half jaar later valt die activiteit opeens onder de basiszorg”*; *“Formats die steeds weer worden veranderd. Zo waren er twee versies van het groeidocument binnen een jaar.”* Daarnaast ergert men zich, hetzij in mindere mate dan aan de hoeveelheid en de wijziging, aan de overlap die in formulieren voorkomt: *“Dat in OT op verschillende plaatsen dezelfde informatie moet worden ingevuld”*; *“Dat alles wat je rapporteert over de leerlingen, dubbel gerapporteerd moet worden.”*

Het tweede thema dat onderscheiden kan worden op basis van de reacties heeft betrekking op het thema vertrouwen. Men schrijft over een gebrek aan vertrouwen en autonomie en ervaart ondermijning van kennis en kunde in de rol als professional: *“Het wantrouwen dat de inspectie toont t.a.v. administratie, wat niet genoteerd wordt heb je niet gedaan. Men gaat voorbij aan de professionaliteit van de leerkracht. Als die leerkracht een probleem signaleert bij een leerling gaat hij daar natuurlijk mee aan de slag, ook als hij dit niet noteert”*; *“Aan het dwingende, autonomie ontnemende niveau waarop men aanlevering van je verwacht.”*

Het derde thema dat op basis van de reacties kan worden onderscheiden is dat de tijd die besteedt wordt aan administratieve handelingen niet ten gunste van

het kind komt. *"De procedure is leidend boven de onderwijsbehoefte van de leerling en de wens van ouders"*; *"Het lijkt geregeld een bezuinigingskwestie te worden, in plaats van een zoektocht naar hetgeen een leerling echt nodig heeft aan ondersteuning"*; *"Dat er heel veel tijd moet worden gestopt in het vastleggen op papier en dat de leerling waar het om gaat daar uiteindelijk niets van merkt. Hij/zij zou er meer bij gebaat zijn als de leerkracht meer tijd heeft voor voorbereiding en/of ondersteuning van de leerkracht. Eventueel door extra handen in de klas."*

Enkele reacties vielen in het bijzonder op en vallen niet onder één van bovengenoemde thema's. Bijvoorbeeld over de invloed die administratieve taken hebben op het werkplezier en de beloning: *"Dat het werken aan het papierwerk zoveel energie kost dat je plezier in het echte werken met de kinderen vermindert"* en *"Wat ik wel jammer vind is dat de beloning niet in verhouding staat met het werk. Mijn betrokkenheid is erg groot, ik moet soms/vaak overwerken, (dit is niet erg) maar zakelijk gezien onbetaald".* Ook worden enkele voorbeelden genoemd van procedures waarvan vooraf al duidelijk is dat een kind niet naar een andere vorm van onderwijs kan, bijvoorbeeld: *"Onze leerlingen (ZMLK/ cluster 3) kunnen met hun IQ <55 nergens anders heen. Waarom dan zo'n omslachtige procedure om uit te zoeken wat het kind nodig heeft (doen we op school wel, hebben we geen SWV voor nodig) en waar dat geboden kan worden? Dit is een fake-procedure want er is helemaal niets te kiezen voor deze ouders".*

Naast de vraag naar ergernissen is respondenten ook gevraagd naar wat zij als onnodige bureaucratie ervaren in relatie tot de leerlingenzorg binnen passend onderwijs. De antwoorden op deze vraag vertonen veel overlap met de eerste categorie antwoorden op de vraag waaraan men zich ergert. Men ervaart de hoeveelheid formulieren en de grote mate van overlap tussen formulieren als onnodig. Er worden op deze vraag nauwelijks antwoorden gegeven die betrekking hebben op andere thema's.

Deel II

Ervaren bureaucratie bij ouders

1 Inleiding

In dit deel van het rapport wordt verslag gedaan van de eenmeting ervaren bureaucratie bij ouders. Het onderzoek is gericht op ouders van leerlingen die extra ondersteuning krijgen in het primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo) en speciaal onderwijs (so, inclusief speciaal basisonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs), al dan niet op basis van een indicatie.
Het doel van de eenmeting is om één jaar na invoering van passend onderwijs de mate van ervaren bureaucratie te bepalen en na te gaan in hoeverre deze verschilt van de situatie vóór de invoering van passend onderwijs.

Voor de nulmeting waren de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. In welke mate ervaren ouders bureaucratie bij het regelen van een indicatie of extra ondersteuning voor hun kind?
2. Op welke wijze hangen de voor bureaucratie relevante factoren samen met de mate van ervaren bureaucratie?
3. In hoeverre verschillen ouders van kinderen met een indicatie en extra ondersteuning met betrekking tot zowel de mate van ervaren bureaucratie als de daarmee samenhangende factoren?
4. In hoeverre zijn er verschillen tussen schoolsoorten?
5. In hoeverre zijn er verschillen tussen achtergrondvariabelen?

Deze vragen zijn voor deze eenmeting herhaald. Daarnaast is een vraag toegevoegd:

6. In hoeverre is er met betrekking tot deze vijf vragen sprake van verschil ten opzichte van de situatie vóór passend onderwijs?

2 Onderzoeksopzet

In dit hoofdstukgaan we in op de instrumenten die zijn gebruikt (2.1). Vervolgens wordt in paragraaf 2.2 de dataverzameling beschreven en in paragraaf 2.3 welke analyses zijn uitgevoerd.

2.1 Instrumentontwikkeling

Uitgangspunt bij de constructie van de vragenlijsten voor ouders waren de vragenlijsten die bij de nulmeting zijn ontwikkeld. De verschillende versies van de vragenlijsten zijn zoveel mogelijk hetzelfde gelaten, maar moesten op bepaalde punten worden aangepast. Zo moesten de vragen in tegenwoordige tijd worden gezet. Bij de nulmeting hadden de vragen betrekking op het voorgaande schooljaar of eerder, terwijl de vragen nu betrekking hadden op de actuele situatie.
Door passend onderwijs zijn bovendien bepaalde procedures veranderd. Verschillende vragen moesten hierop worden aangepast. Zo is ‘handelingsplan’ vervangen door ‘handelingsplan/ontwikkelingsperspectief’ en zijn vragen ingevoegd over extra geld en externe hulp die voor het kind zijn ingezet. De volgorde van de vragen in de vragenlijst is ook enigszins aangepast, om de opbouw van onderdelen voor ouders zo logisch mogelijk te maken.

Er zijn vragenlijsten ontwikkeld voor de volgende groepen:

- ouders van een kind in het po, vo en (v)so waarvoor na 1 augustus 2014 een indicatieaanvraag is gedaan voor cluster 1 (blinde en slechtziende kinderen), cluster 2 (dove en slechthorende kinderen), lwoo

(leerwegondersteuning in het vmbo) of PrO (praktijkonderwijs). Deze ouders noemen we *indicatie–ouders*;
- ouders van een kind in het po, vo en (v)so zonder indicatie, maar mét extra ondersteuning op school. Deze ouders noemen we *ondersteuning–ouders*;
- ouders van kinderen die niet naar school gaan.

Ouders van leerlingen die voor de invoering van passend onderwijs een indicatie hadden voor cluster 3 of 4, vallen nu onder de groep 'ondersteuning-ouders'. Deze leerlingen hebben immers geen indicatie meer. In de nulmeting vielen de ouders van deze leerlingen nog onder 'indicatie-ouders'.

Voor meer informatie over de instrumentontwikkeling zie de nulmeting (Kuiper, Dikkers, Ledoux, van den Berg, & Bos, 2014).

2.2 Dataverzameling

2.2.1 Gerichte dataverzameling niet mogelijk

De dataverzameling is in dit onderzoek anders gegaan dan in de nulmeting. In de nulmeting was bekend welke kinderen een indicatie voor cluster 1, 2, 3 of 4 hadden. In passend onderwijs hebben kinderen geen indicatie meer voor cluster 3 of 4, maar krijgen deze kinderen extra ondersteuning. De kinderen die extra ondersteuning krijgen zijn niet bekend bij DUO. Het was daarom onmogelijk deze kinderen (de grootste groep in de nulmeting) gericht te benaderen en er moest meer gebruik worden gemaakt van de sleepnetmethode. Doordat een algemene groep ouders benaderd moest worden, was van tevoren niet goed in te schatten hoeveel ouders uit de doelgroep van het onderzoek zouden deelnemen.

2.2.2 Steekproef en respons

DUO[10] heeft voor dit onderzoek een a-selecte (willekeurige) steekproef getrokken uit alle ouders in de genoemde schooltypen. Hierbij is de volgende verdeling aangehouden:
- 16.000 leerlingen in het po en vo;

---

10 Dienst Uitvoering Onderwijs, de afdeling van het Ministerie van OCW die gegevens over leerlingen en scholen registreert, onder meer voor bekostigingsdoeleinden.

- 4.000 leerlingen in het sbo, so en vso.

Omdat het niet mogelijk was om een onderscheid te maken worden tussen leerlingen voor wie het afgelopen schooljaar een indicatie is aangevraagd of leerlingen die extra ondersteuning krijgen, en leerlingen die geen extra ondersteuning krijgen, is een algemene groep ouders benaderd. In de nulmeting was er een koppeling met de oudertevredenheidvragenlijst, waardoor ook de ouders zonder een kind dat extra ondersteuning kreeg op school deel konden nemen aan het onderzoek. Ouders van leerlingen die geen extra ondersteuning krijgen, hoefden nu slechts enkele vragen in te vullen.

Na 1,5 week is de respons tot dat moment geanalyseerd, en is besloten een reservesteekproef te benaderen. In de reservesteekproef was de verdeling als volgt:

- 8.000 leerlingen in het po en vo;
- 2.000 leerlingen in het sbo, so en vso.

Helaas is bij het selecteren van de reservesteekproef door DUO geen rekening gehouden met de eerdere steekproef. Hierdoor is overlap ontstaan tussen de twee steekproeven. Van de leerlingen in het reguliere onderwijs zat 5% van de reservesteekproef ook in de reguliere steekproef. Bij het speciaal onderwijs gaat het om 8% van de leerlingen die in de reservesteekproef nogmaals zijn benaderd. Bovendien blijkt bij het selecteren van leerlingen door DUO altijd een percentage leerlingen niet benaderd te kunnen worden. Dit kan bijvoorbeeld komen omdat de adresgegevens onbekend zijn of omdat mensen bij eerder onderzoek aan hebben gegeven niet meer mee te willen werken. In totaal zijn uiteindelijk 29.508 uitnodigingsbrieven verstuurd. De 942 ouders van leerlingen die niet benaderd konden worden, zaten vaker in het speciaal onderwijs en hadden vaker een allochtone achtergrond.

Er is dus geselecteerd op leerling; de ouders van die leerlingen zijn benaderd voor het onderzoek. Naar alle ouders is door DUO een schriftelijke uitnodiging gestuurd (op naam van hun kind, dat wil zeggen de geselecteerde leerling), met het verzoek deel te nemen aan het onderzoek. Ouders konden op een website met een inlogcode (in de brief opgenomen) toegang krijgen tot de internetvragenlijst. In totaal hebben 3601 ouders aan het omnderzoek deelgenomen. In tabel II.1 is per schooltype te zien hoeveel ouders hebben

gereageerd. De gegevens over schooltype in de tabel zijn gebaseerd op de gegevens van DUO op 1 oktober 2014. De gemiddelde respons van indicatie-ouders binnen de steekproef was 12.36%. Wat opvalt is dat de respons binnen het sbo het laagst is.
De respons is hoger dan de respons van de nulmeting, toen 9.1% had gereageerd (Kuiper, Dikkers, Ledoux, van den Berg, & Bos, 2014). Hiervoor zijn verschillende verklaringen mogelijk: de periode waarin ouders werden bevraagd was gunstiger, passend onderwijs is veelvuldig in het nieuws en het onderzoek had betrekking op de huidige periode, in plaats van op de periode vóór passend onderwijs.

Tabel II.1 Steekproef en respons (DUO-steekproef)

Schooltype	Totale N steekproef per groep	N respons per groep	% respons t.o.v. steekproef
Sbo	1944	203	10.44
So	1636	211	12.90
Vso	2076	241	11.61
Po	13896	1805	12.99
Vo	9506	1132	11.91
Totaal	*29.058*	*3592*	*12.36*

In tabel II.2 is weergegeven hoeveel ouders hebben aangegeven dat voor hun kind een indicatieaanvraag is gedaan of dat hun kind extra ondersteuning krijgt, en naar welk schooltype dat kind gaat. Deze gegevens zijn gebaseerd op de informatie verkregen van ouders. Bij negen kinderen is de indicatieaanvraag niet toegekend.
Het aantal kinderen waarvoor een indicatieaanvraag is gedaan of die extra ondersteuning krijgen, verschilt sterk van de aantallen in de nulmeting. In de nulmeting hebben voornamelijk indicatie-ouders de vragenlijst ingevuld, terwijl ondersteuning-ouders sterk in de minderheid waren. Dat dit nu andersom is, komt doordat de procedures zijn veranderd. Indicatieaanvragen voor rugzakjes cluster 3 en cluster 4 bestaan niet meer, terwijl dit vorig jaar de grootste groep was. Deze kinderen vallen nu onder de groep extra ondersteuning.

Tabel II.2 Aantal leerlingen waarvoor een indicatieaanvraag is gedaan of dat extra ondersteuning krijgt naar schooltype

Schooltype	Indicatieaanvraag	Extra ondersteuning	Totaal
So	17	61	78
Sbo	43	151	194
Vso	13	90	103
praktijkonderwijs	8	6	14
Po	41	207	248
Vo	28	99	127
Totaal	*150*	*614*	*764*

Van acht kinderen die niet naar school gaan, kan worden aangenomen dat zij een indicatie hadden gehad of extra ondersteuning hadden gekregen, als zij wel naar school zouden zijn gegaan. Het totaal aantal kinderen dat in de eenmeting is geanalyseerd komt daarmee op 772.

2.3 Data-analyse

Betrouwbaarheidsanalyse

In de nulmeting is een factoranalyse uitgevoerd op de data van de indicatie-ouders (Kuiper, Dikkers, Ledoux, van den Berg, & Bos, 2014)[11]. Hieruit kwamen twee bruikbare schalen met betrekking tot ervaren bureaucratie naar voren: tijd en gemak, en nut. Voor de beïnvloedende variabelen konden drie schalen gevormd worden: oordeel over indicatieprocedure, oordeel over ondersteuning en samenwerking. De vragen binnen deze schalen zijn in dit onderzoek niet aangepast. Echter, de groep indicatie-ouders is zoals eerder al aangegeven in dit onderzoek wel anders. In de nulmeting vielen hier kinderen onder met een indicatie voor cluster 1-4, lwoo en pro. In passend onderwijs bestaan cluster 3 en 4 niet meer en vallen deze kinderen onder extra ondersteuning.

In deze eenmeting is de betrouwbaarheid bekeken van de schalen die in de nulmeting waren gevormd. De betrouwbaarheid bleek voor alle schalen redelijk

11 De factoranalyse had in de nulmeting alleen betrekking op de indicatie-ouders (toen de grootste groep), omdat de verschillende groepen ouders verschillende vragen hebben beantwoord. Samenvoegen hiervan voor de factoranalyse was niet mogelijk. De consequentie hiervan is dat vergelijkingen tussen de nul- en eenmeting op de schalen alleen goed mogelijk is voor de indicatie-ouders, op een enkele uitzondering na.

tot goed, zoals te zien is in tabel II.3. Alle schalen zijn van toepassing op (een deel van) de indicatie-ouders[12]. De schaal 'oordeel over ondersteuning' heeft ook betrekking op de ondersteuning-ouders.

Tabel II.3 Betrouwbaarheid schalen

Schaal	Cronbach's alpha
Ervaren bureaucratie, tijd en gemak	.89
Ervaren bureaucratie, nut	.64
Oordeel over indicatieprocedure	.93
Oordeel over ondersteuning (ondersteuning-ouders)	.86 (.71)
Samenwerking	.83

In de resultatensectie ligt de nadruk op de items, zodat veel vergelijkingen met de nulmeting kunnen worden gemaakt. Waar mogelijk, zullen vergelijkingen worden gemaakt op itemniveau tussen de nul- en de eenmeting. Vaak kan dit echter niet, omdat de groepen te klein zijn, of omdat het om nieuwe procedures gaat. Per onderdeel zal dit worden aangegeven.
De nulmeting en eenmeting worden verder vergeleken op de schalen. Opgemerkt moet worden dat de andere samenstelling van de groep indicatie-ouders bij de nul- en eenmeting kan meespelen in de verschillen die gevonden zijn.

Vervolganalyses
Als eerste zijn beschrijvende statistische analyses uitgevoerd, om inzicht te krijgen in de kenmerken van de totale respondentengroep (zowel van de kinderen als van de ouders). Dit betreft het geslacht, de leeftijd en etniciteit van het kind (afkomstig van de gegevens van DUO), het aantal toegekende indicaties en het geslacht en opleidingsniveau van de ouder. Verder is nagegaan hoeveel ouders een (andere) school hebben gezocht naar aanleiding van de indicatie en wat kenmerken zijn van kinderen die niet naar school gaan. Ten tweede zijn de mate van ervaren bureaucratie en factoren die de ervaren bureaucratie beïnvloeden voor de gehele groep ouders per item bepaald. Voor de indicatie-ouders is bovendien beschreven hoe zij op de gevormde schalen

12 Zie vorige noot.

scoren. Dit is voor de ondersteuning-ouders gedaan op één schaal, omdat de andere schalen niet van toepassing zijn op de ondersteuning-ouders. Vervolgens is nagegaan in hoeverre groepen per item van elkaar verschillen voor de volgende variabelen:

- Verschillen tussen ouders met kinderen op het regulier en speciaal onderwijs;
- Verschillen tussen indicatie-ouders en ondersteuning-ouders;
- Verschillen tussen po, vo en so[13];
- Verschillen in achtergrondkenmerken (etnische achtergrond en opleidingsniveau van de ouder).

De antwoorden op de open vragen zijn per vraag geteld, en inhoudelijk gescand op hoofdlijnen. De globale patronen die op die manier zichtbaar werden zijn gebruikt om de resultaten van de kwantitatieve analyse te illustreren of aan te vullen.

13 In de analyses zijn het speciaal onderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs samengevoegd tot één groep 'so' . Praktijkonderwijs is geen speciaal onderwijs, maar gezien de populatie (veel leerlingen die extra ondersteuning krijgen) hebben we het voor dit onderzoek bij deze groep gevoegd. Er is geen verder onderscheid gemaakt naar schooltype binnen dit cluster. De soms kleine aantallen laten dit niet toe.

3 Resultaten

3.1 Kenmerken van de respondenten

In deze paragraaf staan kenmerken van kinderen beschreven, kenmerken van de schoolkeuze, informatie over thuiszitters, en kenmerken van de ouders. De totale N per vraag ka verschillen, omdat ouders vragen niet consistent invulden.

Kenmerken van de kinderen

In tabel II.4 zijn enkele achtergrondkenmerken van de kinderen te vinden op basis van gegevens van DUO. Er hebben meer ouders van jongens deelgenomen[14] en voornamelijk ouders van autochtone leerlingen. De gemiddelde leeftijd van de kinderen op 1 oktober 2014 was 10.54 jaar.

Tabel II.4 Geslacht en etnische achtergrond van de kinderen

Achtergrondkenmerk		*N*	Percentage
Geslacht	Jongen	515	66.7
	Meisje	250	32.4
Etnische achtergrond	Autochtoon	661	86.4
	Westers allochtoon	38	4.9
	Niet-Westers allochtoon	65	8.4

14 Dit kan komen doordat er ook meer jongens dan meisjes zijn die een indicatie resp. extra ondersteuning krijgen in het onderwijs.

In tabel II.5 is te zien voor welke clusters/onderwijsvormen volgens de ouders een indicatieaanvraag is gedaan.

Tabel II.5 Clusters/Onderwijsvorm waarvoor een indicatieaanvraag is gedaan

Gebied	*N*
Cluster 1 (blinde en slechtziende kinderen)	2
Cluster 2 (dove en slechthorende kinderen en kinderen met spraak-taalproblemen)	54
Leerwegondersteunend onderwijs (lwoo)	66
Praktijkonderwijs (pro)	25

Kenmerken van de schoolkeuze

Naar aanleiding van de indicatie of extra ondersteuning is er voor 96 ouders sprake geweest van een keuze tussen regulier en speciaal onderwijs. Dit is vergelijkbaar met het aantal in de nulmeting, toen 98 indicatie-ouders een andere school voor hun kind hadden gezocht (dit keer gaat het dus om indicatie- én ondersteuning-ouders, terwijl het in de nulmeting alleen om de indicatie-ouders ging). Bij 69 ouders ging het om een (eventuele) verwijzing naar speciaal onderwijs, en bij 27 ouders om een (eventuele) terugplaatsing naar gewoon onderwijs. Voor 45 ouders is de keuze gevallen op een school voor speciaal onderwijs. Bovendien is voor 51 ouders naar aanleiding van de extra ondersteuning die hun kind kreeg sprake geweest van een keuze tussen de school waar het kind vorig jaar op zat en andere reguliere scholen. 48 ouders hebben meerdere scholen bezocht om het goede aanbod voor hun kind te vinden en 24 ouders hebben op meerdere scholen geprobeerd hun kind geplaatst te krijgen. 40 ouders die meerdere scholen hebben bezocht, hebben beantwoord hoeveel scholen een kind niet wilden plaatsen. 21 van hen hebben meegemaakt dat één of meerdere scholen hun kind niet wilde plaatsen (zie tabel II.6).

Tabel II.6 Aantal scholen dat een kind niet wilde plaatsen

Aantal scholen	Aantal leerlingen (*N* = 40)
0	19
1	7
2	7
3	6
15	1

Van acht kinderen die thuiszitten kan op basis van de open antwoorden worden aangenomen dat zij een indicatie zouden hebben gehad, of extra ondersteuning zouden hebben gekregen, als zij naar school zouden zijn gegaan. Zes van deze kinderen zitten langer dan 12 maanden thuis en twee kinderen 6-12 maanden. De kinderen zijn tussen de 12 en 18 jaar oud. Voor vijf van de kinderen die op dit moment niet naar school gaan was een leerlinggebonden budget aangevraagd, op het moment dat het kind nog wel naar school ging.
Aan de ouders van deze acht kinderen is gevraagd wat de reden is dat er geen school gevonden kon worden voor het kind en wat de belangrijkste reden is dat het kind op dit moment niet naar school gaat. Voor drie kinderen geldt dat zij op dit moment niet naar school willen. Bij een van deze kinderen is een lang traject geweest voordat een geschikte school werd gevonden, waarna de financiering voor de school niet rond te krijgen was. Bij een ander kind lukt het op dit moment niet om naar school te gaan vanwege ziekte. Volgens drie ouders is het onderwijs voor hun kind niet geschikt. De redenen die zij aangeven zijn uiteenlopend: het kind leert te snel, de manier van lesgeven sluit niet aan bij het kind of men vindt dat docenten in het vso niet weten hoe ze met het kind om moeten gaan. Eén kind heeft een te grote hulpvraag om een school te vinden (combinatie van een lichamelijke aandoening en autisme).

Kenmerken van de ouders

Achtergrondkenmerken van de ouders die de vragenlijst hebben ingevuld, zijn te vinden in tabel II.7. Hierin is te zien dat het grootste deel van de deelnemende ouders vrouw is. Het merendeel van de ouders heeft een gemiddeld of hoog opleidingsniveau. De meeste ouders zijn in Nederland geboren.
Het geslacht en geboorteland is conform de nulmeting, net als het percentage ouders met een hoog opleidingsniveau. In de nulmeting deden naar verhouding iets minder laag opgeleide ouders mee en meer gemiddeld opgeleide ouders.

Tabel II.7 Geslacht, opleidingsniveau en geboorteland de ouder

Kenmerk		Aantal	Percentage
Geslacht (*N* = 764)	Man	146	20.3
	Vrouw	573	79.7
Opleidingsniveau (*N* = 716)	Laag	76	10.6
	Gemiddeld	297	41.5
	Hoog	343	47.9
Geboorteland (*N* = 715)	Nederland	672	94.0
	Suriname	1	0.1
	Nederlandse Antillen	5	0.7
	Turkije	4	0.6
	Marokko	7	1.0
	Anders	26	3.6

3.2 Ervaren bureaucratie

In deze paragraaf beschrijven we de resultaten met betrekking tot de ervaren bureaucratie bij ouders.
Daarbij gaan we eerst in op bureaucratie rond het diagnostisch onderzoek, het maken van een handelingsplan/ontwikkelingsperspectief en de indicatieprocedure. Vervolgens besteden we aandacht aan de bureaucratie die men ervaart rond het verkrijgen van externe hulp en extra geld en bij de schoolkeuze.

3.2.1. Ervaren bureaucratie rondom het diagnostisch onderzoek, maken van handelingsplan/ontwikkelingsperspectief en de indicatieprocedure
Voor verschillende elementen van de leerlingenzorg wordt in tabel II.8 getoond in hoeverre ouders bureaucratie hebben ervaren. Per element is naar verschillende aspecten van ervaren bureaucratie gevraagd: *tijd* die het ouders heeft gekost, *nut*, *duur* (bijvoorbeeld lengte van een indicatieprocedure) en *complexiteit* (aangegeven als ‘gedoe’ of ‘ingewikkeld’). Een laag gemiddelde staat voor veel bureaucratie en een hoog gemiddelde betekent weinig bureaucratie (dit geldt voor de tabellen II.8 t/m II.11).

Tabel II.8 Gemiddelden en standaarddeviaties voor ervaren bureaucratie bij het diagnostisch onderzoek, het maken van een handelingsplan/ontwikkelingsperspectief, formulieren voor de indicatie en de procedure voor het aanvragen van een indicatie[15] (1 = veel bureaucratie, 5 = weinig bureaucratie)

		Eenmeting			Nulmeting	
Items	***N***	***M***	**Sd**	***N***	***M***	**Sd**
Het diagnostisch onderzoek bij mijn kind vond ik...						
Tijd*	232	2.97	1.12	613	2.67	1.15
Nut	234	4.26	0.99	607	4.11	1.05
Duur	229	2.99	1.05	601	2.83	1.08
Het maken van een handelingsplan/ ontwikkelingsperspectief vond ik...						
Gedoe	237	3.62	1.14	407	3.57	1.13
Tijd*	232	3.44	1.10	404	3.21	1.09
Nut	233	4.12	1.00	404	4.01	1.10
De formulieren die ik in moest vullen voor de indicatie vond ik...						
Ingewikkeld	135	3.61	1.23	601	3.50	1.12
Tijd*	134	3.26	1.24	599	2.76	1.14
Nut*	135	3.17	1.08	599	3.42	0.95
De procedure voor het aanvragen van een indicatie vond ik...						
Ingewikkeld*	132	3.27	1.36	603	2.94	1.20
Duur*	131	3.01	1.28	600	2.63	1.18
Nut*	133	3.08	1.12	596	3.33	0.96

** Significante verschillen tussen de nul– en eenmeting, p < .05*

Bij 216 kinderen is het afgelopen schooljaar volgens de ouders een diagnostisch onderzoek gedaan. Ouders vinden het diagnostisch onderzoek over het algemeen nuttig, maar ook redelijk tijdrovend en lang duren, zoals te zien is in de tabel.

15 Wanneer er 'Tijd' staat, is gevraagd of ouders het veel tijd vonden kosten. Bij 'Duur' is gevraagd of men het lang vond duren. Een hoge score op tijd betekent dat ouders het weinig tijd vonden kosten, en een lage score op duur betekent dat ouders het lang vonden duren.

Volgens 482 ouders is er voor hun kind een handelingsplan of ontwikkelingsperspectief gemaakt. 244 ouders hebben zelf een rol gespeeld bij het maken van het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief. Zij vinden het maken van een handelingsplan/ontwikkelingsperspectief nuttig en niet bijzonder lastig of tijdrovend.
Ouders hadden in een open vraag de mogelijkheid hun ervaringen met het maken van een handelingsplan/ontwikkelingsperspectief te beschrijven. Ouders blijken sterk van mening te verschillen over het nut van een dergelijk plan. Sommige ouders zijn positief: *"Ik ervaar het als zeer positief dat je als ouders betrokken bent bij het opstellen van zo'n plan, aangezien bepaald gedrag thuis gebeurt en bepaald gedrag op school. Door deze te bundelen, krijg je als school een veel completer beeld van wat en wie je kind is en nodig heeft"*; *"Het handelingsplan is goed om over en weer de verwachtingen te managen"*. Anderen ervaren het minder positief: *"Door de eenzijdige informatie van de docent, bleek het volledig nutteloos en heeft het ook geen effect gehad"*. De reacties zijn nagenoeg evenredig verdeeld in termen van een positieve of negatieve ervaring. Ouders geven bij deze vraag ook aan dat het in de praktijk moeilijk kan zijn om op een goede manier gebruik te maken van een handelingsplan/ontwikkelingsperspectief, omdat het buiten hun invloed ligt: *"Het lastige van een handelingsplan is dat de afspraken heel goed gemaakt kunnen worden, maar vervolgens kan de school de afspraken gewoon naast zich neerleggen. Het is dan heel lastig om invloed te blijven houden hoe de leerkracht ermee om gaat"*; *"Het begin van het jaar was er een handelingsplan maar door personeel wisselingen heb ik deze daarna niet meer gezien"*. Een thema dat bovendien meermaals naar voren komt in de reacties, is dat ouders het als vervelend ervaren om dezelfde informatie herhaaldelijk op te geven: *"Het feit dat je dat zo vaak moet schrijven, terwijl de klachten aangeboren zijn. En dus niet zullen verdwijnen!"*; *"Je wordt er als ouder zo moe van omdat je iedere keer dezelfde vragen moet invullen met name over de eerste levensjaren. Dit hebben we gekopieerd thuis liggen zodat we het alleen maar over hoeven te nemen en de recente dingen in te vullen"*.

Het invullen van de formulieren voor het aanvragen van de indicatie vinden ouders over het algemeen weliswaar niet bijzonder ingewikkeld en tijdrovend, maar ook niet bijzonder nuttig. Dit geldt ook voor de procedure voor de indicatieaanvraag, die ouders niet opvallend ingewikkeld of nuttig vinden, of lang vinden duren.

De spreiding van de antwoorden is op de meeste vragen vrij groot, zoals te zien is in tabel II.8 onder standaarddeviaties. Dit betekent dat de ervaringen van ouders uiteen liepen. In bijlage II.B is in grafieken per item te zien welke antwoorden zijn gegeven. Over het nut van de verschillende elementen is de meeste eensgezindheid. Het diagnostisch onderzoek vindt 10.3% van de ouders zeer tijdrovend en 19.8% vindt het maken van een handelingsplan/ontwikkelingsperspectief gedoe. Bovendien is 18.5% van de ouders van mening dat de formulieren die ingevuld moesten worden voor de indicatie ingewikkeld, en vindt 31.8% van de ouders de procedure voor de indicatieaanvraag ingewikkeld. Echter, ook veel ouders zijn over deze elementen zeer positief. Zo vindt 25.3% van de ouders het diagnostisch onderzoek niet lang duren en vindt 29.1% van de ouders het maken van het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief niet veel gedoe. 20.9% van de ouders is van mening dat het invullen van de formulieren voor de indicatieaanvraag helemaal niet lang duren en 26.5% van de ouders vindt de procedure voor de indicatieaanvraag helemaal niet ingewikkeld.

De antwoorden verschillen op enkele items significant van de nulmeting. Ouders vinden het diagnostisch onderzoek en het maken van het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief minder tijd kosten dan in de nulmeting. Het invullen van formulieren voor de indicatie vinden ouders nu minder tijd kosten, maar ook minder nuttig. Bovendien vinden indicatie-ouders de indicatieprocedure nu minder ingewikkeld en minder lang duren, maar ook minder nuttig.

3.2.2 Ervaren bureaucratie rond het verkrijgen van extra geld en externe hulp

Voor 207 kinderen is het afgelopen schooljaar extra geld ingezet op school, bijvoorbeeld voor extra materiaal of externe hulp. Voor de invoering van passend onderwijs kregen scholen geld en hulp uit de rugzakjes die kinderen hadden. Deze rugzakjes (cluster 3 en 4) bestaan niet meer in passend onderwijs, waardoor apart geld en hulp geregeld moet worden. 64 ouders van deze kinderen hebben zelf moeite moeten doen voor dit extra geld. Verder is voor 338 kinderen het afgelopen schooljaar externe hulp ingezet, bijvoorbeeld een orthopedagoog, fysiotherapeut of logopedist. 158 ouders van deze kinderen hebben voor de inzet van deze externe hulp zelf moeite moeten doen.

In tabel II.9 staat informatie over de bureaucratie die ouders hebben ervaren bij het verkrijgen van extra geld of externe hulp. Te zien is dat ouders het werk voor het verkrijgen van extra geld redelijk tijdrovend vonden, maar ook redelijk nuttig. Het werk voor het verkrijgen van externe hulp vonden zij niet bijzonder tijdrovend of ingewikkeld maar ook niet erg nuttig.

Tabel II.9 Gemiddelden en standaarddeviaties voor ervaren bureaucratie bij het werk dat ouders moesten doen voor het verkrijgen van extra geld en voor het verkrijgen van externe hulp (1 = veel bureaucratie, 5 = weinig bureaucratie)

Items	*N*	*M*	Sd
Vond u het werk dat u voor het verkrijgen van extra geld moest doen…			
Tijd	59	2.27	1.22
Ingewikkeld	57	2.88	0.96
Nut	57	3.28	1.15
Vond u het werk dat u voor het verkrijgen van externe hulp moest doen…			
Tijd	153	2.94	1.28
Ingewikkeld	125	3.55	1.21
Nut	150	3.65	1.07

De spreiding bij de antwoorden is opnieuw groot, wat wijst op grote verschillen in de antwoorden van ouders. In bijlage II.B is per item te zien welke antwoorden zijn gegeven. Hierin komt naar voren dat 37.3% van de ouders het werk voor het verkrijgen van extra geld zeer tijdrovend vindt en 33.3% van de ouders het verkrijgen van het extra geld ingewikkeld vond. Bovendien is 32.7% van de ouders van mening dat het verkrijgen van externe hulp niet veel tijd kostte, terwijl 27.2% van de ouders het verkrijgen van extra geld zeer ingewikkeld vindt.

De nul- en de eenmeting kunnen op dit onderwerp niet met elkaar vergeleken worden, omdat ouders voor de invoering van passend onderwijs nog niet betrokken waren bij het regelen van geld of externe hulp.

3.2.3 Ervaren bureaucratie rond schoolkeuze

In tabel II.10 zijn de items met betrekking tot de schoolkeuze weergegeven. Zoals eerder weergegeven hebben 96 ouders een schoolkeuze gemaakt naar aanleiding van de indicatieaanvraag of extra ondersteuning. Ouders vinden de

keuze tussen gewoon en speciaal onderwijs over het algemeen niet zo ingewikkeld. Het zoeken van een geschikte school voor speciaal onderwijs vinden zij niet bijzonder veel gedoe of tijd kosten. De formulieren die ingevuld moesten worden voor de toelaatbaarheidsverklaring vinden zij bovendien niet erg ingewikkeld en veel tijd kosten, maar ook niet bijzonder nuttig. Dit geldt ook voor de formulieren die ingevuld moesten worden voor de aanmelding bij de school. Ouders die naar aanleiding van de indicatie of extra ondersteuning op zoek zijn gegaan naar een andere reguliere school, geven aan dit redelijk veel gedoe te vinden en tijd te vinden kosten. Opvallend is dat het zoeken van een reguliere school meer bureaucratie voor ouders lijkt op te leveren dan het zoeken van een school voor speciaal onderwijs.

Tabel II.10 Gemiddelden en standaarddeviaties voor ervaren bureaucratie bij het kiezen tussen gewoon en speciaal onderwijs, het zoeken van een geschikte school voor speciaal onderwijs, formulieren voor de toelaatbaarheidsverklaring, formulieren voor de schoolaanmelding voor speciaal onderwijs en het zoeken van een geschikte (reguliere) school (1 = veel bureaucratie, 5 = weinig bureaucratie)

	Eenmeting			Nulmeting		
Items	***N***	***M***	**Sd**	***N***	***M***	**Sd**
Het kiezen tussen gewoon en speciaal onderwijs vond ik...						
Ingewikkeld	39	3.77	1.44	181	3.36	1.41
Tijd	39	3.51	1.36	181	3.31	1.19
Het zoeken van een geschikte school voor speciaal onderwijs vond ik...						
Gedoe	39	3.44	1.39	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Tijd	39	3.54	1.23	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
De formulieren die ik in moest vullen voor de toelaatbaarheidsverklaring vond ik...						
Ingewikkeld	39	3.62	1.14	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Tijd	39	3.49	1.00	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Nut	39	3.28	1.05	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
De formulieren die ik in moest vullen voor de aanmelding bij de school vond ik...						
Ingewikkeld	38	3.74	0.89	97	3.87	1.08
Duur	39	3.61	0.97	96	3.72	1.17
Nut	37	3.54	1.04	93	3.48	1.05
Het zoeken van een geschikte school vond ik...						
Gedoe	46	2.39	1.11	103	3.22	1.49
Tijd	46	2.33	1.08	102	3.16	1.43

De nul- en eenmeting konden alleen met elkaar worden vergeleken op de vraag 'het kiezen tussen gewoon en speciaal onderwijs vond ik ...'. Er zijn geen significante verschillen gevonden tussen de nul- en eenmeting wat betreft de complexiteit of tijdsinvestering bij het kiezen tussen gewoon en speciaal onderwijs. Voor de overige vragen konden geen significanties berekend worden, omdat de groepen te klein waren (de statistische power was te laag om deze analyses uit te mogen voeren).

3.3 Ervaren bureaucratie: beïnvloedende factoren

In deze paragraaf worden de resultaten beschreven met betrekking tot de factoren die mogelijk van invloed zijn op de ervaren bureaucratie. Hierbij gaat het om het oordeel van ouders over de indicatieprocedure, het oordeel over de procedure van het diagnostisch onderzoek, het oordeel over de extra ondersteuning, het oordeel over het schoolkeuze, de samenwerking tijdens de indicatieprocedure en de samenwerking tijdens het diagnostisch onderzoek. De resultaten worden waar zinvol aangevuld met informatie uit de open vragen.

3.3.1 Oordeel over de indicatieprocedure

De ouders die hebben aangegeven dat voor hun kind in het afgelopen schooljaar een indicatieaanvraag is gedaan, hebben hier verschillende vragen over gekregen. In tabel II.11 zijn de resultaten op deze items te vinden. De scores geven hier het gemiddelde aan op een vijfpuntsschaal die loopt van helemaal niet van toepassing tot helemaal van toepassing. In de tabel is te zien dat vrijwel alle scores gemiddeld tussen de drie en de vier liggen. Ouders zijn dus overwegend positief over de voorgelegde aspecten. Over het algemeen kregen zij voldoende ondersteuning en informatie, hadden zij vertrouwen in de procedure en de deskundigheid van anderen en zijn zij goed geholpen bij de stappen die nodig waren. Op één item scoren ouders iets lager dan op de andere items, namelijk of met hun wensen rekening werd gehouden tijdens de indicatieprocedure.

Tabel II.11 Gemiddelden en standaarddeviaties voor vragen met betrekking tot de indicatieprocedure[16] (1 = helemaal niet van toepassing, 5 = helemaal van toepassing)

	Eenmeting			Nulmeting		
Items met betrekking tot de indicatieprocedure	***N***	***M***	**Sd**	***N***	***M***	**Sd**
Tijdens de indicatieprocedure werd rekening gehouden met mijn wensen.*	130	2.93	1.35	599	3.35	1.26
Ik kreeg voldoende ondersteuning bij het verzamelen van alle gegevens die nodig waren voor de indicatie.*	131	3.16	1.38	600	3.58	1.27
Ik kreeg voldoende informatie over wat een indicatie is.*	132	3.36	1.21	600	3.70	1.17
Ik had vertrouwen in de indicatieprocedure.*	131	3.28	1.24	599	3.57	1.18
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die de indicatie hebben voorbereid.*	131	3.52	1.23	599	3.77	1.18
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die de indicatieaanvraag hebben beoordeeld.*	131	3.39	1.19	597	3.63	1.11
Ik kreeg voldoende informatie over waarom de indicatieaanvraag was afgekeurd/goedgekeurd.*	128	3.22	1.29	599	3.58	1.24
Ik ben goed geholpen bij de stappen die nodig waren voor de indicatie.*	130	3.22	1.31	600	3.64	1.26

** Significante verschillen tussen de nul- en eenmeting, $p < .05$*

De spreiding op de items is groot, wat betekent dat de ervaringen van ouders uiteenlopen (zie bijlage II.B). Zo is 35.4% van de ouders van mening dat rekening werd gehouden met hun wensen tijdens de indicatieprocedure, en had 25.4% van de ouders weinig in de indicatieprocedure.

Ouders hadden de mogelijkheid om hun ervaringen met de indicatieprocedure te beschrijven in een open vraag. Hiervan hebben 63 ouders gebruik gemaakt. Mensen hebben deze procedure wisselend ervaren. De reacties zijn in enkele

16 In de nulmeting zijn de indicatieprocedure en het diagnostisch onderzoek als één vraag behandeld. Om goede vergelijkingen te kunnen maken, is deze tabel uit de nulmeting in dit onderzoek opgesplitst.

gevallen positief: *"De nieuwe school van onze zoon is erg begaan met ouders en nemen alle tijd bij de aanvraag voor deze school"*. De meeste reacties zijn echter negatief van aard. In bijna alle gevallen hebben ze betrekking op het gebrek aan inspraak en/of informatie: *"Ik vond het helemaal niet goed geregeld. Alles werd gedaan via school en er werd niet echt rekening gehouden met mijn wensen en ideeën als ouder zijnde, ik moest eigenlijk letterlijk de handdoek in de ring gooien en me overgeven aan de ideeën die de school had"*; *"Wij als ouders waren niet op de hoogte gesteld door de basisschool dat ons kind hiervoor was aangemeld. Wij waren dus zeer verrast toen we de uitnodiging voor het onderzoek in huis kregen"*. Daarnaast wordt door een groep respondenten de herhaling van de indicatieaanvraag als vervelend ervaren, soms zelfs met averechts effect tot gevolg: *"Ik vind het heel erg dat een kind na 2 jaar weer opnieuw een indicatie moet krijgen. Ik begrijp dat speciaal onderwijs alleen noodzakelijk is voor de kinderen die het echt nodig hebben, maar het brengt zoveel stress en onrust in het gezin terwijl het nu zo goed gaat. Je hoopt eigenlijk dat je kind het niet te goed doet zodat hij zolang mogelijk op deze school kan blijven"*.

De eenmeting verschilt op alle items significant van de nulmeting. Vóór de invoering van passend onderwijs vonden indicatie-ouders vaker dat tijdens de indicatieprocedure rekening werd gehouden met hun wensen, zij voldoende ondersteuning kregen bij het verzamelen van de gegevens en zij voldoende informatie kregen over wat een indicatie is. Bovendien hadden indicatie-ouders voor de invoering van passend onderwijs meer vertrouwen in de indicatieprocedure en vertrouwen in de deskundigheid van degenen die de indicatie hebben voorbereid en de indicatieaanvraag hebben beoordeeld. Ook vonden indicatie-ouders in de nulmeting vaker dat zij voldoende informatie hadden gekregen over waarom de indicatieaanvraag was afgekeurd/goedgekeurd en dat zij goed geholpen waren bij de stappen die nodig waren voor de indicatie.
Naar verschillen tussen de nul- en eenmeting op de formulieren die ingevuld moesten worden voor de toelaatbaarheidsverklaring kan niet gekeken worden, omdat dit een nieuwe procedure is. Deze vragen werden in de eenmeting pas voor het eerst gesteld.

3.3.2 Oordeel over de procedure van het diagnostisch onderzoek

Aan alle ouders die hebben aangegeven dat er bij hun kind in het afgelopen

schooljaar een diagnostisch onderzoek is gedaan, is gevraagd hoe zij de procedure rond het diagnostisch onderzoek hebben ervaren. In tabel II.12 is te zien dat op alle items gemiddeld minimaal een 3 is gescoord. Ouders zijn dus overwegend positief over de procedure van het diagnostisch onderzoek. Zij vinden over het algemeen dat rekening werd gehouden met hun wensen en dat ze voldoende ondersteuning en informatie kregen. Bovendien hadden ze vertrouwen in het onderzoek en in de deskundigheid van anderen.
Opvallend is dat ouders over het algemeen meer tevreden lijken te zijn over het diagnostisch onderzoek dan over de indicatieprocedure.

Tabel II.12 Gemiddelden en standaarddeviaties voor vragen met betrekking tot het diagnostisch onderzoek[17] (1 = helemaal niet van toepassing, 5 = helemaal van toepassing)

	Eenmeting			Nulmeting		
Items met betrekking tot het diagnostisch onderzoek	**N**	**M**	**Sd**	**N**	**M**	**Sd**
Tijdens het diagnostisch onderzoek werd rekening gehouden met mijn wensen.	211	3.43	1.33	91	3.46	1.34
Ik kreeg voldoende ondersteuning bij het verzamelen van alle gegevens die nodig waren bij het laten uitvoeren van het diagnostisch onderzoek bij mij kind.	208	3.56	1.23	91	3.51	1.36
Ik kreeg voldoende informatie over wat het diagnostisch onderzoek is.	208	3.77	1.12	90	3.82	1.12
Ik had vertrouwen in het diagnostisch onderzoek.	207	3.98	1.00	91	3.90	0.94
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die het diagnostisch onderzoek hebben voorbereid.	205	3.99	1.04	91	4.03	0.94
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die het diagnostisch onderzoek hebben uitgevoerd.	208	4.06	0.98	91	3.98	1.00
Ik kreeg voldoende informatie over de uitslagen van het diagnostisch onderzoek.	208	4.02	1.09	90	3.93	1.14

17 In de nulmeting zijn de indicatieprocedure en het diagnostisch onderzoek als één vraag behandeld. Om goede vergelijkingen te kunnen maken, is deze tabel uit de nulmeting in dit onderzoek opgesplitst.

De spreiding op de items is wederom groot (bijlage II.B). Zo geeft bijvoorbeeld 26.1% van de ouders aan dat helemaal rekening werd gehouden met hun wensen tijdens het diagnostisch onderzoek en vindt 28.4% van de ouders dat zij zeker voldoende informatie kregen over wat een diagnostisch onderzoek.

De eenmeting verschilde op geen enkele vraag significant van de nulmeting.

In een open vraag konden ouders hun ervaringen met het diagnostisch onderzoek kwijt. Hier hebben 38 ouders gebruik van gemaakt. De reacties zijn overwegend positief: *"Ik ben erg tevreden over de kwaliteit en advies van het onderzoek. Zij hebben de weg vrijgemaakt voor RT op school (door extern bureau), wat vergoed wordt door de gemeente"*; *"Het diagnostisch onderzoek heeft veel vragen voor mij beantwoord. Het was zinvol"*. Er zijn ook enkele minder positieve ervaringen beschreven, bijvoorbeeld met betrekking tot de (traagheid van) de procedure: *"Het diagnostisch onderzoek was veel te laat gestart en net klaar toen al duidelijk was dat mijn zoon van school gaat"*. De meeste negatieve reacties betreffen echter opmerkingen over de inhoud en onvolledigheid van het diagnostisch onderzoek: *"Bij veel te veel testen wordt ervan uitgegaan dat iedereen maar talig genoeg is. Bij kinderen met een achterstand op taal worden dan de vragen veel te snel te moeilijk of ze kunnen zich niet uiten"*.

3.3.3 Oordeel over de extra ondersteuning

In tabel II.13 staat de mening van ouders weergegeven over de procedures rond het verkrijgen van extra ondersteuning voor hun kind. Deze vragen zijn voorgelegd aan zowel de indicatie-ouders als de ondersteuning-ouders. Ouders hebben over het algemeen voldoende uitleg gekregen over wat een handelingsplan/ontwikkelingsplan inhoudt, en hun kennis over wat hun kind nodig heeft werd serieus genomen door de school. Bovendien vonden ze het over het algemeen niet moeilijk om procedures en formulieren die nodig zijn voor het verkrijgen van extra ondersteuning goed te begrijpen.

Tabel II.13 Gemiddelden en standaarddeviaties voor vragen met betrekking tot de extra ondersteuning die kinderen krijgen (1 = helemaal niet van toepassing, 5 = helemaal van toepassing)

	Eenmeting			Nulmeting		
Items met betrekking tot de extra ondersteuning	***N***	***M***	**Sd**	***N***	***M***	**Sd**
Ik vond het niet[18] moeilijk om procedures en formulieren die nodig zijn voor het verkrijgen van extra ondersteuning goed te begrijpen*	709	4.06	1.17	703	3.77	1.22
Ik vond het niet moeilijk om uit te zoeken waar en hoe mijn kind geholpen kon worden.*	708	2.90	1.43	699	3.11	1.33
Ik had invloed op het soort hulp dat mijn kind kreeg.*	706	3.14	1.39	700	3.31	1.28
Ik heb voldoende uitleg gekregen over wat een handelingsplan/ontwikkelingsperspectief inhoudt	466	3.83	1.19	593	3.82	1.10
Ik was betrokken bij de organisatie van de extra ondersteuning die mijn kind kreeg.*	704	3.09	1.41	698	3.52	1.29
Mijn kennis over wat mijn kind nodig heeft, werd serieus genomen door de school.	708	3.74	1.30	697	3.79	1.29
Ik was op de hoogte van voorzieningen en regels voor kinderen die op school extra ondersteuning nodig hebben.*	707	3.02	1.37	700	3.36	1.30

** Significante verschillen tussen de nul- en eenmeting, $p < .05$*

De spreiding van de antwoorden is opnieuw groot (bijlage II.B). De meningen van ouders lopen dus uiteen. Zo vindt 53.6% van de ouders het helemaal niet moeilijk om procedures en formulieren die nodig waren voor het verkrijgen van extra ondersteuning goed te begrijpen. Ook geeft bijvoorbeeld 19.4% van de ouders aan helemaal geen invloed te hebben gehad op het soort hulp dat hun kind kreeg en 20.5% van de ouders was helemaal niet betrokken bij de organisatie van de extra ondersteuning die het kind kreeg. Bovendien geeft 37.7% van de ouders aan niet op de hoogte te zijn geweest van voorzieningen en regels voor kinderen die op school extra ondersteuning nodig hebben.

18 In de vragenlijst is het gevraagd zonder ontkenning in de vraag, voor deze tabel is de vraag omgescoord.

Op vijf items is sprake van significante verschillen tussen de nulmeting en de eenmeting. Ouders vinden na de invoering van passend onderwijs de procedures en formulieren die nodig zijn voor het krijgen van extra ondersteuning beter te begrijpen dan voor de invoering van passend onderwijs. Daarentegen vonden ouders het vóór de invoering van passend onderwijs gemakkelijker om uit te zoeken waar en hoe het kind geholpen kon worden, hadden zij vaker invloed op het soort hulp dat hun kind kreeg, waren zij vaker betrokken bij de organisatie van de extra ondersteuning die het kind kreeg, en waren ouders voor de invoering van passend onderwijs vaker op de hoogte van voorzieningen en regels voor kinderen die op school extra ondersteuning nodig hebben.

3.3.4 Oordeel over de schoolkeuze

Aan de ouders die een schoolkeuze hebben gemaakt, is gevraagd naar hun ervaringen met het maken van deze schoolkeuze. In tabel II.14 is te zien dat over het algemeen rekening werd gehouden met de wensen van ouders, dat zij voldoende hulp kregen en dat zij er vertrouwen in hadden dat het kind op een geschikte school terecht zou komen. Bovendien vinden veel ouders dat zij voldoende informatie kregen over wat de school hun kind kan bieden. Daarentegen herkennen ouders zich minder in de stelling ‘ik kreeg voldoende informatie waarom mijn kind niet geplaatst kon worden op een school’.

Tabel II.14 Gemiddelden en standaarddeviaties voor vragen met betrekking tot de schoolkeuze (1 = helemaal niet van toepassing, 5 = helemaal van toepassing)

		Eenmeting			Nulmeting	
Items met betrekking tot de schoolkeuze	***N***	***M***	**Sd**	***N***	***M***	**Sd**
Bij de schoolkeuze werd rekening gehouden met mijn wensen.	38	3.68	1.21	94	3.51	1.30
Ik kreeg voldoende hulp bij het zoeken van een geschikte school.	38	3.47	1.47	93	3.12	1.50
Ik had er vertrouwen in dat mijn kind op een geschikte school terecht zou komen.	39	3.87	1.20	93	3.54	1.32
Ik kreeg voldoende informatie waarom mijn kind niet geplaatst kon worden op een school.	27	2.74	1.61	93	*Dit item is in de nulmeting incorrect in de vragenlijst gekomen en niet meegenomen*	
Mijn kind is niet geweigerd op een school	28	-	-			
Ik kreeg voldoende informatie over wat de school mijn kind kan bieden.	39	4.21	0.86	94	3.94	1.05

De spreiding van de antwoorden is ook bij deze vraag groot (zie bijlage II.B). Zo vindt bijvoorbeeld 21.1% van de ouders dat er niet voldoende rekening werd gehouden met hun wensen en geeft 26.3% van de ouders aan dat zij niet voldoende hulp kregen bij het zoeken van een geschikte school. Daarentegen vindt 33.3% van de ouders dat zij wél voldoende informatie kregen waarom hun kind niet geplaatst kon worden op een school.

De nulmeting en eenmeting konden bij dit onderwerp niet met elkaar vergeleken worden, omdat de groepen hier te klein voor waren. Voor de volledigheid zijn de gegevens uit de nulmeting wel in de tabel weergegeven.

In een open vraag konden ouders hun ervaringen kwijt over het zoeken naar een geschikte school. Hier hebben 44 ouders gebruik van gemaakt. Verschillende thema's spelen hier een rol. Er komt onder andere naar voren dat ouders, al dan niet door praktische redenen, een gebrek aan keuze ervaren: *"In geïsoleerde gebieden buiten de randstad is geen keuze voor voortgezet onderwijs, tenzij je bereid bent ver te reizen"*; *"Het is jammer dat de school*

waar mijn kind eigenlijk naar toe zou gaan dicht gaat, daardoor hebben we geen keuzemogelijkheid meer". Ook worden enkele gevallen toegelicht waar kinderen worden geweigerd: *"Alle scholen in de regio die wij hebben gesproken (ca. 15) kiezen voor eigen leerlingen eerst en ontwijken de onzekerheid van een kind met handicap"*; *"Voordat de nieuwe wet op passend onderwijs is ingegaan, is mijn zoon geweigerd voor groep 3. Wij kregen sterk het gevoel dat ze van onze zoon af wilden voordat de nieuwe wet van kracht zou zijn"*. Opvallend is dat veel ouders benadrukken dat ze zelf een grote rol hebben gespeeld in het zoeken van een geschikte school: *"Mijn zoon is op een opdc geplaatst. Deze school werd door de basisschool geen enkele keer genoemd. Via via hoorden we hiervan"*; *"De reguliere school heeft geen medewerking verleend, ik heb dit zelf uitgezocht"*. Ook worden succesvolle plaatsingen gemeld, opmerkelijk is dat men het succes toeschrijft aan geluk of voorkennis: *"Onderwijs voor hoogbegaafde kinderen (waar mijn kind bij hoort) was gelukkig in de regio voorhanden en gelukkig kon mijn kind geplaatst worden"*; *"Wij hadden het geluk dat onze zoon exact wist wat hij wil. Vanuit die keuze hebben we een geschikte school kunnen vinden"*; *"Onze zoon is het 2e "probleem" kind. Met speciale scholen, keuzes, procedures, termen, verwachtingen enzovoorts hadden we reeds de nodige ervaring. Tevens kenden we reeds diverse personen en instanties uit dit werkveld. Wij kunnen ons heel goed voorstellen dat in geheel nieuwe situaties het voor ouders grote problemen en onbekendheden oplevert"*.

3.3.5 Oordeel over de samenwerking tijdens de indicatieprocedure

Tijdens de indicatieprocedure hebben ouders met verschillende mensen contact. In tabel II.15 is te zien dat dit contact over het algemeen goed is verlopen. Ouders wisten bij wie zij terecht konden, vonden de samenwerking prettig, hadden niet met teveel mensen te maken en de samenwerking was goed.

Tabel II.15 Gemiddelden en standaarddeviaties voor vragen met betrekking tot de samenwerking tijdens de indicatieprocedure (1 = helemaal niet van toepassing, 5 = helemaal van toepassing)

		Eenmeting			Nulmeting	
Items met betrekking tot de samenwerking	**N**	**M**	**Sd**	**N**	**M**	**Sd**
Ik wist bij wie ik terecht kon.	55	3.55	1.37	577	3.60	1.33
Ik vond de samenwerking prettig.	55	3.55	1.35	572	3.69	1.26
Ik had met weinig mensen te maken.[19]	55	3.13	1.38	576	2.57	1.31
De samenwerking was goed.	55	3.51	1.22	574	3.67	1.26

De spreiding van de antwoorden is opnieuw groot (zie ook de grafieken in bijlage II.B). Zo wist bijvoorbeeld 27.3% van de ouders niet bij wie zij terecht konden en vond 30% de samenwerking niet prettig.

De nulmeting en eenmeting verschillen op geen van de items van elkaar. Ouders denken een jaar na invoering van passend onderwijs dus niet anders over de samenwerking tijdens de indicatieprocedure dan vóór de invoering van passend onderwijs.

Elf ouders hebben gebruik gemaakt van de mogelijkheid om in een open vraag hun ervaringen met de samenwerking rondom de indicatieprocedure te beschrijven. De ervaringen van ouders lopen, net zoals in de gesloten vragen, sterk uiteen. Sommigen zijn tevreden*: "De aanvraag voor indicatie is in goed overleg met school ingevuld, ook de ambulant begeleidster heeft hier goed in meegewerkt"*; *"[Naam school] heeft de aanvraag verzorgd en met ons besproken. Je wilt het beste voor je kind en zij weten precies hoe je de formulieren moet invullen. Veel informatie en gegevens over hoe onze dochter werkt en leert op school weten zij veel beter. Ze hielden ons goed op de hoogte"*. Andere ouders zijn minder tevreden: *"Je bent zo afhankelijk van andere mensen over de toekomst van je kind. Dit geeft veel stress"*; *"Bij veel besluitvormen zijn wij als ouders niet mee genomen, b.v. leerling bespreking*

19 In de vragenlijst stond in plaats van weinig 'te veel', dit item is hier omgescoord.

daardoor hebben wij het gevoel gehad dat er buiten ons om over ons kind werd gesproken en besloten".

3.3.6 Oordeel over de samenwerking tijdens het diagnostisch onderzoek

De samenwerking tijdens het diagnostisch onderzoek verliep over het algemeen goed, zoals te zien is in tabel II.16. Ouders wisten bij wie zij terecht konden, de samenwerking verliep prettig en was goed en zij hadden met weinig mensen te maken.

Tabel II.16 Gemiddelden en standaarddeviaties voor vragen met betrekking tot de samenwerking tijdens het diagnostisch onderzoek (1 = helemaal niet van toepassing, 5 = helemaal van toepassing)

		Eenmeting			Nulmeting	
Items met betrekking tot de samenwerking	**N**	**M**	**Sd**	**N**	**M**	**Sd**
Ik wist bij wie ik terecht kon.	203	3.90	1.24	94	3.67	1.34
Ik vond de samenwerking prettig.	202	3.79	1.21	94	3.60	1.36
Ik had met weinig mensen te maken.[20]	202	3.64	1.31	94	2.46	1.31
De samenwerking was goed.	201	3.73	1.25	93	3.63	1.29

De spreiding van de antwoorden is opnieuw groot (bijlage II.B). Zo wist 8.9% van de ouders helemaal niet bij wie zij terecht konden en vindt 7.5% van de ouders de samenwerking helemaal niet goed.

Ouders zijn een jaar na de invoering van passend onderwijs niet anders gaan denken over de samenwerking tijdens het diagnostisch onderzoek. Er zijn op dit punt geen significante verschillen gevonden tussen de nul- en eenmeting.

Van de mogelijkheid in een open vraag de ervaringen met het contact met anderen tijdens het diagnostisch onderzoek te beschrijven, hebben 64 ouders gebruik gemaakt. De ervaringen van ouders met betrekking tot de samenwerking tijdens het diagnostisch onderzoek lopen uiteen. Sommige ouders geven aan niks met het onderzoek te maken te hebben gehad, omdat de

20 In de vragenlijst stond in plaats van weinig 'te veel', dit item is hier omgescoord.

school alles regelde: *"Het diagnostisch onderzoek heeft op school plaats gevonden. Mijn dochter zat toen al op het speciaal onderwijs waar alle deskundigen hiervoor al aanwezig waren"*; *"Alles gaat eigenlijk buiten ouders om. Hier had ik moeite mee. Dus je gaat ervan uit dat de orthopedagoog van school het doet, en dan haalt iemand anders je kind uit de klas en zo iemand heb je nog nooit gezien. Je wordt er niet van op de hoogte gebracht, je leest het na in het verslag"*. Bij andere ouders ging het diagnostisch onderzoek juist helemaal buiten de school om, terwijl de school aangaf dat het onderzoek moest gebeuren en er soms wel behoefte was aan ondersteuning: *"Het enige wat de school gedaan heeft is eind groep 3 aangeven dat het wenselijk was extern onderzoek door een orthopedagoog/psycholoog te laten uitvoeren"*; *"School vroeg om een diagnose, maar bood daarbij niet de kanalen aan. (…) Je moet zelf behoorlijk stevig in je schoenen staan om de juiste hulp te krijgen"*. Andere ouders hebben zelf het initiatief genomen om een diagnostisch onderzoek uit te laten voeren, waarbij de ervaringen ook uiteen liepen: *"Wij hebben als ouders zelf besloten om onze dochter te laten testen op de hoogte van haar IQ en dyslexie. Wij hebben zelf de psychologe uitgezocht en de rekening ook zelf betaald. School heeft hierin niet geholpen. Ook de vragenlijst die door de psychologe werd toegestuurd en ingevuld moest worden door zowel ons als de leerkracht, is door de leerkracht uiteindelijk te laat ingeleverd en kon dus niet in het onderzoek worden verwerkt"*. Een enkele ouders gaf aan dat te veel mensen betrokken waren bij het diagnostisch onderzoek: *"Op zich is het contact goed. Echter, doordat veel partijen betrokken zijn kost het veel tijd/moeite voordat iedereen exact weet wat de bedoeling is en gaat er onnodig veel informatie/kennis verloren bij betrokken partijen. Je moet dus als ouder keer op keer hetzelfde bespreken met iedere keer andere personen. Dit kost onnodig veel tijd en gaat ten koste van de hulp aan het kind"*.

3.4 Ervaren bureaucratie en beïnvloedende factoren: schaalscores

In de nulmeting zijn op basis van de resultaten vijf schalen gevormd. Deze vijf schalen hadden opnieuw een redelijke tot goede betrouwbaarheid. In tabel II.17 staan de schaalscores weergegeven.
De eerste twee schalen hebben betrekking op de ervaren bureaucratie. Hierbij geldt dat hoe hoger de score is, hoe minder bureaucratie ouders hebben ervaren. De overige drie schalen gaan over factoren die de ervaren bureaucratie

mogelijk beïnvloeden. De schaal 'oordeel over ondersteuning' is zowel voor de indicatie- als ondersteuning-ouders weergegeven.

Tabel II.17 Schaalscores, gemiddelden en standaarddeviaties, alleen voor indicatie-ouders

	Eenmeting			Nulmeting		
Schaal	***N***	***M***	**Sd**	***N***	***M***	**Sd**
Ervaren bureaucratie, tijd en gemak*	128	3.29	1.10	583	2.96	0.93
Ervaren bureaucratie, nut	56	3.45	0.79	481	3.64	0.77
Oordeel over indicatieprocedure*	125	3.25	1.05	592	3.60	0.96
Oordeel over ondersteuning*	126	3.04	1.04	569	3.65	1.16
Oordeel over ondersteuning (ondersteuning-ouders)	568	3.22	0.94	117	3.30	1.03
Samenwerking	54	3.57	1.14	573	3.44	0.92

** Significante verschillen tussen de nul- en eenmeting, p < .05*

Er blijken significante verschillen te zijn tussen de nul- en de eenmeting op de schalen. Indicatie-ouders ervaren na de invoering van passend onderwijs minder bureaucratie op het gebied van tijd en gemak dan voor de invoering van passend onderwijs. Bovendien is het oordeel van indicatie-ouders over de indicatieprocedure en over de ondersteuning minder positief dan voor de invoering van passend onderwijs. Ondersteuning-ouders in de nul- en eenmeting verschillen niet in hun oordeel over de ondersteuning.

3.5 Verschillen tussen groepen ouders

Net als in de nulmeting is voor alle items bekeken of er significante verschillen zijn tussen de volgende groepen:

- indicatie-ouders en ondersteuning-ouders;
- ouders met kinderen op het regulier en speciaal onderwijs;
- ouders in po, vo en so;
- autochtone en allochtone ouders;
- ouders met een verschillend opleidingsniveau.

Er is alleen naar verschillen gekeken wanneer de groepen groot genoeg waren (statistische power groter dan 0.80). Hierdoor konden verschillende analyses die in de nulmeting zijn gedaan niet opnieuw worden uitgevoerd. Zo waren de

groepen leerlingen met een westerse allochtone achtergrond en een niet-westerse allochtone achtergrond overal te klein om met elkaar te vergelijken.

3.5.1 Verschillen tussen groepen ouders in mate van ervaren bureaucratie

Het betreft hier verschillen met betrekking tot (1) ervaren bureaucratie bij het diagnostisch onderzoek en handelingsplan/ontwikkelingsperspectief en (2) ervaren bureaucratie bij de indicatieaanvraag.

Bij (1), ervaren bureaucratie bij het diagnostisch onderzoek en handelingsplan/ontwikkelingsperspectief, is een significant verschil gevonden tussen indicatie- en ondersteuning-ouders. Indicatie-ouders blijken het diagnostisch onderzoek minder nuttig te hebben gevonden dan ondersteuning-ouders. Verder zijn er geen significante verschillen tussen de groepen die groot genoeg waren om met elkaar te vergelijken (zie tabel II.18 en tabellen II.25 t/m II.28 in bijlage II). In de nulmeting was geen enkel verschil tussen groepen ouders wat betreft de ervaren bureaucratie bij het diagnostisch onderzoek en het maken van het handelingsplan/ontwikkelingsperspectief.

Tabel II.18 Verschillen tussen groepen op ervaren bureaucratie bij het diagnostisch onderzoek en handelingsplan/ontwikkelingsperspectief (> betekent positiever dan, oftewel minder bureaucratie)

Ervaren bureaucratie bij het diagnostisch onderzoek en handelingsplan/ontwikkelingsperspectief	Eenmeting	Nulmeting
Indicatie-/ondersteuning-ouders	Eén item: ondersteuning-ouders > indicatie-ouders	Geen verschillen
Regulier/speciaal onderwijs	Geen verschillen	Geen verschillen
PO/VO/SO	Geen verschillen tussen PO en SO; VO was te klein	Geen verschillen
Etnische achtergrond	Groepen waren te klein	Geen verschillen
Opleidingsniveau	Geen verschillen tussen gemiddeld en hoog opleidingsniveau; laag opleidingsniveau was te klein	Geen verschillen

We zien bij (2), ervaren bureaucratie bij de indicatieaanvraag, een verschil tussen ouders met een kind in het regulier en speciaal onderwijs. Ouders van leerlingen op het regulier onderwijs vinden de indicatieprocedure minder ingewikkeld dan ouders van leerlingen op het speciaal onderwijs. Tussen

andere groepen kunnen geen vergelijkingen worden gemaakt, omdat de groepen te klein zijn. De resultaten zijn te vinden in tabel II.19 en tabellen II.29 t/m II.31 in bijlage II. In de nulmeting werden meerdere verschillen aangetroffen. De groep indicatie-ouders was toen groter en verschilde bovendien van de huidige groep indicatie-ouders.

Tabel II.19 Verschillen tussen groepen op ervaren bureaucratie bij de indicatieaanvraag (> betekent positiever dan, oftewel minder bureaucratie)

Ervaren bureaucratie bij de indicatieaanvraag	Eenmeting	Nulmeting
Regulier / speciaal onderwijs	Eén item: regulier > speciaal	Geen verschillen
PO / VO / SO	Groepen waren te klein	Eén item: VO > SO Eén item: PO en SO > VO
Etnische achtergrond	Groepen waren te klein	Eén item: autochtoon > niet-westers allochtoon Eén item: niet-westers allochtoon > autochtoon
Opleidingsniveau	Groepen waren te klein	Drie items: laag en gemiddeld > hoog Eén item: laag > hoog

3.5.2 Verschillen tussen groepen ouders wat betreft de beïnvloedende factoren

In paragraaf 3.3 is ingegaan op de factoren die van invloed zijn op de mate van ervaren bureaucratie. Ook daarvoor zijn we nagegaan in hoeverre hierbij sprake is van verschillen tussen groepen ouders. Het gaat hierbij om (1) oordelen over de procedure van het diagnostisch onderzoek, (2) oordelen over het organiseren van de extra ondersteuning die een kind kreeg, (3) oordelen over de indicatieprocedure en (4) oordelen over de samenwerking tijdens het diagnostisch onderzoek.
In de nulmeting zijn ouders daarnaast ook vergeleken op de schoolkeuze. Hiervoor zijn bij de eenmeting de groepen te klein. Dit geldt ook voor de samenwerking rondom de indicatieprocedure.

Bij (1), oordelen over het diagnostisch onderzoek (tabel II.20 en tabel II.32 t/m II.35 bijlage II), verschillen indicatie-ouders en ondersteuning-ouders op verschillende punten. Ondersteuning-ouders vinden vaker dat zij voldoende informatie kregen over wat een diagnostisch onderzoek is dan indicatie-ouders, hadden vaker vertrouwen in het diagnostisch onderzoek, vertrouwen in de

deskundigheid van degenen die het diagnostisch onderzoek hadden voorbereid en uitgevoerd, en vinden vaker dat zij voldoende informatie over de uitslagen van het diagnostisch onderzoek kregen.
Er zijn geen verschillen tussen ouders met kinderen in het regulier en speciaal onderwijs in hun oordelen over het diagnostisch onderzoek. Ook tussen ouders met een kind in het po en het so zijn geen verschillen. De vo groep is te klein om te vergelijken met de andere schooltypen. Ook ouders met verschillende etnische achtergronden kunnen niet met elkaar vergeleken worden op hun oordelen over het diagnostisch onderzoek. Tussen ouders met een gemiddeld en hoog opleidingsniveau zijn geen verschillen in hun oordelen over het diagnostisch onderzoek. De groep ouders met een laag opleidingsniveau is te klein om te vergelijken met andere opleidingsniveaus.

Tabel II.20 Verschillen tussen groepen op oordelen over de procedure van het diagnostisch onderzoek(> betekent positiever dan, oftewel minder bureaucratie)

Oordelen over de procedure van het diagnostisch onderzoek	Eenmeting	Nulmeting
Indicatie- / ondersteuning-ouders	Enkele items: ondersteuning-ouders > indicatie-ouders	Geen verschillen
Regulier / speciaal onderwijs	Geen verschillen	Geen verschillen
PO / VO / SO	Geen verschillen tussen PO en SO; VO was te klein	Geen verschillen
Etnische achtergrond	Groepen waren te klein	Geen verschillen
Opleidingsniveau	Geen verschillen tussen gemiddeld en hoog opleidingsniveau; laag opleidingsniveau was te klein	Geen verschillen

Verschillen zijn ook te vinden tussen groepen ouders op (2), oordelen over de extra ondersteuning die een kind kreeg (tabel II.21 en tabel II.36 t/m II.39 bijlage II). Ondersteuning-ouders vinden procedures en formulieren die nodig waren voor het krijgen van extra ondersteuning gemakkelijker te begrijpen dan indicatie-ouders. In de nulmeting was dit ook zo. Ook zijn ondersteuning-ouders vaker van mening dat hun kennis over wat hun kind nodig heeft,

serieus werd genomen door de school en zijn zij vaker van mening dat zij invloed hebben op het soort hulp dat hun kind kreeg.
Bij de nulmeting was dit laatste andersom. Toen vonden indicatie-ouders vaker dat ze invloed hadden op het soort hulp dat hun kind kreeg.

Tussen ouders van kinderen in het speciaal en regulier onderwijs zijn ook enkele verschillen. Ouders van kinderen in het speciaal onderwijs vonden het moeilijker om procedures en formulieren die nodig zijn voor het krijgen van extra ondersteuning goed te begrijpen, dan ouders van kinderen in het regulier onderwijs. Verder vinden ouders van kinderen in het speciaal onderwijs vaker dat zij invloed hadden op het soort hulp dat hun kind kreeg, dan ouders van kinderen in het regulier onderwijs. Ook vinden deze ouders vaker dan ouders van kinderen in het regulier onderwijs dat ze betrokken waren bij de organisatie van de extra ondersteuning die hun kind kreeg, dat hun kennis over wat hun kind nodig heeft serieus werd genomen door de school en dat zij op de hoogte waren van voorzieningen en regels voor kinderen die op school extra ondersteuning nodig hebben. Tot slot vinden ouders van kinderen in het speciaal onderwijs vaker dat zij voldoende uitleg hebben gekregen over wat een handelingsplan/ontwikkelingsperspectief inhoudt dan ouders van kinderen in het regulier onderwijs. In de nulmeting waren er geen verschillen tussen ouders van leerlingen in het regulier of speciaal onderwijs.

Ouders van leerlingen in verschillende schooltypes verschillen eveneens in hun oordeel over de ondersteuning. Ouders van leerlingen in het po en vo vinden het minder moeilijk om procedures en formulieren die nodig zijn voor het krijgen van extra ondersteuning goed te begrijpen. Verder zijn ouders van leerlingen in het so vaker van mening dat zij invloed hadden op het soort hulp dat hun kind kreeg, dan ouders van leerlingen in het vo. Bovendien geven ouders van leerlingen in het so vaker aan dat zij voldoende uitleg hebben gekregen over wat een handelingsplan/ontwikkelingsperspectief inhoudt, en waren zij vaker op de hoogte van voorzieningen en regels voor kinderen die op school extra ondersteuning nodig hebben, dan ouders van leerlingen in het po. Tot slot vinden ouders van leerlingen in het so vaker dan ouders van leerlingen in het po en vo dat hun kennis over wat hun kind nodig heeft, serieus werd genomen door de school.
In de nulmeting waren er geen verschillen tussen ouders van leerlingen in verschillende schooltypen.

Met betrekking tot achtergrondkenmerken van leerlingen en ouders zijn enkele verschillen gevonden. Zo vinden autochtone ouders vaker dat zij invloed hadden op het soort hulp dat hun kind kreeg dan ouders met een westerse allochtone achtergrond. In de nulmeting waren er geen verschillen tussen ouders met verschillende etnische achtergronden.
Ten slotte vinden ouders van kinderen met een hoog opleidingsniveau het minder vaak moeilijk om procedures en formulieren die nodig waren voor het krijgen van extra ondersteuning goed te begrijpen dan ouders met een laag opleidingsniveau. Dit was in de nulmeting ook zo. Ook vinden hoog opgeleide ouders vaker dat zij invloed hadden op het soort hulp dat hun kind kreeg dan ouders met een laag opleidingsniveau; in de nulmeting waren op deze vraag geen verschillen tussen de opleidingsniveaus, maar wel op andere vragen.

Tabel II.21 Verschillen tussen groepen op oordelen over ondersteuning (> betekent positiever dan, oftewel minder bureaucratie)

Oordelen over het organiseren van de extra ondersteuning	Eenmeting	Nulmeting
Indicatie- / ondersteuning-ouders	Enkele items: ondersteuning-ouders > indicatie-ouders	Eén item: ondersteuning-ouders > indicatie-ouders (gelijk aan eenmeting) Eén item: indicatie-ouders > ondersteuning-ouders (in eenmeting andersom)
Regulier / speciaal onderwijs	Enkele items: speciaal > regulier Eén item: regulier > speciaal	Geen verschillen
PO / VO / SO	Eén item: SO > PO en VO Twee items: SO > PO Eén item: SO > VO Eén item: PO en VO > SO	Geen verschillen
Etnische achtergrond	Eén item: autochtoon > westers allochtoon	Geen verschillen
Opleidingsniveau	Twee items: hoog > laag	Eén item (gelijk aan eenmeting): hoog > laag Eén item: laag > hoog Eén item: laag > middel en hoog

De ouders van leerlingen die het afgelopen jaar een indicatieprocedure hebben doorlopen, konden niet met elkaar vergeleken worden op (3), het oordeel over

de indicatieprocedure (tabel II.40 t/m II.43 bijlage II). De groepen ouders waren hiervoor te klein.

Bij (4), oordelen over de samenwerking bij het diagnostisch onderzoek, was één verschil aanwezig tussen ouders (tabel II.22 en tabel II.44 t/m II.47 bijlage II). Ondersteuning-ouders geven vaker aan te weten bij wie zij terecht konden dan ondersteuning-ouders. Er zijn geen verschillen te vinden wat betreft oordelen over de samenwerking bij het diagnostisch onderzoek tussen regulier en speciaal onderwijs, schooltypes, op basis van etnische achtergrond van leerlingen, of opleidingsniveau van ouders. In de nulmeting waren de groepen te klein om naar verschillen te kijken.

Tabel II.22 Verschillen tussen groepen op oordelen over de samenwerking bij het diagnostisch onderzoek (> betekent positiever dan, oftewel minder bureaucratie)

Oordelen over de samenwerking bij het diagnostisch onderzoek	Eenmeting	Nulmeting
Indicatie- / ondersteuning-ouders	Eén item: ondersteuning-ouders > indicatie-ouders	Groepen waren te klein
Regulier / speciaal onderwijs	Geen verschillen	Groepen waren te klein
PO / VO / SO	Geen verschillen	Groepen waren te klein
Etnische achtergrond	Geen verschillen	Groepen waren te klein
Opleidingsniveau	Geen verschillen	Groepen waren te klein

Verschillen tussen ouders op de schalen

Aangezien er relatief weinig indicatie-ouders meededen aan dit onderzoek, kunnen indicatie-ouders met een kind in het regulier of speciaal onderwijs slechts op twee schalen met elkaar vergeleken worden. De resultaten staan in tabel II.23. Op ervaren bureaucratie met betrekking tot tijd en gemak, en op het oordeel over de ondersteuning verschillen indicatie-ouders met een kind in het regulier onderwijs niet van indicatie-ouders met een kind in het speciaal onderwijs. Indicatie-ouders kunnen verder niet met elkaar vergeleken worden.

Tabel II.23 Verschillen tussen indicatie-ouders op schalen (> betekent positiever dan, oftewel minder bureaucratie)

Schalen	Eenmeting	Nulmeting
Ervaren bureaucratie, tijd en gemak	Geen verschillen	Laag > hoog
Ervaren bureaucratie, nut	Groepen waren te klein	Gemiddeld > hoog
Oordeel over indicatieprocedure	Groepen waren te klein	Geen verschillen
Oordeel over ondersteuning	Geen verschillen	Geen verschillen
Samenwerking	Groepen waren te klein	Regulier > speciaal

Ondersteuning-ouders kunnen vergeleken worden op de schaal oordeel over de ondersteuning. In tabel II.24 staan de resultaten. Ondersteuning-ouders met een kind in het speciaal onderwijs zijn hier meer tevreden over dan ondersteuning-ouders met een kind in het regulier onderwijs. Bovendien geven ouders met een kind in het speciaal onderwijs een beter oordeel over de ondersteuning dan ouders met een kind op het VO of PO. Er zijn geen verschillen tussen ondersteuning-ouders van leerlingen met een autochtone of niet-westerse etnische achtergrond of naar opleidingsniveau. Indicatie-ouders verschillen niet van ondersteuning-ouders op hun oordeel over de ondersteuning.

Tabel II.24 Verschillen tussen ondersteuning-ouders op de schaal 'oordeel over ondersteuning' (> betekent positiever dan, oftewel minder bureaucratie)

Schalen	Eenmeting	Nulmeting
Indicatie- / ondersteuning-ouders	Geen verschillen	Geen verschillen
Regulier / speciaal onderwijs	Speciaal > regulier	Geen verschillen
PO / VO / SO	SO > PO en VO	Groepen waren te klein
Etnische achtergrond	Geen verschillen	Groepen waren te klein
Opleidingsniveau	Geen verschillen	Groepen waren te klein

3.6 Samenhang tussen beïnvloedende factoren en de mate van ervaren bureaucratie

De verwachting was dat er een samenhang zou zijn tussen beïnvloedende factoren en ervaren bureaucratie. In de nulmeting was er sprake van lage tot matige correlaties. Bij de eenmeting hangen de schalen 'oordeel over

indicatieprocedure', 'oordeel over ondersteuning' en 'samenwerking' voor de indicatie-ouders als volgt samen met de schalen 'ervaren bureaucratie, tijd en gemak' en 'ervaren bureaucratie, nut':

- Er is sprake van een zwakke correlatie tussen de schaal 'ervaren bureaucratie, tijd en gemak' en de drie beïnvloedende schalen (respectievelijk .27, .09 en .29).
- Er is sprake van een zwakke tot matige correlatie tussen de schaal 'ervaren bureaucratie, nut' en de drie beïnvloedende schalen (respectievelijk .25, .43, .31).

De positieve correlaties betekenen dat hoe positiever het oordeel over de indicatieprocedure, ondersteuning en samenwerking, hoe minder bureaucratie is ervaren door de ouders (een hoge score op bureaucratie staat immers voor weinig bureaucratie). De samenhang tussen de variabelen is conform verwachting, maar wel zwak.

3.7 Algemene opmerkingen van ouders

Ouders hadden aan het eind van de vragenlijst de mogelijkheid om opmerkingen of ervaringen aan te geven ('Heeft u iets gemist in de vragenlijst of wilt u verder nog iets kwijt?'). Hier hebben 301 ouders gebruik van gemaakt. Bovendien hebben verschillende ouders via de e-mail hun ervaringen gestuurd. Sommige antwoorden waren zeer uitgebreid (tot 2300 woorden). De antwoorden hebben betrekking op uiteenlopende thema's.

Een groot deel van de ouders heeft klachten over de school waar hun kind naartoe gaat. Deze klachten hebben deels betrekking op het handelen van de school of leerkracht, zoals bijvoorbeeld: *"Qua passend onderwijs doet deze basisschool bijzonder weinig om de leerlingen te ondersteunen. Weinig protocollen, een intern begeleidster die het liefst alle 'afwijkingen' naar een andere school praat en weinig extra begeleiding door de leerkrachten, zelfs al snap ik wel dat ze daar weinig ruimte voor hebben".*
Ook zijn er klachten over de groepsgrootte of het aantal leerlingen in de klas dat extra ondersteuning nodig heeft: *"De grootte van de klassen in het speciaal onderwijs gaat ten koste van de kwaliteit van het lesgeven. Toen onze zoon op school startte zaten er 12 a 13 kinderen in de klas en nu, 3 jaar later, zitten er 20 a 25 kinderen in de klas. Hierdoor worden deze kinderen te veel geprikkeld,*

waardoor het erg onrustig wordt in de klas en het ten koste gaat van de leerprestaties" en *"Er wordt te veel van de leerkrachten gevergd door te veel kinderen in de klas te hebben die specifieke aandacht nodig hebben. Dit is ook niet fijn voor het kind, dat minder aandacht krijgt dan het verdient. Ook de andere kinderen in de klas zijn hier de dupe van"*.
Daarnaast komt de handelingsverlegenheid van scholen ter sprake: *"De reguliere school heeft totaal geen medewerking verleend. Zij wisten dat mijn zoon PDD–NOS had, ze hadden alle medische gegevens en hebben daar nooit wat mee gedaan"*.
Scholen krijgen echter ook complimenten, voornamelijk de scholen voor speciaal onderwijs: *"Als een kind zoals mijn zoon terug zou worden geplaatst naar het reguliere onderwijs kan dat alleen met goede en extra begeleiding. Voor het kind zou het een feest zijn, in eigen dorp met leeftijdsgenoten, maar voor de school een belasting in de zwaarste zin van het woord! Dit plan heeft alleen kans van slagen als er goede en heel veel en vooral extra begeleiding komt voor de betrokken scholen"* en *"Er zullen heus kinderen zijn die binnen regulier onderwijs passen, maar zorg dan dat er ook echt de hulp is die ze nodig hebben zodat andere 'gewone' kinderen er niet ook nog onder lijden. Maar er zijn heel veel kinderen die never ever passen binnen regulier onderwijs, blijf daar alsjeblieft vanaf en gun ze een plek waar ze mogen zijn wie ze zijn en kunnen ontwikkelen"*.

Veel ouders uiten grote zorgen over de belasting die de procedures zijn voor hen en de grote inzet die is vereist om de goede zorg te krijgen: *"Als ouder moet je hard werken om voor je kind het onderwijs passend te maken. Als je dit niet doet, gebeurt er een stuk minder en gaat het dus ook minder goed met je kind"* en *"Het diagnostisch onderzoek hebben wij zelf ingezet, geregeld en betaald, evenals de extra ondersteuning middels een remedial teacher; zelf geregeld en zelf betaald. Deze RT–er zetten wij ook dit schooljaar een keer per week in en betalen dat zelf! Bij de school ging een en ander lang duren, de IB–er was met zwangerschapsverlof en elke maatregel moet eerst geprobeerd worden en beoordeeld worden voordat eventueel externe hulp wordt ingezet door school"*.
Een klein deel van de ouders noemt de bureaucratie waar zij of de school mee te maken hebben gehad, en de procedures: *"Er is geen budget aangevraagd. Het samenwerkingsverband voor passend onderwijs waar onze school onder valt werkt volgens school niet en een aanvraag kost school meer geld dan het*

krijgt, beweert school" en *"De procedure voor het plaatsen van een leerling op het speciaal voortgezet onderwijs is erg slecht geregeld. Er is veel te weinig invloed van de ouder mogelijk, er is heel veel onduidelijk over de keuzemogelijkheden van het onderwijs en de regelgeving en voorwaarden zijn niet duidelijk. Het was een zeer frustrerende en langdurige bezigheid om mijn zoon op de juiste school te krijgen".*

Over passend onderwijs blijkt nog veel onduidelijkheid te bestaan. Zo zijn ouders er niet van op de hoogte dat cluster 3 en 4 niet meer bestaan, en hebben ze informatie van scholen gemist: *"Nog steeds is me niet duidelijk of wij recht hebben op een vergoeding, omdat wij ineens veel meer schoolgeld moeten betalen. En veel reiskosten hebben. Daar is niet veel informatie over te vinden*". Ook hebben verschillende ouders het gevoel dat er minder geld beschikbaar is voor kinderen die extra ondersteuning nodig hebben sinds de invoering van passend onderwijs.
Ouders met een kind dat hoogbegaafd is, vinden geregeld dat met hun kind geen rekening wordt gehouden in passend onderwijs: *"De reden dat wij een speciaal traject zijn gestart, heeft te maken met het feit dat ons kind juist slimmer is dan gemiddeld. Ik heb gemerkt dat er voor deze groep kinderen weinig is om op terug te vallen en weet nog steeds niet goed wat de juiste keuzes zijn"* en *"Ik vind passend onderwijs iets anders dan speciaal onderwijs. Wat wordt er gedaan voor alle kinderen, waaronder mijn twee dochters, die bovengemiddeld scoren/hoogbegaafd zijn? Zij kunnen onderwijs volgen waar je heel veel voor moet betalen, uit eigen budget, of naar gewoon onderwijs waar de leraren geen idee hebben wat ze moeten doen. Ik denk dat dit een groot probleem is. Ik heb mijn kinderen naar 'passend' onderwijs gestuurd na jarenlange discussie met leraren die vonden dat ik niet moest zeuren: je dochters doen het toch goed…".*

Ten slotte hebben veel ouders de behoefte gehad om hun mening over passend onderwijs kwijt te kunnen. Het onderzoek sluit daar voor hun gevoel niet genoeg bij aan en zij missen de vragen over meer algemene (on)tevredenheid.

Conclusies

Het terugdringen van bureaucratie is één van de doelstellingen van passend onderwijs. Het oude systeem voor de organisatie van de leerlingenzorg vertoonde als één van de knelpunten dat het te bureaucratisch zou zijn, aldus de beleidsdocumenten die aan passend onderwijs ten grondslag liggen. Als oorzaak daarvoor werden vooral de lange en complexe indicatieprocedures in het voormalige LGF-beleid genoemd (“een woud van regels”). Nu passend onderwijs is ingevoerd, zijn samenwerkingsverbanden zelf verantwoordelijk voor procedures van toewijzing van extra steun. Landelijke regels en criteria zijn afgeschaft en de verwachting is dat samenwerkingsverbanden kiezen voor meer eenvoud en minder regels.
Om te kunnen nagaan of de doelstelling om bureaucratie terug te dringen wordt gehaald, is inzicht nodig in de mate van bureaucratie zowel in het oude stelsel als in het nieuwe stelsel. Dit wordt in kaart gebracht met de *monitor bureaucratie*. Hiermee wordt op verschillende momenten gepeild in welke mate ouders en betrokkenen op scholen bureaucratie ervaren. De eerste meting (nulmeting) is eind 2014 uitgevoerd en betrof de situatie in het schooljaar 2013-2014, dus het jaar vóór passend onderwijs werd ingevoerd. De tweede meting (eenmeting), die in dit rapport centraal staat, is uitgevoerd in het najaar van 2015, dus een jaar ná invoering van passend onderwijs.
Er zijn twee deelonderzoeken uitgevoerd: een onderzoek naar de *ervaren bureaucratie* op scholen en onderzoek naar *ervaren bureaucratie* bij ouders[21]. Beide deelonderzoeken hebben betrekking op zowel basisonderwijs en

21 In de nulmeting is ook onderzoek gedaan naar de feitelijke bureaucratie (overheadkosten) bij samenwerkingsverbanden. Dit onderdeel is in de eenmeting conform de opdracht niet herhaald.

voortgezet onderwijs als speciaal onderwijs.

In dit hoofdstuk geven we de hoofdlijnen in de uitkomsten weer. Ter oriëntatie vermelden we eerst nog hoe het begrip bureaucratie is opgevat en bij wie wat is onderzocht. Eveneens ter oriëntatie geven we nog een toelichting op verschillen tussen de nulmeting en de eenmeting wat betreft opzet en vragen.

1 Definities, onderzoeksgroepen, onderzoeksopzet

Ervaren bureaucratie is opgevat als de mate waarin taken die moeten worden verricht voor de uitvoering of organisatie van leerlingenzorg worden ervaren als tijdrovend, complex en (on)nuttig. Dit is onderzocht bij intern begeleiders en leerkrachten in het basis- en speciaal onderwijs, bij zorgcoördinatoren en mentoren in het voortgezet onderwijs en bij ouders binnen al deze sectoren.

Daarnaast zijn factoren onderscheiden die de mate van ervaren bureaucratie bij deze taken kunnen beïnvloeden. Dit zijn bijvoorbeeld de invloed die de betrokkene zelf kan uitoefenen en de helderheid van de communicatie over aard en bedoeling van die taken. Ook deze factoren zijn zowel bij scholen als ouders onderzocht.

Voor de nulmeting zijn ‘ervaren bureaucratie’ en ‘beïnvloedende factoren’ geoperationaliseerd in vragenlijsten, met voor scholen en ouders een zoveel mogelijk gelijksoortige opzet. Waar mogelijk zijn toen samengestelde variabelen gemaakt. Deze vragen zijn in deze eenmeting herhaald en in de analyses zijn opnieuw de samengestelde variabelen gebruikt. Voor de scholen was dat goed mogelijk. Wel zijn voor de scholen enkele items toegevoegd of aangepast, in verband met de veranderingen die het gevolg zijn van de invoering van passend onderwijs. Op enkele onderdelen is daardoor geen vergelijking mogelijk met de eerdere situatie (bijvoorbeeld ervaring met bureaucratie rond de zorgplicht). Voor de ouders moesten er meer aanpassingen worden gedaan. De belangrijkste daarvan is dat er bij de steekproeftrekking minder vooraf geselecteerd kon worden op ouders die ervaring hadden met een indicatie en dat er in de vragenlijst zelf identificatie-vragen moesten worden opgenomen om te bepalen of er sprake was van extra steun. Dit heeft geleid tot verschuivingen in de vragen in de vragenlijst (welke vragen voor wie), wat vervolgens consequenties heeft gehad voor de analyses.

De vergelijking tussen de nulmeting en de eenmeting is daardoor bij de ouders niet op alle punten goed te maken.

De steekproeven voor de deelonderzoeken zijn op verschillende wijze getrokken. Het is daardoor niet mogelijk (en dat was ook niet de opzet) om de samenhang tussen bureaucratie-ervaringen van ouders en van onderwijsprofessionals te onderzoeken.

2 Conclusies ervaren bureaucratie op scholen

Steekproef en respons
Voor het onderzoek bij de scholen zijn alle po-, vo- en so-scholen benaderd in tien samenwerkingsverbanden, dit zijn dezelfde samenwerkingsverbanden als bij de nulmeting. De samenwerkingsverbanden zijn gespreid naar regio en stedelijkheid. De respons is dit keer gemiddeld over de schooltypen en typen respondenten 11,5%, dat is hoger dan bij de nulmeting (6,9%). Vooral het so heeft aanzienlijk beter gerespondeerd.

Operationalisatie van ervaren bureaucratie
Voor de meting van ervaren bureaucratie op de scholen is een (internet)vragenlijst gemaakt waarin drie typen variabelen zijn geoperationaliseerd: variabelen die de mate van ervaren bureaucratie meten, variabelen die betrekking hebben op factoren die daarop van invloed kunnen zijn en controlevariabelen. Op basis van factoranalyses zijn twee schalen gemaakt voor de mate van ervaren bureaucratie: *taakbelasting* (bestaande uit items die gaan over tijd die taken en procedures rond de leerlingenzorg kosten, en de complexiteit van die taken en procedures) en *doelmatigheid* (het ervaren nut en de helderheid van taken en procedures). De mate van ervaren bureaucratie is behalve algemeen ook taakspecifiek benaderd: van een aantal taken is gevraagd hoe tijdrovend, nuttig en complex men de betreffende taak vond.

Het bureaucratisch gehalte van verschillende taken
Net als in de nulmeting blijkt dat concrete taken rond de leerlingenzorg als redelijk tot erg tijdrovend ervaren worden. Uitschieters qua tijdrovendheid zijn bij intern begeleiders en zorgcoördinatoren het bijhouden van dossiers van zorgleerlingen en het opstellen van ontwikkelingsperspectieven, bij

leerkrachten en mentoren scoren het maken van groepsplannen en ontwikkelingsperspectieven en het registreren van leerlinggegevens hoog. De administratieve taken vindt men meer tijdrovend dan de overlegtaken. Alle taken vindt men echter nuttig, ook de meest tijdrovende taken. Contacten met ouders springen er op dit punt positief uit (heel nuttig) en bij leraren ook overleg met de intern begeleider. Bij intern begeleiders/zorgcoördinatoren scoren ook contacten met andere scholen en overleg met externen hoog op nut. Ingewikkeld om uit te voeren vindt men de meeste taken niet, maar de nieuwe taken die het gevolg zijn van de invoering van passend onderwijs (uitvoeren van de zorgplicht, opstellen schoolondersteuningsprofiel) vinden intern begeleiders en zorgcoördinatoren wel redelijk ingewikkeld. Ook leraren vinden opstellen van ontwikkelingsperspectieven nog vrij ingewikkeld. Hier kan natuurlijk meespelen dat het om nieuwe taken gaat, waarvoor nog geen routines aanwezig zijn.
Intern begeleiders/zorgcoördinatoren scoren bij de concrete taken wat hoger op nut en wat lager op ‘kost veel tijd’ dan leerkrachten/mentoren. Dit was ook in de nulmeting het geval. Ook als niet per taak maar naar meer algemene beoordelingen van ervaren bureaucratie wordt gekeken (de scores op *taakbelasting* en *doelmatigheid*) is dit het beeld. Wel is de spreiding in de scores vrij groot, wat wijst op behoorlijke verschillen binnen de respondentengroepen. We zien bij veel items dat een kleine tot vrij aanzienlijke minderheid (tot circa 25-30%) een andere ervaring rapporteert dan wat blijkt uit het gemiddelde.

Toename van bureaucratie
In vergelijking met de nulmeting is, over alle respondenten heen, de *taakbelasting* toegenomen (significant verschil). Dat komt vooral doordat in deze eenmeting vaker wordt gemeld dat de administratie en procedures rond leerlingenzorg veel papierwerk kosten, ingewikkeld zijn om uit te voeren en ten koste gaan van andere taken. Voor *doelmatigheid* zijn er geen significante verschillen tussen beide metingen.
Er is ook op een andere, meer rechtstreekse manier gevraagd of men vindt dat de hoeveelheid bureaucratie sinds de invoering van passend onderwijs is veranderd. Ook uit de antwoorden op deze vraag blijkt dat er duidelijk sprake is van een toename van ervaren bureaucratie: 67% van de leerkrachten/mentoren en 59% van de interne begeleiders en zorgcoördinatoren vindt dat er nu meer bureaucratie is rond de leerlingenzorg

dan voorheen, en minder dan 5% in beide groepen vindt dat er sprake is van een afname. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat juist de nieuwe taken (ontwikkelingsperspectieven, zorgplicht) als bureaucratisch worden ervaren, zoals hierboven vermeld. Echter, ook bij de taken die vóór passend onderwijs al bij de leerlingenzorg hoorden (zoals registratie van gegevens, maken van groepsplannen) zien we een aantal malen hogere scores op 'tijdrovend' en 'ingewikkeld' dan voorheen. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de steekproef iets anders is van samenstelling dan bij de nulmeting. Vergeleken met de nulmeting zijn de respondenten die via de open werving de vragenlijst hebben ingevuld (zie voor toelichting hoofdstuk 2) wat vaker mensen die een hoge werkdruk ervaren rond leerlingenzorg en zij ervaren ook een hogere taakbelasting en minder doelmatigheid dan de respondenten uit de getrokken steekproef. Mogelijk hebben leraren of intern begeleiders/zorgcoördinatoren die veel bureaucratie ervaren nu meer dan meer dan bij nulmeting de mogelijkheid van deze vragenlijst hebben aangegrepen om hun ervaringen te melden. Echter, ook na controle voor steekproefverschillen blijft er tussen beide metingen een verschil bestaan op ervaren taakbelasting.
Een andere verklaring kan zijn de verwachtingen over wat door passend onderwijs zou veranderen het oordeel over de ervaringen kleurt. Mogelijk hoopte men dat na de invoering van passend onderwijs bureaucratie zou afnemen en komt die verwachting nog niet uit. Onvrede daarover zou ook meegespeeld kunnen hebben bij het beantwoorden van de vragen.

Uit antwoorden op open vragen valt op te maken dat de oorzaak voor de toegenomen bureaucratie vooral ligt in de tijd die besteed moet worden aan formulieren en procedures en die daardoor niet besteed kan worden aan andere, in de ogen van respondenten zinvoller taken. Maar in sommige gevallen wordt ook een genuanceerde toelichting gegeven op wat als meer bureaucratisch wordt ervaren. Er zijn verschillende respondenten die aangeven dat de verwijzing naar het speciaal onderwijs/een andere school ingewikkelder is geworden, maar dat het verkrijgen van en organiseren van extra steun in de eigen school juist makkelijker is geworden.

Een interessante bevinding is verder dat er verschil is tussen typen zorgleerlingen op school en ervaren bureaucratie: intern begeleiders en zorgcoördinatoren geven aan dat leerlingen met een indicatie of een

leerlinggebonden budget iets meer bureaucratie opleveren, vergeleken met overige zorgleerlingen, maar dat die overige zorgleerlingen het meeste werk kosten. Ook in de nulmeting is dit gevonden.

Factoren die van invloed zijn

Voor de beïnvloedende factoren zijn eveneens op basis van factoranalyse schalen gemaakt, namelijk *externe druk* (mate waarin men bemoeienis ervaart van anderen bij leerlingenzorgtaken en aan externe eisen moet voldoen), *eigenaarschap* (mate waarin men invloed en controle ervaart bij leerlingenzorgtaken; ook: weten wat de verwachtingen zijn) en *professionaliteit* (beoordeling van eigen kennis en informatie als het gaat om leerlingenzorgtaken).

Uit de resultaten hiervan blijkt dat men een matige hoeveelheid externe druk en redelijk veel eigenaarschap en professionaliteit ervaart. Ook hierbij is echter sprake van een grote spreiding, dus aanzienlijke onderlinge verschillen die qua omvang vergelijkbaar zijn met de verschillen bij mate van ervaren bureaucratie.

Er zijn significante verschillen met de nulmeting: in deze eenmeting ervaart men gemiddeld meer externe druk en minder eigenaarschap. Een item dat opvallend hoog scoort bij externe druk is ‘het aanvragen van extra ondersteuning voor leerlingen kan efficiënter’. Hiervoor was het gemiddelde in de nulmeting al vrij hoog, maar het is nu nog hoger (score 4 op een vijfpuntsschaal). Bij eigenaarschap zien we vooral een verschuiving bij het item ‘ik voel mij onvoldoende betrokken bij procedures rond zorgleerlingen’: dit wordt vaker van toepassing gevonden dan in de nulmeting.

Samenhangen

Het gehanteerde variabelenmodel ging uit van samenhang tussen enerzijds de twee factoren van mate van ervaren bureaucratie en anderzijds de drie beïnvloedende factoren. Die samenhang blijkt er inderdaad te zijn: een lage ervaren externe druk, een sterk gevoel van eigenaarschap en een hoge ervaren professionaliteit gaan samen met een lage ervaren taakbelasting en een hoge ervaren doelmatigheid van administratieve taken en procedures rond leerlingenzorg. Dit valt goed te interpreteren: het is logisch dat eigenaarschap en professionaliteit vooral een relatie hebben met doelmatigheid (taken worden nuttiger gevonden als de betrokkene er meer kennis en controle over heeft) en minder met taakbelasting, en het is eveneens logisch dat externe druk juist een

relatie heeft met taakbelasting (veel bemoeienis van anderen geeft meer werk, of in ieder geval de beleving van meer werk) en minder met doelmatigheid. Dit beeld is in de eenmeting vergelijkbaar met dat uit de nulmeting.

Verder is gevonden dat een hoge ervaren algemene werkdruk en werkdruk rond leerlingenzorg samengaan met een hoge mate van ervaren bureaucratie (ofwel een hoge taakbelasting en een lage ervaren doelmatigheid). Ook dit is een logische relatie: wie meer werkdruk ervaart, vindt de taken voor leerlingenzorg extra belastend en minder doelmatig. Het betreft een samenhang, dus over causaliteit (wat leidt tot wat) kunnen we hier geen uitspraken doen.
Ook hiervoor is het beeld in de eenmeting vergelijkbaar met dat uit de nulmeting.

Wat zorgt voor ergernis?
Er is, net als in de nulmeting, ook (open) gevraagd waar men zich het meest aan ergert met betrekking tot bureaucratie in relatie tot leerlingenzorg. Het beeld dat hieruit naar voren komt is hetzelfde als in de nulmeting: ergernis betreft met name de grote hoeveelheid (vaak lange) formulieren en het gevoel dat men meer dan eens hetzelfde moet invullen. Veranderende regels zijn ook een bron van ergernis, en hier zien we voorbeelden die te maken hebben met verandering door passend onderwijs: *"dat bij een aanvraag van een half jaar geleden iets wel kon en nu valt het opeens onder de basiszorg".*
Een irritatie van wat andere aard die veel is genoemd, betreft het gevoel dat beslissingen worden genomen op basis van 'dossiers' in plaats van de praktijkervaring. Te volgen procedures worden dan beschouwd als een gebrek aan vertrouwen in leraren. Ook dit werd in de nulmeting al genoemd.

Zijn er verschillen tussen samenwerkingsverbanden?
Analyse van verschillen tussen samenwerkingsverbanden was, gezien de respons per samenwerkingsverband, alleen mogelijk voor enkele po-samenwerkingsverbanden. Zij verschillen onderling niet significant in de mate van ervaren bureaucratie.

3 Conclusies ervaren bureaucratie bij ouders

Steekproef en respons
De respons bij de ouders is in deze eenmeting iets hoger dan bij de nulmeting (12,4% versus 9,1%) en er zijn in de respons weinig verschillen tussen ouders naar schooltype van hun kind. De ouders zijn gevonden via een sleepnetmethode; er is een grote een random steekproef van ouders in po, vo en so getrokken uit DUO-bestanden en benaderd via DUO. Dit heeft geleid tot een onderzoeksgroep van 772 ouders die ervaring hebben met extra steun voor hun kind. Ervaring met een indicatie hebben 147 ouders binnen deze groep, dit betreft vooral een lwoo- of een cluster-2 indicatie. In acht gevallen, allemaal kinderen van 12 jaar en ouder, is er sprake van thuiszitten, de redenen daarvoor lopen uiteen (kind wil niet naar school; ziekte; financiering een probleem; ouders ontevreden over wat school kan bieden; te grote hulpvraag). Verder is 94% van de ouders in Nederland geboren en heeft een meerderheid van de ouders een gemiddelde of hogere opleiding. Vergeleken met de nulmeting is het aandeel laagopgeleide ouders iets gestegen.

Operationalisatie van ervaren bureaucratie
Bij de ouders kunnen uiteraard minder goed dan bij de scholen 'taken' worden onderscheiden die te koppelen zijn aan bureaucratie-ervaringen. Daarom is bij ouders het accent gelegd op onderdelen van het verkrijgen en uitvoeren van extra ondersteuning waarmee ouders te maken kunnen hebben. Er zijn vijf aspecten onderscheiden: het oordeel van ouders over (a) het diagnostisch onderzoek, (b) het maken van een handelingsplan of ontwikkelingsperspectief, (c) formulieren die voor een indicatie ingevuld moeten worden, (d) de procedure voor het aanvragen van een indicatie en (e) het zoeken en het vinden van een geschikte school. Bij elk aspect is (waar van toepassing) gevraagd naar een oordeel over de hoeveelheid tijd die ouders kwijt zijn, het nut ervan, de duur (bij onderzoek en indicatieprocedures) en de complexiteit (hoe ingewikkeld vinden ouders het).

Identificatie van ouders die te maken hebben met ondersteuning van hun kind
Net als bij de nulmeting is onderscheid gemaakt tussen 'indicatie-ouders' en 'ondersteuning-ouders'. Echter, vergeleken met de nulmeting zijn er nu in het regulier onderwijs minder ouders bij wie een indicatie aan de orde is. De groep indicatie-ouders omvat in deze eenmeting alleen nog de ouders die ervaring hebben met een indicatie voor lwoo of praktijkonderwijs of voor cluster 1 of 2.

De ouders die in de nulmeting nog te maken hadden met een indicatie voor cluster 3 of 4 in verband met het verkrijgen van een rugzak vallen nu onder de groep ondersteuning-ouders. Zij zijn geïdentificeerd door aan ouders te vragen of het kind extra ondersteuning krijgt, en/of er extra geld voor hun kind is ingezet en/of er sprake is van de inzet van externe hulp. Ook is gevraagd of er sprake is geweest van diagnostisch onderzoek en/of het opstellen van een ontwikkelingsperspectief.
Als gevolg van deze verandering is de verhouding tussen het aantal indicatie-ouders en het aantal ondersteuning-ouders aanmerkelijk verschoven: in de nulmeting waren indicatie-ouders in de meerderheid, nu zijn ze in de minderheid.

Ervaring met bureaucratie
Net als bij de nulmeting blijkt dat ouders *diagnostisch onderzoek* zeer nuttig vinden, maar wel vrij tijdrovend en langdurig. Het maken van een *handelingsplan of ontwikkelingsperspectief* vinden ouders eveneens nuttig, en dat kost hen weinig werk en tijd. De stappen voor het verkrijgen van een indicatie (*formulieren invullen, procedure doorlopen*) vinden ouders ook nuttig (hoewel niet zeer nuttig), redelijk tijdrovend/langdurig en niet ingewikkeld. Het *kiezen en vinden van een geschikte school* vinden ouders niet ingewikkeld, noch tijdrovend. Ten opzichte van de nulmeting zijn er een paar significante verschillen. Ouders vinden nu het diagnostisch onderzoek en het maken van een ontwikkelingsperspectief minder tijd kosten. Indicatie-ouders vinden dat het invullen van formulieren voor een indicatie minder tijd kost en ze vinden de indicatieaanvraag minder lang duren en minder ingewikkeld dan voorheen. De interpretatie van deze verschillen is lastig. Immers, procedures voor diagnostisch onderzoek, het maken van een ontwikkelingsperspectief (voorheen handelingsplan) en het verkrijgen van een indicatie voor lwoo, pro of cluster 1 en 2 zijn niet per se veranderd door de invoering van passend onderwijs. Wel is de samenstelling van de groep indicatie-ouders veranderd, zoals eerder aangegeven. Ouders die ervaring hebben met een lwoo- of pro-indicatie zijn nu in deze groep sterker vertegenwoordigd dan voorheen. Mogelijk is hun ervaring met de daarvoor benodigde procedures gunstiger dan die van ouders die voorheen met een lgf-indicatie voor een rugzak te maken hadden, omdat de procedures voor een lwoo- en pro-indicatie minder belastend zijn en/of doordat deze ouders daar meer mee geholpen worden. Een aanwijzing dat dit het geval kan zijn, is dat de indicatie-ouders nu de

onderdelen van de indicatieprocedure ook minder nuttig vinden dan in de nulmeting. In de oude situatie waren er meer indicatie-ouders voor wie de indicatie een budget opleverde, nu gaat het meer om de toegang tot een specifieke plek binnen het voortgezet onderwijs.

Uiteenlopende ervaringen
Net als bij de nulmeting is het zo dat de oordelen van de ouders over bureaucratie gemiddeld overwegend gunstig zijn (dat wil zeggen: er wordt niet veel bureaucratie ervaren), maar dat zich ook een vrij grote spreiding voordoet in die oordelen. Bij verschillende items is er een aanzienlijke minderheid (20-30%) die niet zo tevreden is, tegenover een vaak ook aanzienlijke groep die juist heel positieve ervaringen heeft. Dat geldt bijvoorbeeld voor het opstellen van een ontwikkelingsperspectief en voor de inspanningen (formulieren invullen) en tijd die gemoeid zijn met een indicatieprocedure. Het geldt ook voor twee nieuwe items die in deze eenmeting zijn opgenomen, namelijk de vragen of ouders zelf werk hebben moeten doen voor het verkrijgen van extra geld of externe hulp voor hun kind en zo ja, hoe tijdrovend, nuttig en ingewikkeld ze dit vonden. Het gemiddelde oordeel hierover ligt op of boven het schaalmidden (dat wil zeggen ouders hebben gemiddeld niet veel bureaucratie ervaren), maar vooral voor het verkrijgen van extra geld geeft een relatief grote groep ouders aan (ongeveer een derde) dat zij dit wel (zeer) tijdrovend en ingewikkeld hebben gevonden.

Beïnvloedende factoren
Om te achterhalen welke factoren bij ouders de ervaren bureaucratie beïnvloeden, zijn vragen gesteld over een reeks van mogelijke factoren: de steun die ouders ervaren hebben van anderen, de informatie die zij kregen, de invloed die ze zelf konden uitoefenen, hun vertrouwen in de deskundigheid van de professionals, hun eigen kennis over voorzieningen en regels. Om die vragen te concretiseren zijn ze toegespitst op drie centrale onderwerpen: de indicatieprocedure, het diagnostisch onderzoek en (het verkrijgen van) de extra ondersteuning. Zoals gerapporteerd in het nulmetingsonderzoek, bleken deze vragen niet te clusteren naar het type invloed (steun, informatie etc.), maar wel naar de onderscheiden onderwerpen.

Ten aanzien van de *indicatieprocedure* zien we een aantal significante verschillen tussen nul- en eenmeting. Vóór de invoering van passend onderwijs

vonden indicatie-ouders vaker dat tijdens de indicatieprocedure rekening werd gehouden met hun wensen, dat zij voldoende ondersteuning kregen bij het verzamelen van de gegevens en dat zij voldoende informatie kregen over wat een indicatie is. Bovendien hadden indicatie-ouders voor de invoering van passend onderwijs meer vertrouwen in de indicatieprocedure en vertrouwen in de deskundigheid van degenen die de indicatie hebben voorbereid en de indicatieaanvraag hebben beoordeeld. Ook vonden indicatie-ouders in de nulmeting vaker dat zij voldoende informatie hadden gekregen over waarom de indicatieaanvraag was afgekeurd/goedgekeurd en dat zij goed geholpen waren bij de stappen die nodig waren voor de indicatie.
Het oordeel van de indicatie-ouders hierover is dus minder gunstig dan voorheen, hoewel het gemiddelde oordeel nog altijd vrij positief is. Een verklaring voor de 'achteruitgang' kan opnieuw gezocht worden in de samenstelling van de groep indicatie-ouders: dit zijn nu vaker ouders van een kind met een lwoo- of pro-indicatie en zij beleven deze hele procedure mogelijk als minder positief dan ouders die te maken hadden met een lgf-indicatie, vanwege verschillen in de reden waarom de procedure is uitgevoerd en verschillen in het resultaat ervan.

Ten aanzien van het *diagnostisch onderzoek* zien we geen verschillen tussen de nul-en eenmeting. Over het verloop hiervan waren en zijn ouders nog steeds overwegend tevreden, dit geldt voor alle aspecten die hierboven genoemd zijn (ondersteuning, informatie, deskundigheid etc.). Wel zien we ook hier weer een vrij grote spreiding in de antwoorden.

Ten aanzien van de *extra ondersteuning* blijkt eveneens dat ouders gemiddeld gematigd positief zijn. Ze hebben voldoende uitleg gekregen over wat een handelingsplan/ontwikkelingsperspectief inhoudt en ze vinden dat de kennis die zij hebben over wat het kind nodig heeft serieus werd genomen door de school. Ook begrijpen ze de procedures en formulieren over het algemeen goed. Het laagste gemiddelde is voor het uitzoeken waar en hoe het kind geholpen kan worden, maar ook hiermee hebben ze niet echt veel moeite gehad. We zien hier wel weer significante verschillen tussen de twee metingen: ouders vinden ná de invoering van passend onderwijs het 'papierwerk' minder moeilijk (begrijpen van procedures en formulieren), maar vóór de invoering van passend onderwijs vonden ze de procedures duidelijker (informatie over

regels en procedures en waar die te vinden) en vonden ze eveneens dat ze er zelf meer invloed op hadden.

Er zijn ook vragen gesteld over de *samenwerking*/het contact met anderen rondom indicatie, diagnostisch onderzoek en ondersteuning. Die samenwerking is volgens de ouders over het algemeen goed verlopen. Ze wisten meestal bij wie zij terecht konden, ze vonden de samenwerking prettig, ze hadden niet met te veel mensen te maken. Maar ook hier zien we weer een behoorlijke spreiding in de antwoorden. Er zijn geen significante verschillen tussen nul- en eenmeting.

Overzicht
De volgende tabel laat, samenvattend, zien wat voor ervaren bureaucratie de uitkomsten zijn bij ouders, in gemiddelde scores op de gehanteerde schalen, met vergelijking tussen nul- en eenmeting. Deze vergelijking betreft overwegend alleen de indicatie-ouders; alleen voor oordeel over ondersteuning is de vergelijking ook mogelijk voor de ondersteuning-ouders.

	Eenmeting			Nulmeting		
Schaal	**N**	**M**	**Sd**	**N**	**M**	**Sd**
Ervaren bureaucratie, tijd en gemak	128	3.29	1.10	583	2.96	0.93
Ervaren bureaucratie, nut	56	3.45	0.79	481	3.64	0.77
Oordeel over indicatieprocedure	125	3.25	1.05	592	3.60	0.96
Oordeel over ondersteuning	126	3.04	1.04	569	3.65	1.16
Oordeel over ondersteuning (ondersteuning-ouders)	568	3.22	0.94	117	3.30	1.03
Samenwerking	54	3.57	1.14	573	3.44	0.92

Enkele verschillen tussen de nul- en de eenmeting zijn significant. Indicatie-ouders ervaren na de invoering van passend onderwijs minder bureaucratie op het gebied van tijd en gemak dan voor de invoering van passend onderwijs. Maar tegelijkertijd is het oordeel van indicatie-ouders over de indicatieprocedure en over de ondersteuning minder goed dan voor de invoering van passend onderwijs. Ondersteuning-ouders in de nul- en eenmeting verschillen niet in hun oordeel over de ondersteuning.

Verschillen tussen groepen ouders naar achtergrondkenmerken
Nagegaan is of zich verschillen in ervaringen voordoen tussen (a) indicatie-ouders en ondersteuning-ouders, (b) ouders met een kind in regulier of speciaal onderwijs, (c) ouders in po, vo en so, (d) autochtone en allochtone ouders en (e) ouders met een verschillend opleidingsniveau.

De meeste verschillen zijn gevonden tussen ondersteuning-ouders en indicatie-ouders.
Indicatie-ouders:
- vinden het diagnostisch onderzoek minder nuttig
- oordelen minder positief over de informatie die ze kregen over het diagnostisch onderzoek
- hebben minder vertrouwen in de deskundigheid van degenen die diagnostisch onderzoek uitvoeren
- begrijpen procedures en formulieren minder goed
- voelen zich minder vaak serieus genomen door de school
- ervaren minder invloed op de hulp die hun kind krijgt
- weten minder vaak waar ze terecht kunnen met vragen

We zien hier opnieuw dat het oordeel van de indicatie-ouders minder gunstig is. Een verklaring hiervoor kan weer de samenstelling van deze groep zijn (vaker ouders van een kind met een lwoo- of pro-indicatie).

Er zijn ook enkele verschillen tussen ouders met een kind in het regulier en het speciaal onderwijs. Ouders met een kind in het speciaal onderwijs:
- vinden de indicatieprocedure ingewikkelder
- vinden het moeilijker om uit te zoeken waar en hoe hun kind geholpen kan worden
- ervaren meer invloed op de hulp die hun kind krijgt (vooral in vergelijking met regulier vo)
- voelen zich meer serieus genomen door de school
- hebben vaker voldoende uitleg gehad, bijvoorbeeld over een ontwikkelingsperspectief

Verschillen naar etnische achtergrond zijn er vrijwel niet. Opleidingsniveau doet er wel toe:
- hoger opgeleide ouders begrijpen formulieren en procedures beter en

- ervaren meer invloed op de hulp die hun kind krijgt.

Literatuur

Kuiper, E.J., Dikkers, A.L.C., Ledoux, G., Van den Berg, E., & Bos, W. m.m.v. Buisman, M., Emmelot, Y.W., Felix, C., & van der Pol, L. (2015). *Feitelijke en ervaren bureaucratie. Nulmeting in het kader van de kortetermijnevaluatie passend onderwijs.* Amsterdam: Kohnstamm Instituut/Stichting Economisch Onderzoek.

Ledoux, G., Karsten, S., Breetvelt, I., Emmelot, Y.W., Heim, M., m.m.v. Zoontjes, P. (2007). *Vernieuwing van de zorgstructuren in het primair en voortgezet onderwijs: Een analytische evaluatie van de herijking van het zorgbeleid.* Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.

Ledoux, G. (2013). *Ex ante evaluatie Passend onderwijs: Studie in opdracht van de ECPO.* Den Haag: ECPO.

Onderwijsraad (2011). *Passend onderwijs voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte.* Den Haag: Onderwijsraad.

Bijlagen

Bijlage I.A

Nulmeting: Taken van ib-ers/zorgcoördinatoren en gemiddelde scores voor tijd/nut/complexiteit, per taak (vijfpuntsschaal, 1=helemaal niet van toepassing, 5=helemaal van toepassing)

Taak en items	N taak meer dan 1x per maand	Gemiddelde	Standaard-deviatie
toezicht registratie leerlinggegevens (1) #			
tijdrovend *	104	3.69	1.04
nuttig	105	3.95	0.98
ingewikkeld *	104	2.19	0.95
analyseren van leerlinggegevens			
tijdrovend	72	3.74	0.98
nuttig	73	4.48	0.75
ingewikkeld	71	2.39	0.93
maken van handelingsplannen/groepsplannen of leerkrachten daarbij begeleiden (2)			
tijdrovend *	85	3.98	1.05
nuttig *	87	4.08	0.97
ingewikkeld	85	2.60	1.21
bijhouden dossiers zorgleerlingen (3)			
tijdrovend	100	4.24	0.93
nuttig	99	3.54	0.98
ingewikkeld	99	2.93	1.14
overleg met ambulant begeleider (4)			
tijdrovend	71	3.07	1.25
nuttig	73	3.74	1.14
ingewikkeld	70	1.69	0.89
overleg externen structureel (5)			
tijdrovend *	61	3.28	1.16
nuttig *	62	4.31	0.74
ingewikkeld	61	1.92	0.95
overleg externen incidenteel			
tijdrovend	93	3.18	1.16
nuttig	92	4.22	0.74
ingewikkeld	92	2.15	0.95
contacten met andere scholen			
tijdrovend	41	3.05	1.05
nuttig	41	4.29	0.75
ingewikkeld	41	2.22	1.11

contacten met ouders (6)			
tijdrovend	109	3.22	1.41
nuttig *	111	4.69	0.50
ingewikkeld	109	2.34	1.11
opstellen schoolondersteuningsprofiel			
tijdrovend	33	4.55	0.67
nuttig	33	3.45	1.18
ingewikkeld	33	3.58	1.15

[#] De taken genummerd met cijfers 1 – 6 zijn taken die beide groepen respondenten hebben
** Significante verschillen tussen intern begeleiders/zorgcoördinatoren en leerkrachten/mentoren, $p < 0.05$*

Bijlage I.B

Nulmeting: Taken van leerkrachten/mentoren en en gemiddelde scores voor tijd/nut/complexiteit, per taak (vijfpuntsschaal, 1=helemaal niet van toepassing, 5=helemaal van toepassing)

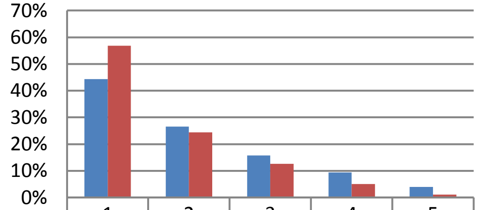
Taak en items	N taak meer dan 1x per maand	Gemiddelde	Standaard-deviatie
registreren leerlinggegevens (1)[#]			
tijdrovend *	183	4.04	0.90
nuttig	184	3.72	0.96
ingewikkeld *	183	2.76	1.14
maken van handelingsplannen/groepsplannen (2)			
tijdrovend *	90	4.32	0.87
nuttig *	89	3.54	1.08
ingewikkeld	89	2.90	1.24
invullen formulieren en verzamelen gegevens zorgleerlingen (3)			
tijdrovend	134	4.28	0.83
nuttig	134	3.54	1.02
ingewikkeld	134	2.93	1.09
overleg met intern begeleider			
tijdrovend	149	2.97	1.19
nuttig	149	4.18	0.99
ingewikkeld	148	1.84	0.96
overleg met ambulant begeleider (4)			
tijdrovend	61	3.48	1.07
nuttig	60	3.75	1.05
ingewikkeld	61	2.02	0.96
overleg externe hulpverleners (5)			
tijdrovend *	67	3.81	1.03
nuttig *	67	3.73	1.09
ingewikkeld	67	2.24	1.07
*contacten met ouders (6)**			
tijdrovend	153	3.48	1.32
nuttig *	153	4.41	0.81
ingewikkeld	152	2.36	1.05

** Significante verschillen tussen intern begeleiders/zorgcoördinatoren en leerkrachten/mentoren, $p < 0.05$*
[#] De taken genummerd met cijfers 1 – 6 zijn taken die beide groepen respondenten hebben

Bijlage I.C Grafieken itemscores ervaren bureaucratie scholen

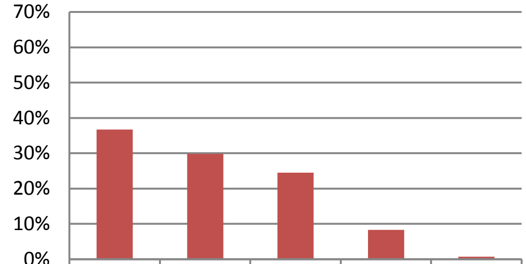
Deze bijlage bevat de frequenties per itemscore. In de volgende grafieken staat een score van 1 voor ‘meer dan 1 keer per week’, 2 voor ‘ongeveer 1 keer per week’, 3 voor ‘1-2 keer per maand’, 4 voor ‘minder dan 1 keer per week’ en 5 voor ‘nooit’. ZC staat voor zorgcoördinator.

Zorgen voor/toezicht houden op registratie van leerlinggegevens

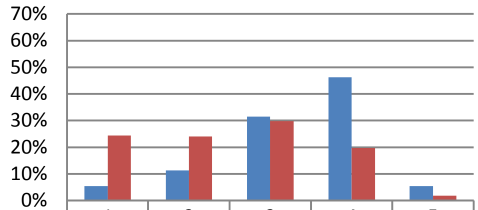
	1	2	3	4	5
Leerkracht	44,3%	26,6%	15,8%	9,4%	3,9%
IB/ZC	56,8%	24,5%	12,6%	5,0%	1,1%

Analyseren van leerlinggegevens

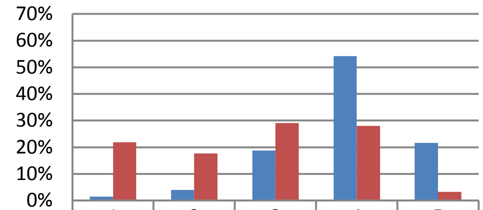
	1	2	3	4	5
IB/ZC	36,7%	29,9%	24,5%	8,3%	,7%

Maken van handelingsplannen/groepsplannen, of leerkrachten hierbij begeleiden

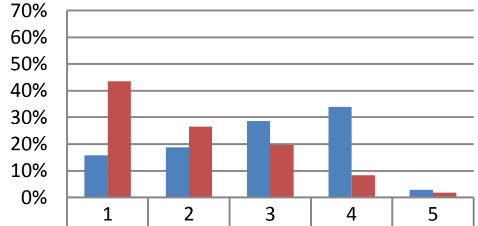
	1	2	3	4	5
Leerkracht	5,4%	11,3%	31,5%	46,3%	5,4%
IB/ZC	24,5%	24,1%	29,9%	19,8%	1,8%

Opstellen van ontwikkelingsperspectieven of leerkrachten daarbij begeleiden

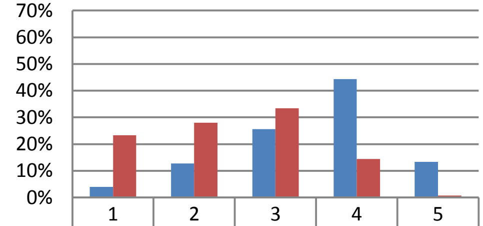
	1	2	3	4	5
Leerkracht	1,5%	3,9%	18,7%	54,2%	21,7%
IB/ZC	21,9%	17,6%	29,1%	28,1%	3,2%

Bijhouden van dossiers over leerlingen in verband met externe eisen

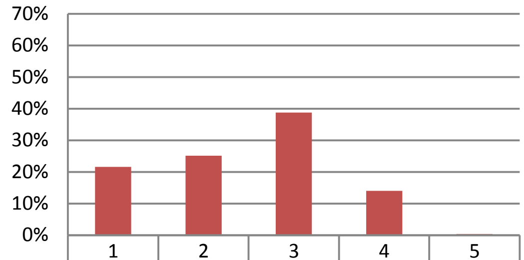
	1	2	3	4	5
Leerkracht	15,8%	18,7%	28,6%	34,0%	3,0%
IB/ZC	43,5%	26,6%	19,8%	8,3%	1,8%

Overleg met ambulant begeleider(s) of mensen met een soortgelijke functie

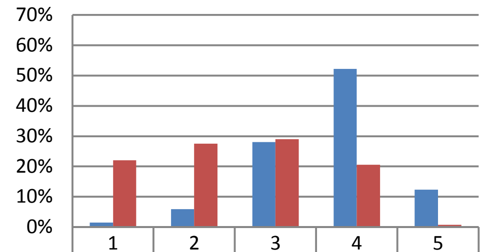
	1	2	3	4	5
Leerkracht	3,9%	12,8%	25,6%	44,3%	13,3%
IB/ZC	23,4%	28,1%	33,5%	14,4%	,7%

Overleg met externen, structureel (bijvoorbeeld zorgteam op school of bovenschools)

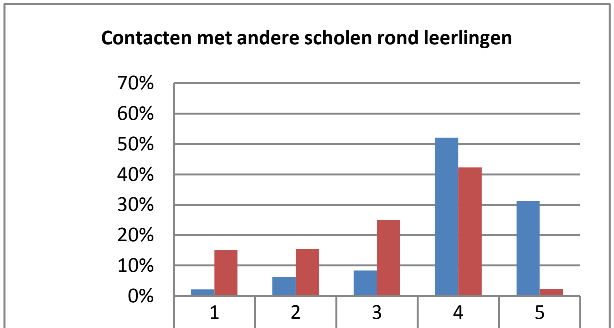

	1	2	3	4	5
IB/ZC	21,6%	25,2%	38,8%	14,0%	,4%

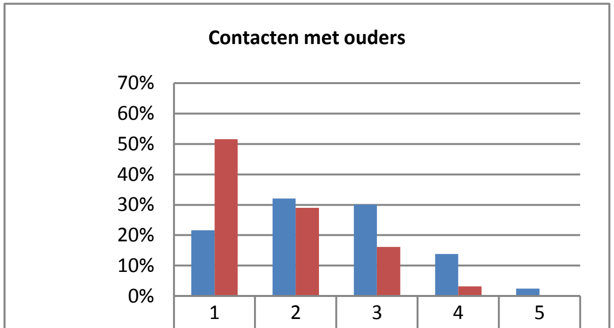
Overleg met externen, incidenteel

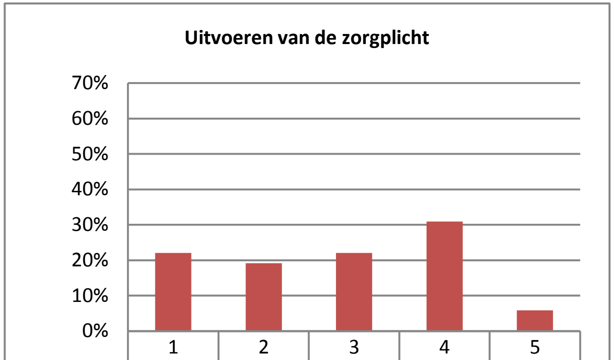
	1	2	3	4	5
Leerkracht	1,5%	5,9%	28,1%	52,2%	12,3%
IB/ZC	22,1%	27,6%	29,0%	20,6%	,7%

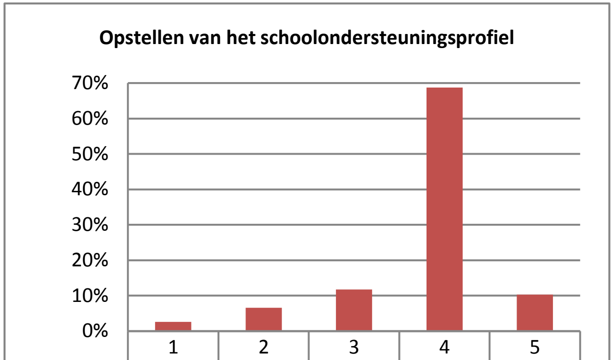
	1	2	3	4	5
Leerkracht	2,1%	6,3%	8,3%	52,1%	31,3%
IB/ZC	15,1%	15,4%	25,0%	42,3%	2,2%

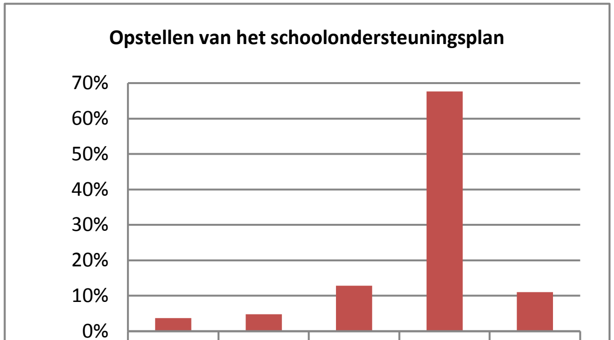
	1	2	3	4	5
Leerkracht	21,7%	32,0%	30,0%	13,8%	2,5%
IB/ZC	51,6%	29,0%	16,1%	3,2%	0,0%

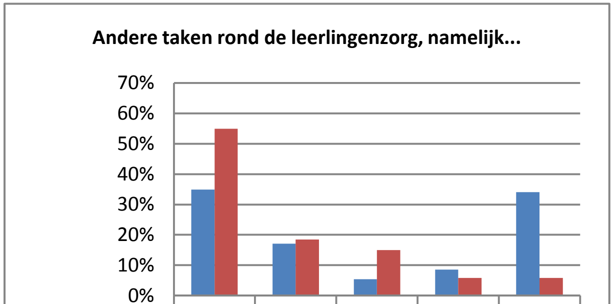
	1	2	3	4	5
IB/ZC	22,1%	19,1%	22,1%	30,9%	5,9%

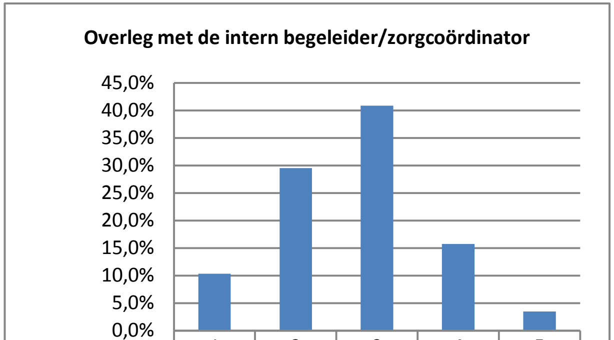
	1	2	3	4	5
IB/ZC	2,6%	6,6%	11,8%	68,8%	10,3%

	1	2	3	4	5
IB/ZC	3,7%	4,8%	12,9%	67,6%	11,0%

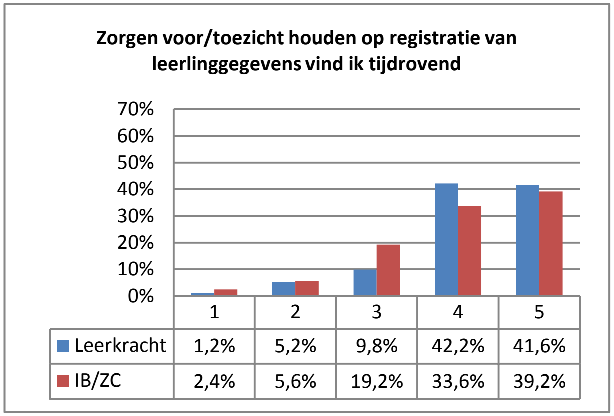

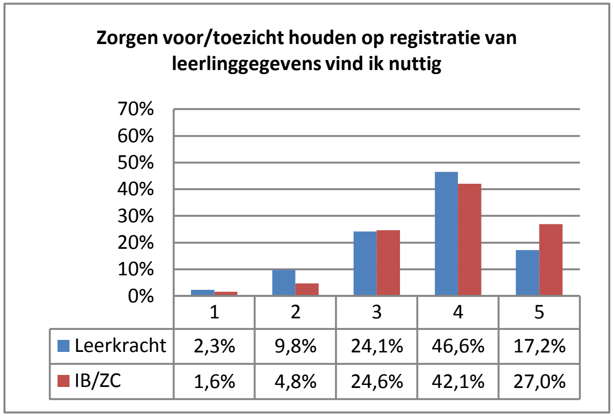
	1	2	3	4	5
Leerkracht	34,9%	17,1%	5,4%	8,5%	34,1%
IB/ZC	54,9%	18,5%	15,0%	5,8%	5,8%

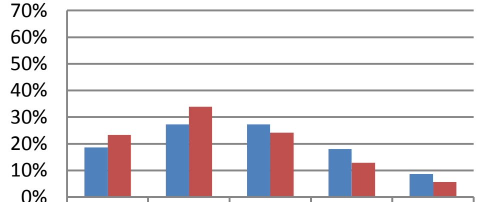
	1	2	3	4	5
Leerkracht	10,3%	29,6%	40,9%	15,8%	3,4%

Vanaf onderstaande grafiek staat een score van 1 voor ‘helemaal niet van toepassing’ en een score van 5 voor ‘helemaal van toepassing’.

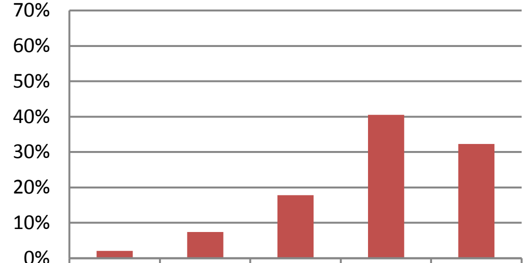

Zorgen voor/toezicht houden op registratie van leerlinggegevens vind ik ingewikkeld

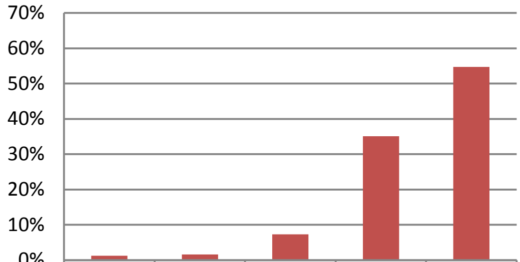
	1	2	3	4	5
Leerkracht	18,6%	27,3%	27,3%	18,0%	8,7%
IB/ZC	23,4%	33,9%	24,2%	12,9%	5,6%

Analyseren van leerlinggegevens vind ik tijdrovend

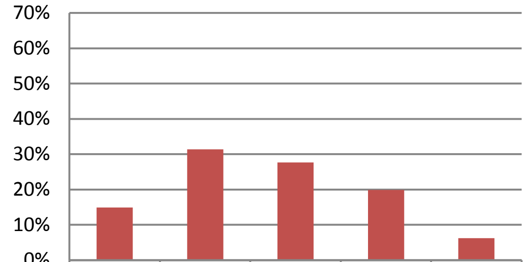
	1	2	3	4	5
IB/ZC	2,1%	7,4%	17,8%	40,5%	32,2%

Analyseren van leerlinggegevens vind ik nuttig

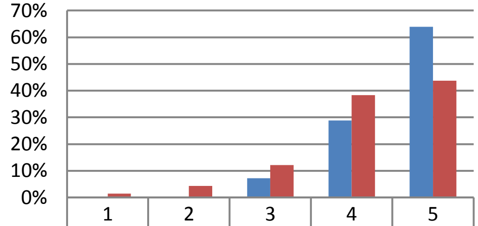
	1	2	3	4	5
IB/ZC	1,2%	1,6%	7,3%	35,1%	54,7%

Analyseren van leerlinggegevens vind ik ingewikkeld

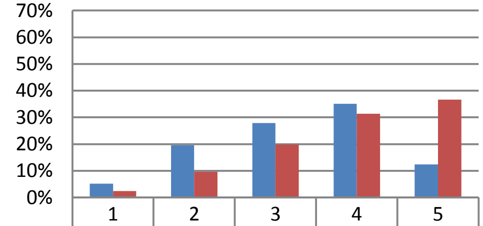
	1	2	3	4	5
IB/ZC	14,9%	31,4%	27,7%	19,8%	6,2%

Maken van handelingsplannen/ groepsplannen, of leerkrachten hierbij begeleiden vind ik tijdrovend

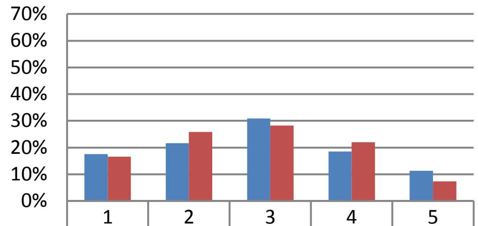
	1	2	3	4	5
Leerkracht	0,0%	0,0%	7,2%	28,9%	63,9%
IB/ZC	1,5%	4,4%	12,1%	38,3%	43,7%

Maken van handelingsplannen/groepsplannen, of leerkrachten hierbij begeleiden vind ik nuttig

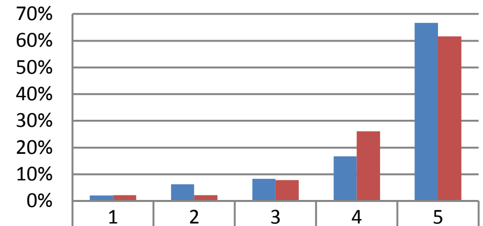
	1	2	3	4	5
Leerkracht	5,2%	19,6%	27,8%	35,1%	12,4%
IB/ZC	2,4%	9,7%	19,8%	31,4%	36,7%

Maken van handelingsplannen/groepsplannen, of leerkrachten hierbij begeleiden vind ik ingewikkeld

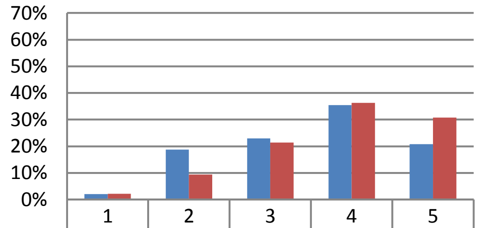
	1	2	3	4	5
Leerkracht	17,5%	21,6%	30,9%	18,6%	11,3%
IB/ZC	16,6%	25,9%	28,3%	22,0%	7,3%

Opstellen van ontwikkelingsperspectieven of leerkrachten daarbij begeleiden vind ik tijdrovend

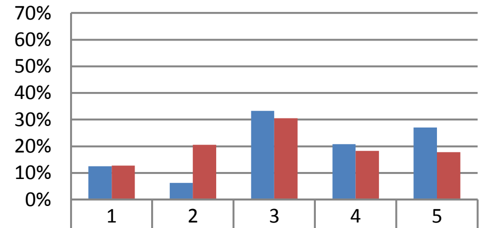
	1	2	3	4	5
Leerkracht	2,1%	6,3%	8,3%	16,7%	66,7%
IB/ZC	2,2%	2,2%	7,8%	26,1%	61,7%

Opstellen van ontwikkelingsperspectieven of leerkrachten daarbij begeleiden vind ik nuttig

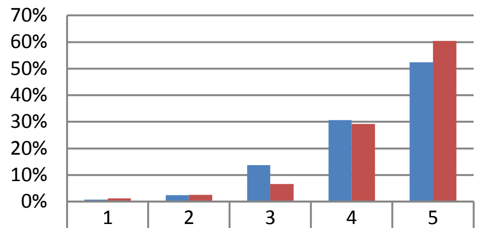
	1	2	3	4	5
Leerkracht	2,1%	18,8%	22,9%	35,4%	20,8%
IB/ZC	2,2%	9,3%	21,4%	36,3%	30,8%

Opstellen van ontwikkelingsperspectieven of leerkrachten daarbij begeleiden vind ik ingewikkeld

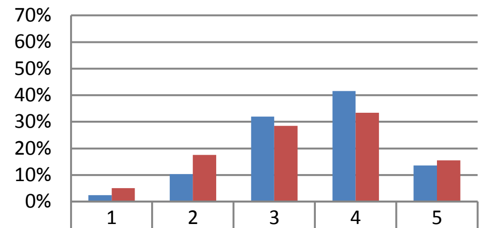
	1	2	3	4	5
Leerkracht	12,5%	6,3%	33,3%	20,8%	27,1%
IB/ZC	12,8%	20,6%	30,6%	18,3%	17,8%

Bijhouden van dossiers over leerlingen in verband met externe eisen vind ik tijdrovend

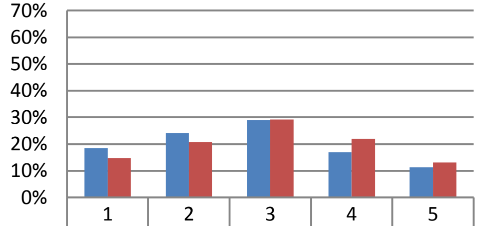
	1	2	3	4	5
Leerkracht	,8%	2,4%	13,7%	30,6%	52,4%
IB/ZC	1,3%	2,5%	6,7%	29,2%	60,4%

Bijhouden van dossiers over leerlingen in verband met externe eisen vind ik nuttig

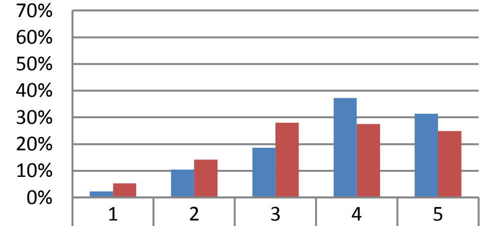
	1	2	3	4	5
Leerkracht	2,4%	10,4%	32,0%	41,6%	13,6%
IB/ZC	5,0%	17,6%	28,5%	33,5%	15,5%

Bijhouden van dossiers over leerlingen in verband met externe eisen vind ik ingewikkeld

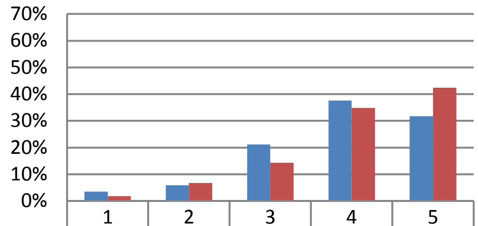
	1	2	3	4	5
Leerkracht	18,5%	24,2%	29,0%	16,9%	11,3%
IB/ZC	14,8%	20,8%	29,2%	22,0%	13,1%

Overleg met ambulant begeleider(s) of mensen met een soortgelijke functie vind ik tijdrovend

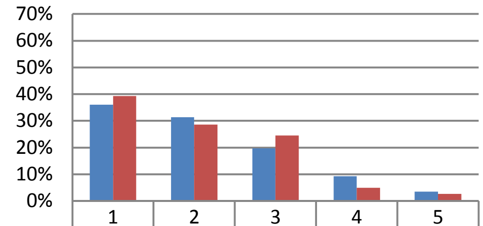
	1	2	3	4	5
Leerkracht	2,3%	10,5%	18,6%	37,2%	31,4%
IB/ZC	5,3%	14,2%	28,0%	27,6%	24,9%

Overleg met ambulant begeleider(s) of mensen met een soortgelijke functie vind ik nuttig

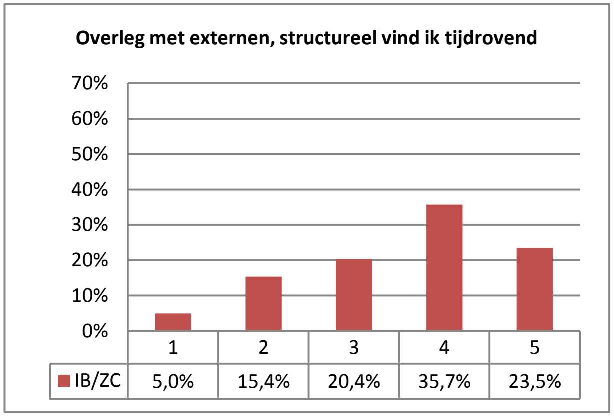

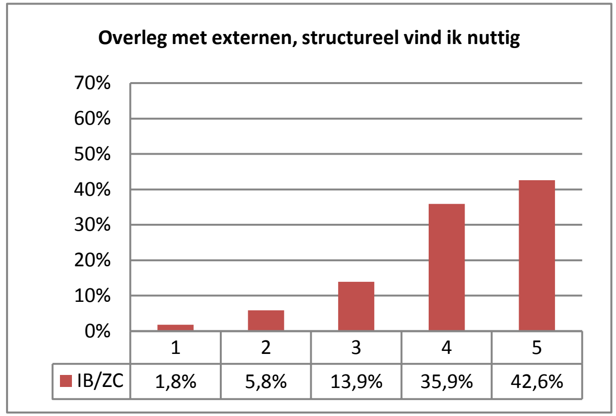
	1	2	3	4	5
Leerkracht	3,5%	5,9%	21,2%	37,6%	31,8%
IB/ZC	1,8%	6,7%	14,3%	34,8%	42,4%

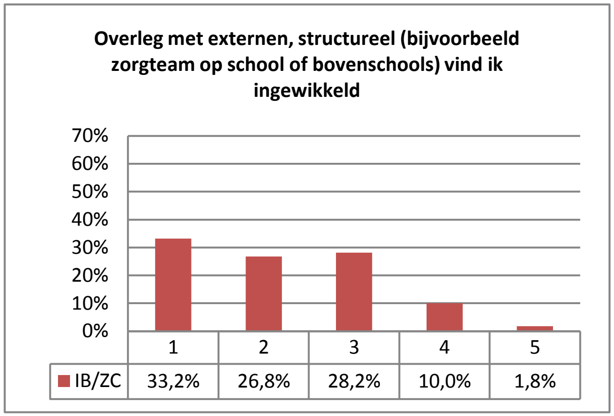
Overleg met ambulant begeleider(s) of mensen met een soortgelijke functie vind ik ingewikkeld

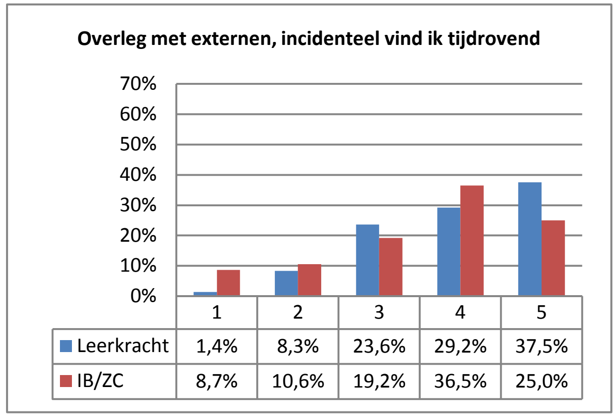

	1	2	3	4	5
Leerkracht	36,0%	31,4%	19,8%	9,3%	3,5%
IB/ZC	39,3%	28,6%	24,6%	4,9%	2,7%

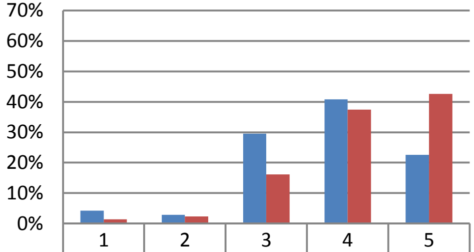

Overleg met externen, structureel vind ik tijdrovend
70%
60%
50%
40%
30%
20%
10%
0%
1
2
3
4
5
IB/ZC
5,0%
15,4%
20,4%
35,7%
23,5%

Overleg met externen, structureel vind ik nuttig
70%
60%
50%
40%
30%
20%
10%
0%
1
2
3
4
5
IB/ZC
1,8%
5,8%
13,9%
35,9%
42,6%

Overleg met externen, structureel (bijvoorbeeld zorgteam op school of bovenschools) vind ik ingewikkeld
70%
60%
50%
40%
30%
20%
10%
0%
1
2
3
4
5
IB/ZC
33,2%
26,8%
28,2%
10,0%
1,8%

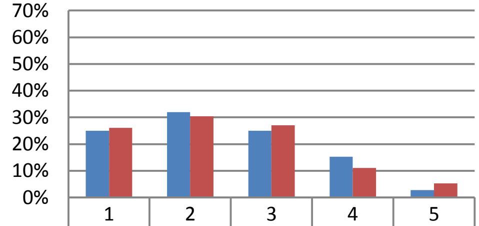

Overleg met externen, incidenteel vind ik tijdrovend
70%
60%
50%
40%
30%
20%
10%
0%
1
2
3
4
5
Leerkracht
1,4%
8,3%
23,6%
29,2%
37,5%
IB/ZC
8,7%
10,6%
19,2%
36,5%
25,0%

Overleg met externen, incidenteel vind ik nuttig

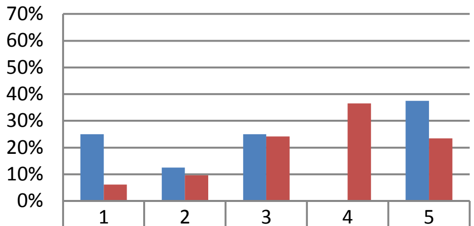
	1	2	3	4	5
Leerkracht	4,2%	2,8%	29,6%	40,8%	22,5%
IB/ZC	1,4%	2,4%	16,1%	37,4%	42,7%

Overleg met externen, incidenteel vind ik ingewikkeld

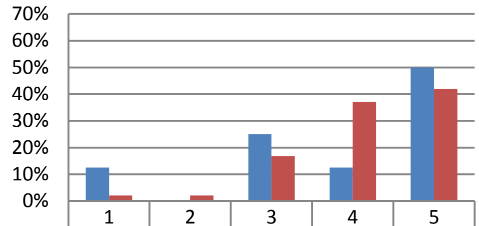
	1	2	3	4	5
Leerkracht	25,0%	31,9%	25,0%	15,3%	2,8%
IB/ZC	26,1%	30,4%	27,1%	11,1%	5,3%

Contacten met andere scholen rond leerlingen vind ik tijdrovend

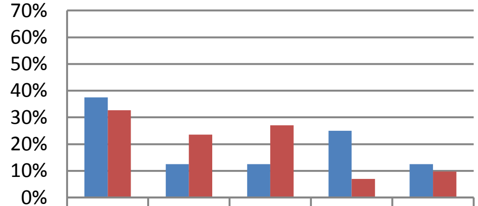
	1	2	3	4	5
Leerkracht	25,0%	12,5%	25,0%	0,0%	37,5%
IB/ZC	6,2%	9,7%	24,1%	36,6%	23,4%

Contacten met andere scholen rond leerlingen vind ik nuttig

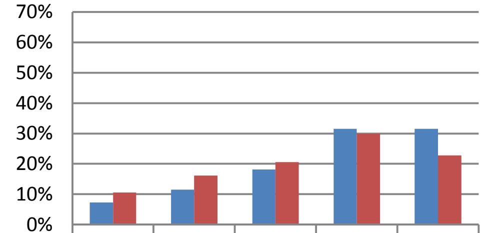
	1	2	3	4	5
Leerkracht	12,5%	0,0%	25,0%	12,5%	50,0%
IB/ZC	2,0%	2,0%	16,9%	37,2%	41,9%

Contacten met andere scholen rond leerlingen vind ik ingewikkeld

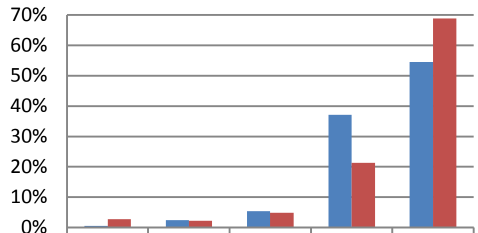
	1	2	3	4	5
Leerkracht	37,5%	12,5%	12,5%	25,0%	12,5%
IB/ZC	32,6%	23,6%	27,1%	6,9%	9,7%

Contacten met ouders vind ik tijdrovend

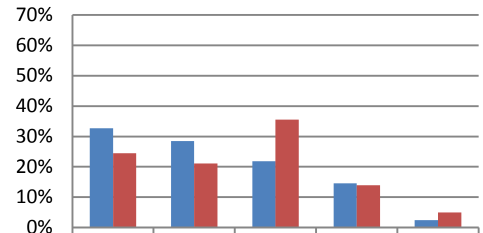
	1	2	3	4	5
Leerkracht	7,3%	11,5%	18,2%	31,5%	31,5%
IB/ZC	10,6%	16,1%	20,6%	30,0%	22,8%

Contacten met ouders vind ik nuttig

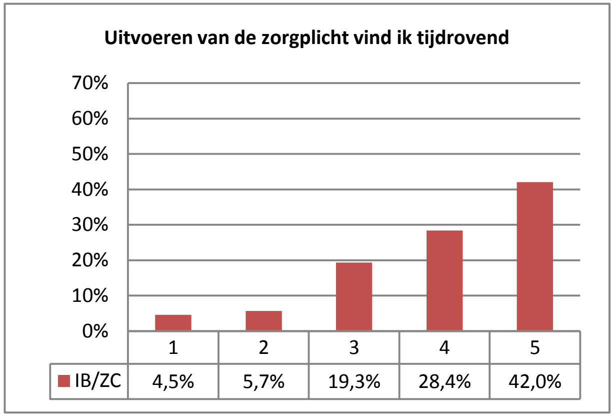

	1	2	3	4	5
Leerkracht	,6%	2,4%	5,4%	37,1%	54,5%
IB/ZC	2,7%	2,2%	4,9%	21,3%	68,9%

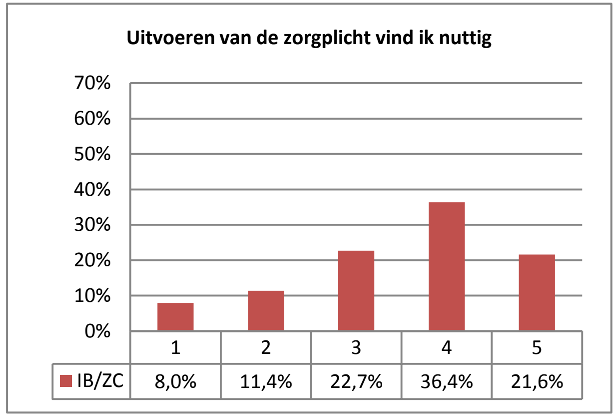
Contacten met ouders vind ik ingewikkeld

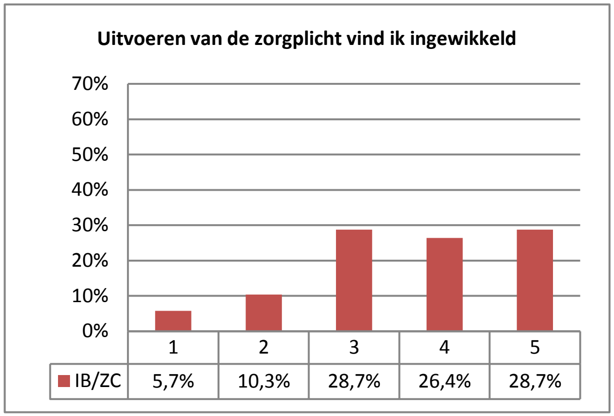
	1	2	3	4	5
Leerkracht	32,7%	28,5%	21,8%	14,5%	2,4%
IB/ZC	24,4%	21,1%	35,6%	13,9%	5,0%

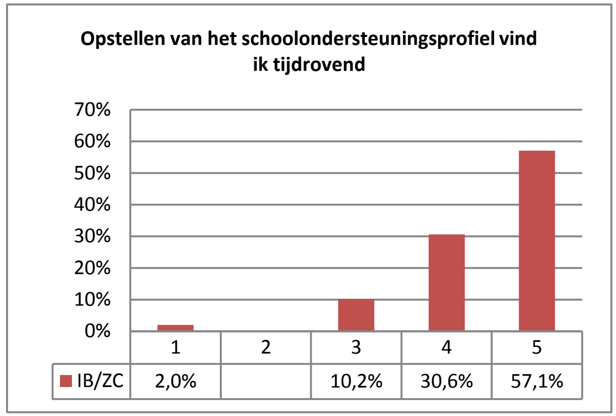
	1	2	3	4	5
IB/ZC	4,5%	5,7%	19,3%	28,4%	42,0%

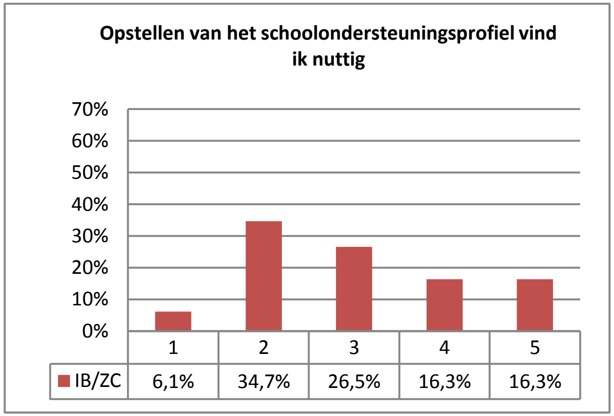
	1	2	3	4	5
IB/ZC	8,0%	11,4%	22,7%	36,4%	21,6%

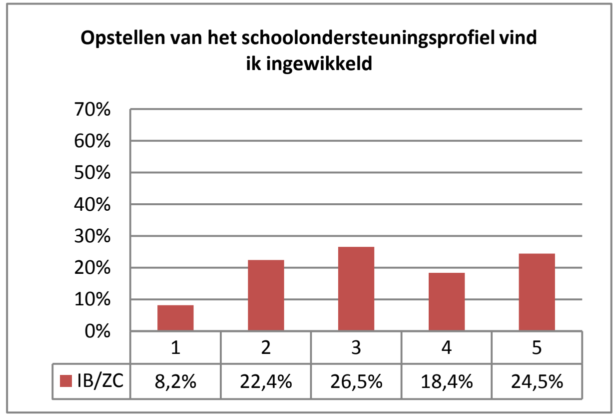

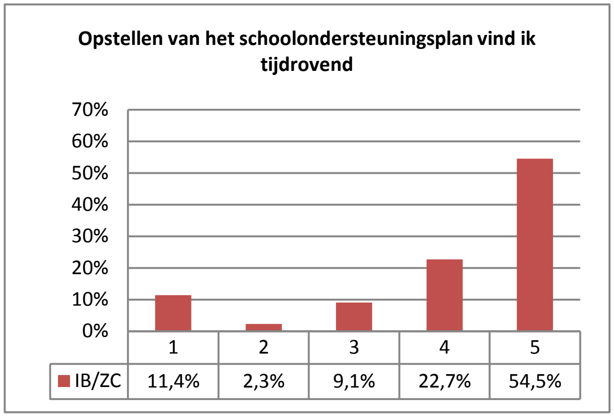
	1	2	3	4	5
IB/ZC	5,7%	10,3%	28,7%	26,4%	28,7%

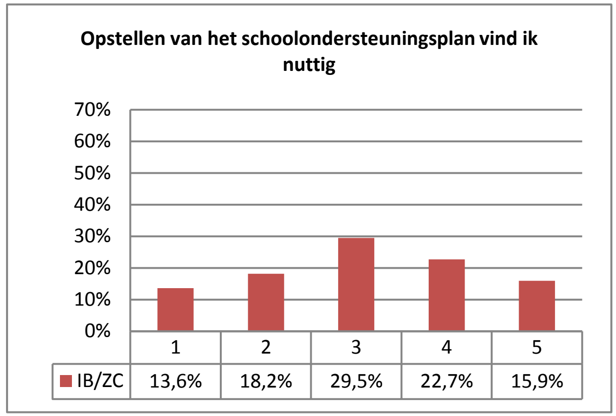

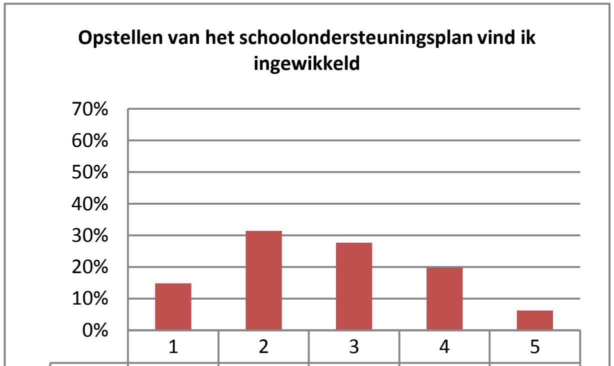
	1	2	3	4	5
IB/ZC	2,0%		10,2%	30,6%	57,1%

Opstellen van het schoolondersteuningsprofiel vind ik nuttig
70%
60%
50%
40%
30%
20%
10%
0%
1
2
3
4
5
IB/ZC
6,1%
34,7%
26,5%
16,3%
16,3%

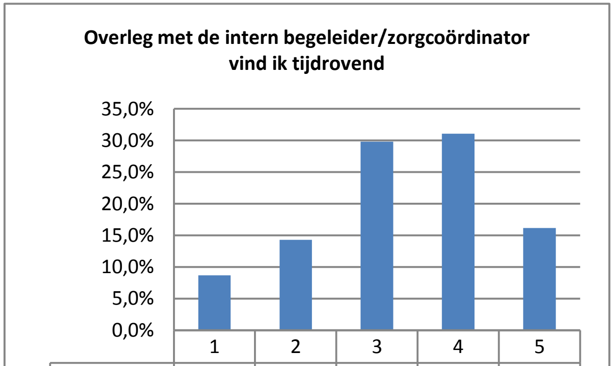

Opstellen van het schoolondersteuningsprofiel vind ik ingewikkeld
70%
60%
50%
40%
30%
20%
10%
0%
1
2
3
4
5
IB/ZC
8,2%
22,4%
26,5%
18,4%
24,5%

Opstellen van het schoolondersteuningsplan vind ik tijdrovend
70%
60%
50%
40%
30%
20%
10%
0%
1
2
3
4
5
IB/ZC
11,4%
2,3%
9,1%
22,7%
54,5%

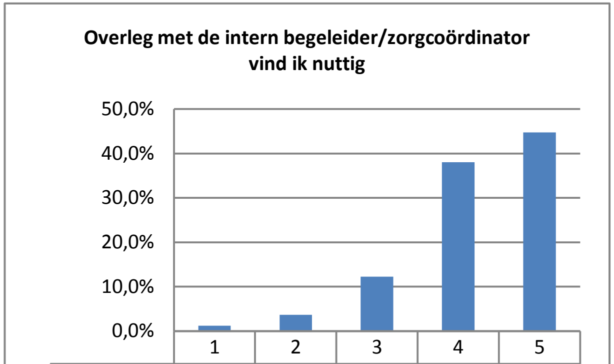

Opstellen van het schoolondersteuningsplan vind ik nuttig
70%
60%
50%
40%
30%
20%
10%
0%
1
2
3
4
5
IB/ZC
13,6%
18,2%
29,5%
22,7%
15,9%

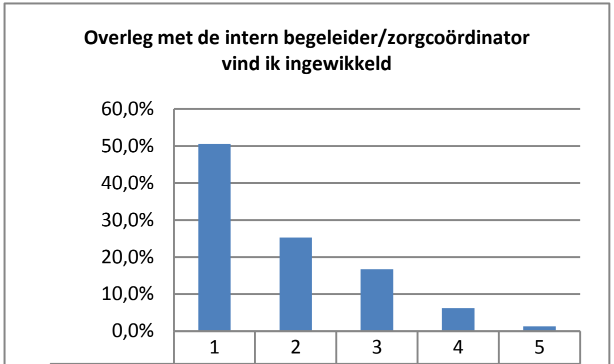
	1	2	3	4	5
IB/ZC	14,9%	31,4%	27,7%	19,8%	6,2%

	1	2	3	4	5
Leerkracht	8,7%	14,3%	29,8%	31,1%	16,1%

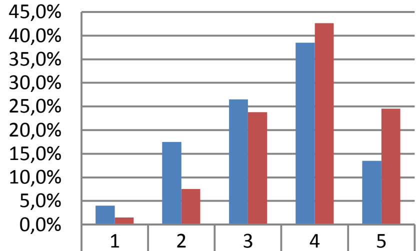

	1	2	3	4	5
Leerkracht	1,2%	3,7%	12,3%	38,0%	44,8%

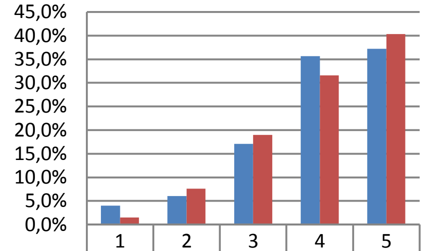
	1	2	3	4	5
Leerkracht	50,6%	25,3%	16,7%	6,2%	1,2%

...zijn op onze school helder geregeld

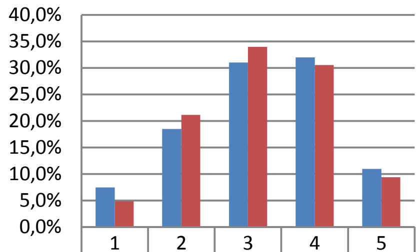
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	4,0%	17,5%	26,5%	38,5%	13,5%
IB-er/ZC	1,5%	7,5%	23,8%	42,6%	24,5%

...vragen veel (bijvoorbeeld dubbel) papierwerk

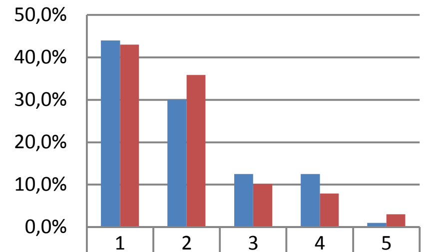
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	4,0%	6,0%	17,1%	35,7%	37,2%
IB-er/ZC	1,5%	7,6%	19,0%	31,6%	40,3%

...zijn ingewikkeld om uit te voeren

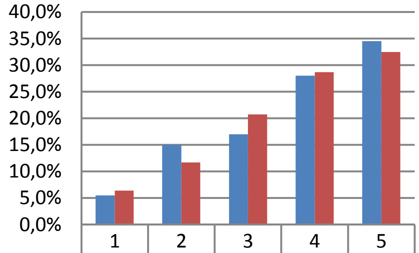
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	7,5%	18,5%	31,0%	32,0%	11,0%
IB-er/ZC	4,9%	21,1%	34,0%	30,6%	9,4%

...kosten mij weinig tijd

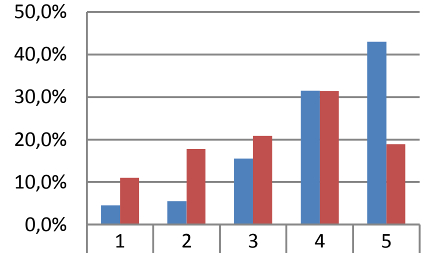
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	44,0%	30,0%	12,5%	12,5%	1,0%
IB-er/ZC	43,0%	35,8%	10,2%	7,9%	3,0%

...gaan ten koste van mijn andere taken

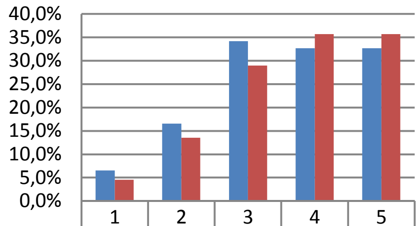
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	5,5%	15,0%	17,0%	28,0%	34,5%
IB-er/ZC	6,4%	11,7%	20,8%	28,7%	32,5%

...doe ik vaak in mijn vrije tijd

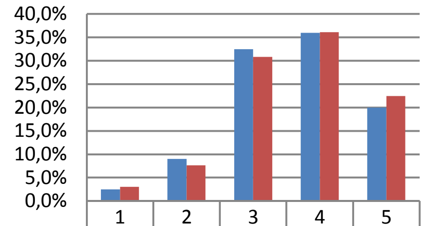
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	4,5%	5,5%	15,5%	31,5%	43,0%
IB-er/ZC	11,0%	17,8%	20,8%	31,4%	18,9%

...helpen om goede hulp aan deze leerlingen te bieden

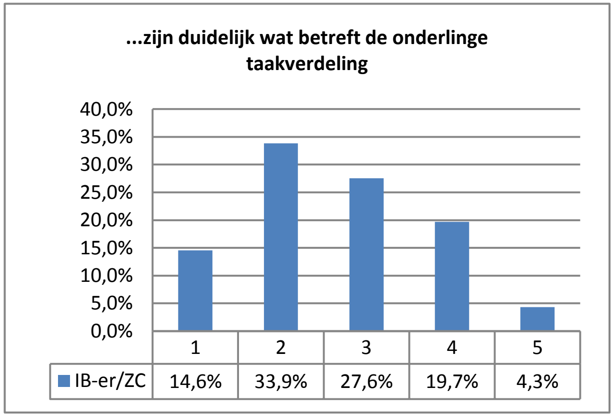

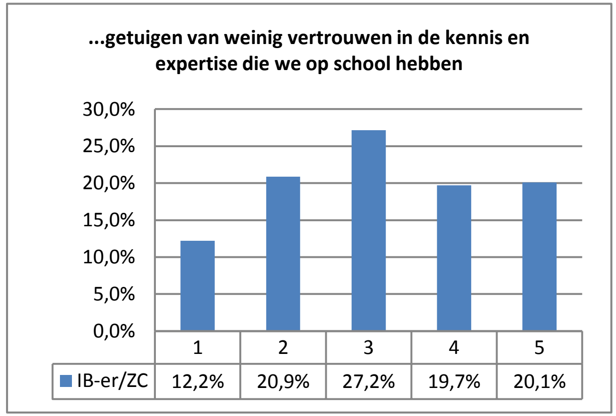
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	6,5%	16,6%	34,2%	32,7%	32,7%
IB-er/ZC	4,5%	13,5%	28,9%	35,7%	35,7%

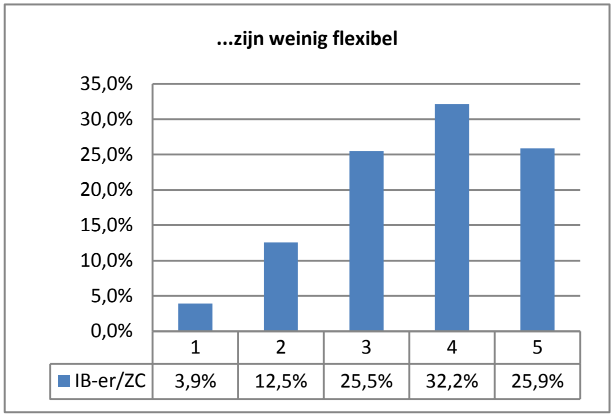
...zijn belangrijk voor een goede leerlingenzorg op school

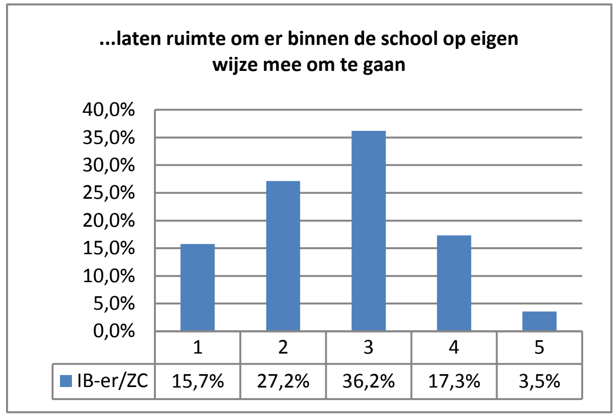

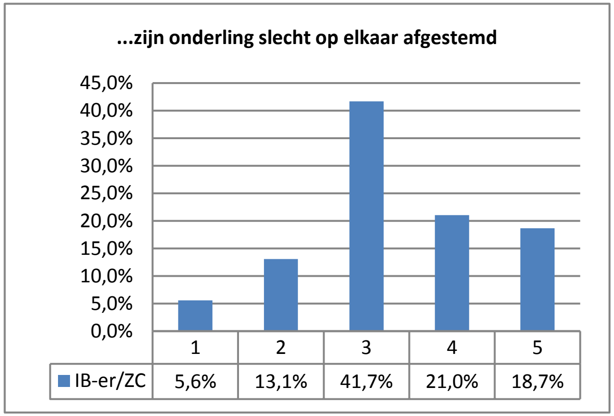
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	2,5%	9,0%	32,5%	36,0%	20,0%
IB-er/ZC	3,0%	7,6%	30,8%	36,1%	22,4%

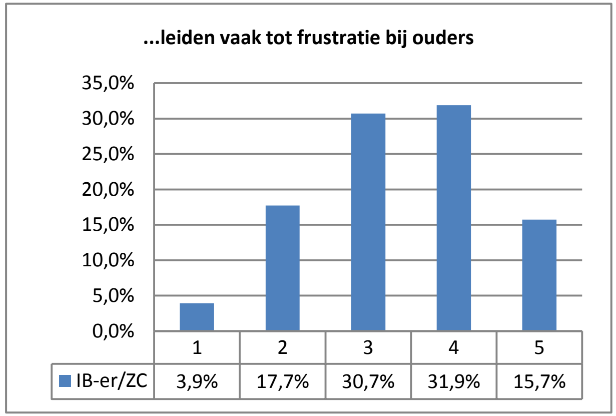

...zijn duidelijk wat betreft de onderlinge taakverdeling
40,0%
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1
2
3
4
5
IB-er/ZC
14,6%
33,9%
27,6%
19,7%
4,3%

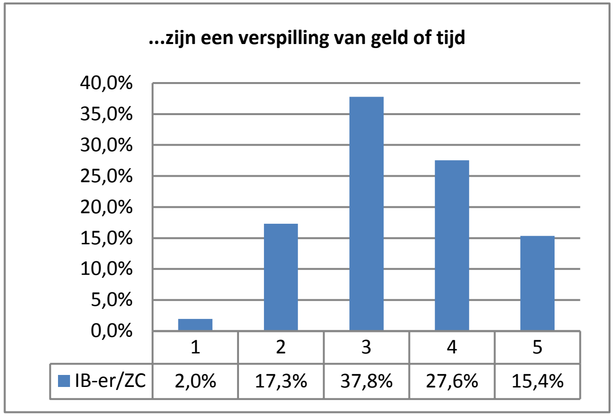

...getuigen van weinig vertrouwen in de kennis en expertise die we op school hebben
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1
2
3
4
5
IB-er/ZC
12,2%
20,9%
27,2%
19,7%
20,1%

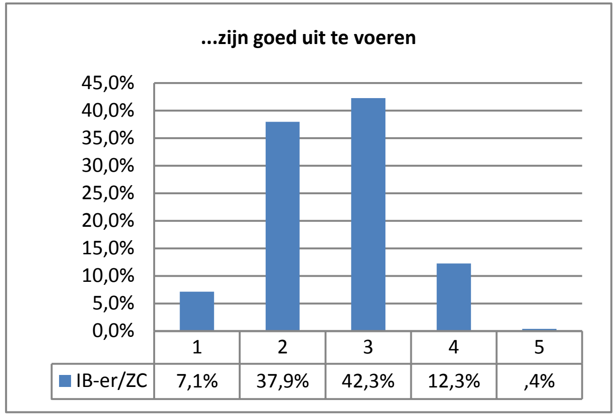

...zijn weinig flexibel
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1
2
3
4
5
IB-er/ZC
3,9%
12,5%
25,5%
32,2%
25,9%

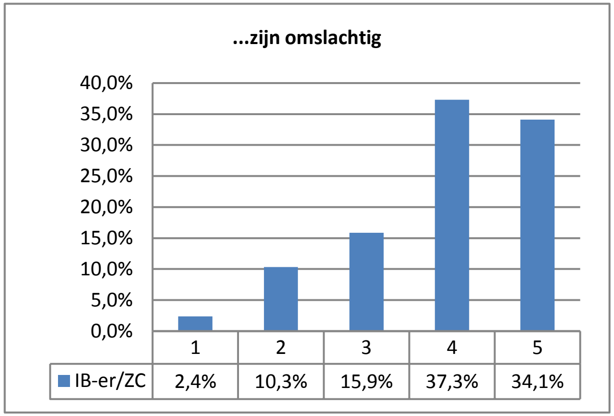

...laten ruimte om er binnen de school op eigen wijze mee om te gaan
40,0%
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1
2
3
4
5
IB-er/ZC
15,7%
27,2%
36,2%
17,3%
3,5%

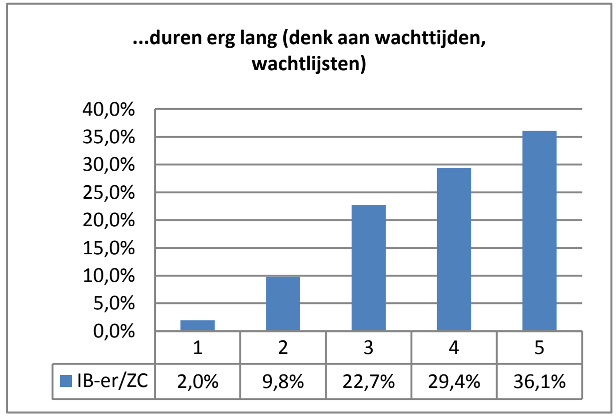

...zijn onderling slecht op elkaar afgestemd
45,0%
40,0%
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1
2
3
4
5
IB-er/ZC
5,6%
13,1%
41,7%
21,0%
18,7%

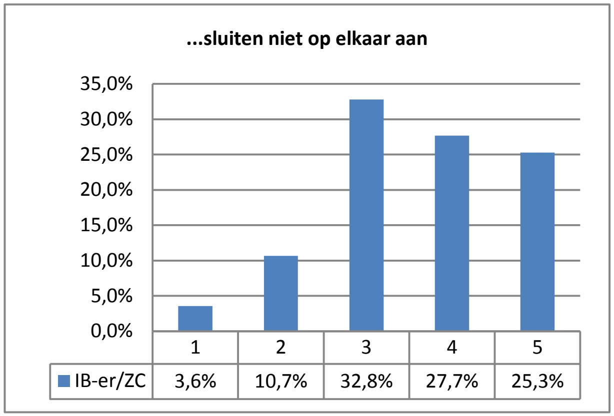

...leiden vaak tot frustratie bij ouders
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1
2
3
4
5
IB-er/ZC
3,9%
17,7%
30,7%
31,9%
15,7%

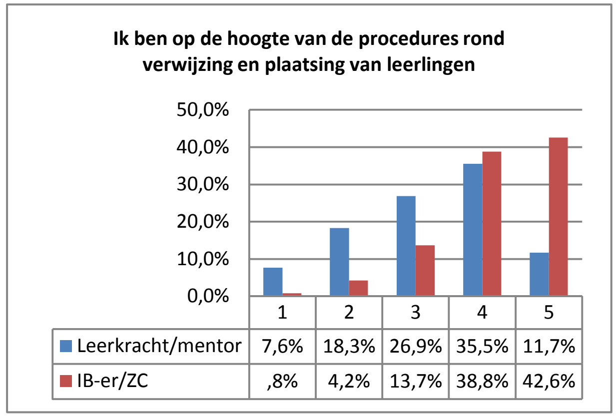

...zijn een verspilling van geld of tijd
40,0%
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1
2
3
4
5
IB-er/ZC
2,0%
17,3%
37,8%
27,6%
15,4%

...zijn goed uit te voeren
45,0%
40,0%
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1
2
3
4
5
IB-er/ZC
7,1%
37,9%
42,3%
12,3%
,4%

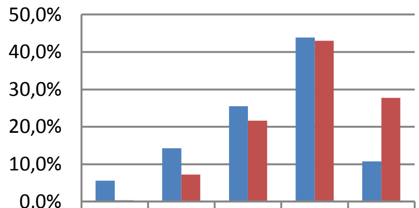

...zijn omslachtig
40,0%
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1 2 3 4 5
IB-er/ZC 2,4% 10,3% 15,9% 37,3% 34,1%

...duren erg lang (denk aan wachttijden, wachtlijsten)
40,0%
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1 2 3 4 5
IB-er/ZC 2,0% 9,8% 22,7% 29,4% 36,1%

...sluiten niet op elkaar aan
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1 2 3 4 5
IB-er/ZC 3,6% 10,7% 32,8% 27,7% 25,3%

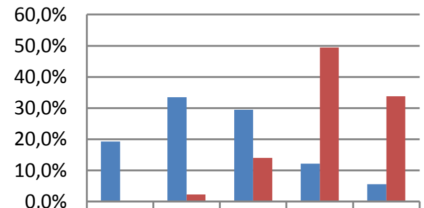

Ik ben op de hoogte van de procedures rond verwijzing en plaatsing van leerlingen
50,0%
40,0%
30,0%
20,0%
10,0%
0,0%
1 2 3 4 5
Leerkracht/mentor 7,6% 18,3% 26,9% 35,5% 11,7%
IB-er/ZC ,8% 4,2% 13,7% 38,8% 42,6%

Ik ben goed in staat om mijn taak rond het regelen van zorg voor leerlingen uit te voeren

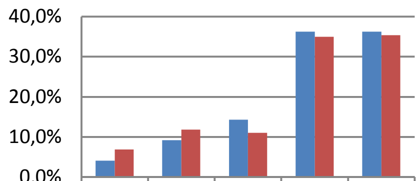
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	5,6%	14,3%	25,5%	43,9%	10,7%
IB-er/ZC	,4%	7,2%	21,7%	43,0%	27,8%

Ik weet wat ik moet doen met betrekking tot de leerlingenzorg

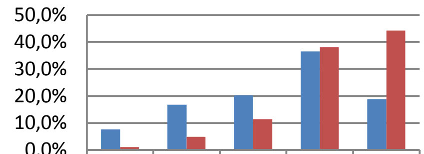
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	19,3%	33,5%	29,4%	12,2%	5,6%
IB-er/ZC	,4%	2,3%	14,1%	49,4%	33,8%

Ik kan binnen de school hulp/advies krijgen van anderen (zoals een collega, schoolleider) voor taken met betrekking tot leerlingenzorg

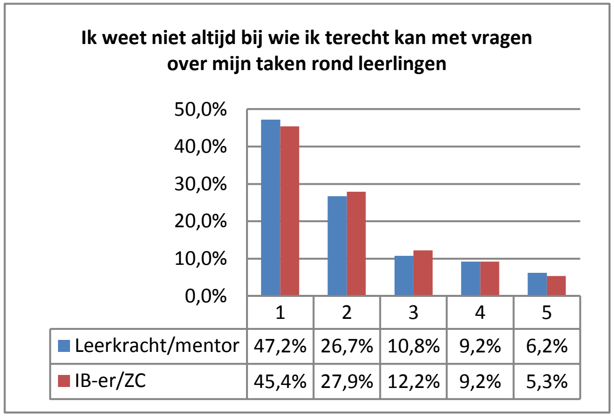

	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	4,1%	9,2%	14,3%	36,2%	36,2%
IB-er/ZC	6,8%	11,8%	11,0%	35,0%	35,4%

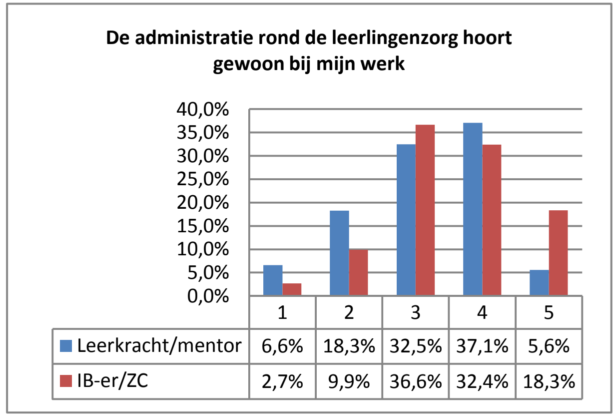
Ik kan buiten de school hulp/advies krijgen van anderen (zoals van collega's, samenwerkingsverband, bestuur) voor taken met betrekking tot leerlingenzorg

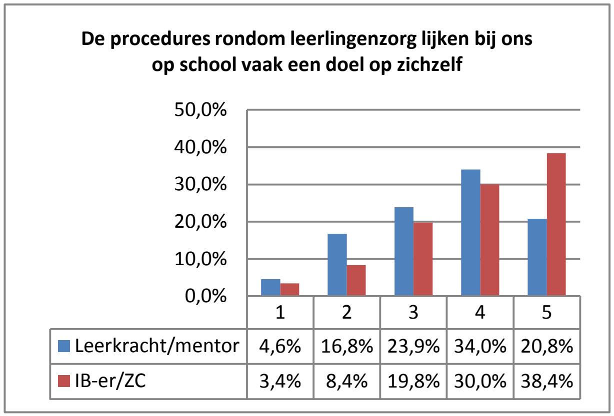
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	7,6%	16,8%	20,3%	36,5%	18,8%
IB-er/ZC	1,1%	5,0%	11,5%	38,2%	44,3%

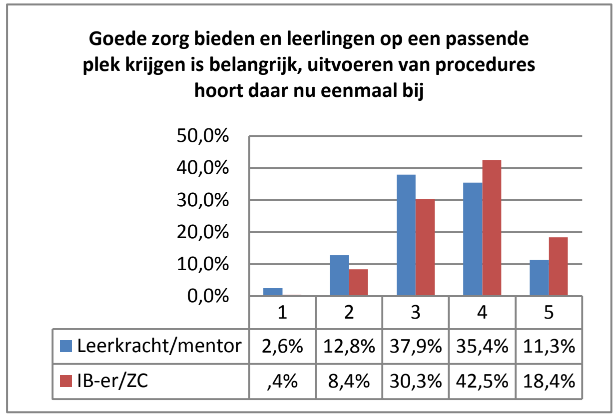
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	47,2%	26,7%	10,8%	9,2%	6,2%
IB-er/ZC	45,4%	27,9%	12,2%	9,2%	5,3%

	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	6,6%	18,3%	32,5%	37,1%	5,6%
IB-er/ZC	2,7%	9,9%	36,6%	32,4%	18,3%

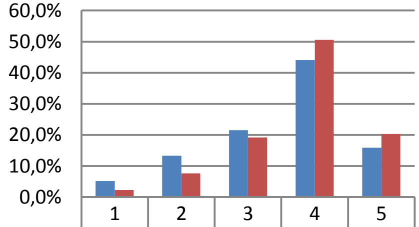

	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	4,6%	16,8%	23,9%	34,0%	20,8%
IB-er/ZC	3,4%	8,4%	19,8%	30,0%	38,4%

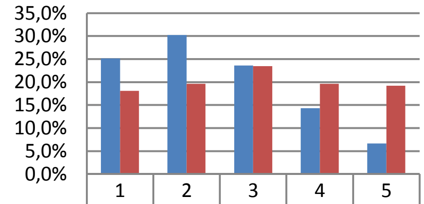
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	2,6%	12,8%	37,9%	35,4%	11,3%
IB-er/ZC	,4%	8,4%	30,3%	42,5%	18,4%

Ik heb invloed op de ondersteuning die een leerling uiteindelijk krijgt

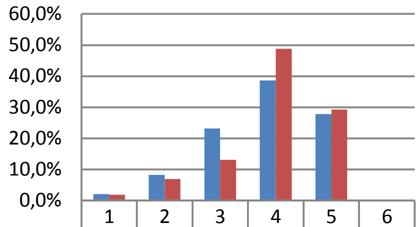
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	5,1%	13,3%	21,5%	44,1%	15,9%
IB-er/ZC	2,3%	7,7%	19,2%	50,6%	20,3%

Ik voel mij onvoldoende betrokken bij de inrichting van procedures waar wij als school mee te maken hebben rond de leerlingenzorg

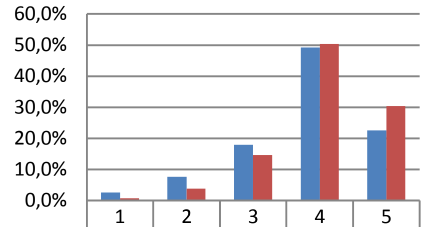
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	25,1%	30,3%	23,6%	14,4%	6,7%
IB-er/ZC	18,1%	19,6%	23,5%	19,6%	19,2%

Mijn kennis op het gebied van leerlingenzorg wordt serieus genomen door externe partners

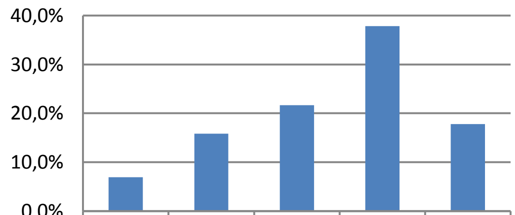
	1	2	3	4	5	6
Leerkracht/mentor	2,1%	8,2%	23,2%	38,7%	27,8%	
IB-er/ZC	1,9%	6,9%	13,1%	48,8%	29,2%	

Ik weet wat van ons als school wordt verwacht met betrekking tot leerlingenzorg

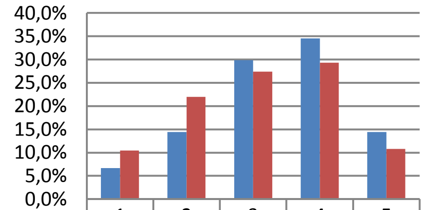
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	2,6%	7,7%	17,9%	49,2%	22,6%
IB-er/ZC	,8%	3,8%	14,6%	50,4%	30,4%

Het samenwerkingsverband informeert mij goed over regels en procedures met betrekking tot de leerlingenzorg

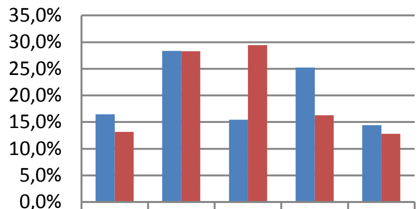
	1	2	3	4	5
IB-er/ZC	6,9%	15,8%	21,6%	37,8%	17,8%

Ons bestuur informeert mij goed over regels en procedures met betrekking tot de leerlingenzorg

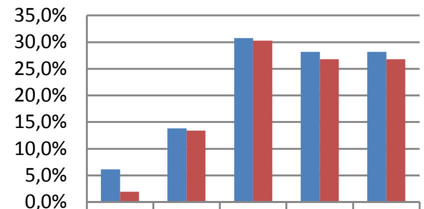
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	6,7%	14,4%	29,9%	34,5%	14,4%
IB-er/ZC	10,4%	22,0%	27,4%	29,3%	10,8%

Ik hoor zelden iets terug over wat er gedaan is met gegevens van leerlingen die ik moet aanleveren

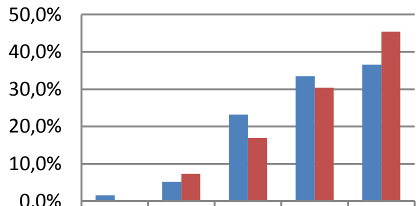
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	16,5%	28,4%	15,5%	25,3%	14,4%
IB-er/ZC	13,2%	28,3%	29,5%	16,3%	12,8%

Bij het aanvragen van ondersteuning voor leerlingen zijn teveel mensen betrokken

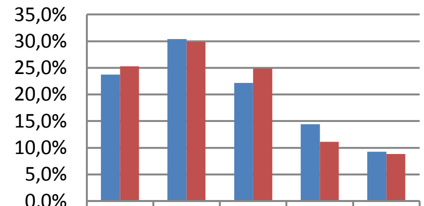
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	6,2%	13,8%	30,8%	28,2%	28,2%
IB-er/ZC	1,9%	13,4%	30,3%	26,8%	26,8%

Het aanvragen van ondersteuning voor leerlingen kan efficiënter

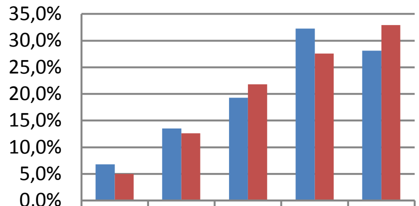
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	1,5%	5,2%	23,2%	33,5%	36,6%
IB-er/ZC	0,0%	7,3%	16,9%	30,4%	45,4%

De administratie en het overleg rond leerlingenzorg vormen voor mij geen grote belasting

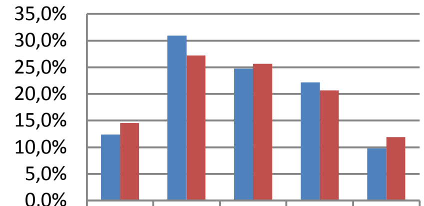
	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	23,7%	30,4%	22,2%	14,4%	9,3%
IB-er/ZC	25,3%	29,9%	24,9%	11,1%	8,8%

Ik moet dezelfde gegevens van leerlingen vaak meerdere keren aanleveren

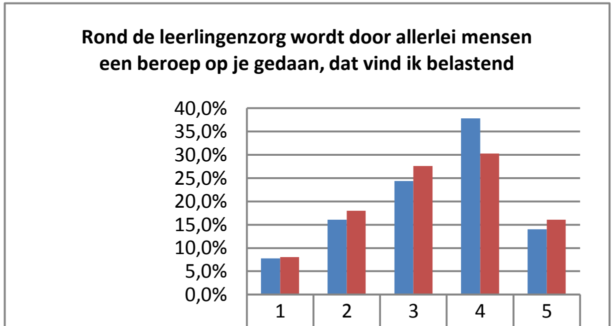

	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	6,8%	13,5%	19,3%	32,3%	28,1%
IB-er/ZC	5,0%	12,6%	21,8%	27,6%	33,0%

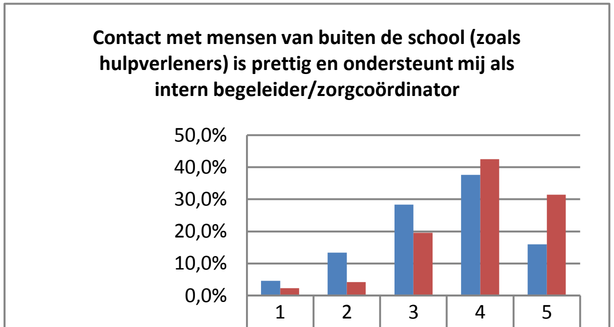
Ik voel druk van ouders bij het aanvragen van ondersteuning voor een leerling

	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	12,4%	30,9%	24,7%	22,2%	9,8%
IB-er/ZC	14,6%	27,2%	25,7%	20,7%	11,9%

	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	7,8%	16,1%	24,4%	37,8%	14,0%
IB-er/ZC	8,0%	18,0%	27,6%	30,3%	16,1%

	1	2	3	4	5
Leerkracht/mentor	4,6%	13,4%	28,4%	37,6%	16,0%
IB-er/ZC	2,3%	4,2%	19,5%	42,5%	31,4%

Bijlage II.A Tabellen over verschillen tussen groepen

Tabel II.25 Verschillen in ervaren bureaucratie bij het diagnostisch onderzoek en handelingsplan/ontwikkelingsperspectief tussen ouders van leerlingen in het reguliere en speciaal onderwijs, en tussen indicatieouders en ondersteuning-ouders

Item	Regulier onderwijs	Speciaal onderwijs	Indicatie-ouders	Ondersteuning-ouders
Het diagnostisch onderzoek bij mijn kind vond ik...	*N* = 99, 100, 97 resp.	*N* = 133, 134, 132 resp.	*N* = 55, 56, 56 resp.	*N* = 177, 178, 173 resp.
Tijd	2.98	2.95	3.05	2.94
Nut	4.29	4.24	3.98[a]	4.35[a]
Duur	3.02	2.97	3.07	2.97
Het maken van een handelingsplan/ ontwikkelingsperspectief vond ik...	*N* = 91, 89, 90 resp.	*N* = 146, 143, 143 resp.	*N* = 43, 43, 42 resp.	*N* = 194, 189, 191 resp.
Gedoe	3.55	3.66	3.84	3.57
Tijd	3.38	3.48	3.58	3.41
Nut	4.03	4.17	4.17	4.11

[a] *Significante verschillen*

Tabel II.26 Verschillen in ervaren bureaucratie bij het diagnostisch onderzoek en handelingsplan/ontwikkelingsperspectief tussen ouders van leerlingen in het PO, VO en SO

Item	PO	VO[a]	SO
Het diagnostisch onderzoek bij mijn kind vond ik...	*N* = 80, 81, 78 resp.	*N* = 19, 19, 19 resp.	*N* =133, 134, 132 resp.
Tijd	2.97	3.00	2.95
Nut	4.36	4.00	4.24
Duur	3.05	2.97	2.97
Het maken van een handelingsplan/ ontwikkelingsperspectief vond ik...	*N* = 68, 66, 67 resp.	*N*= 23, 23, 23 resp.	*N* = 146, 143, 143 resp.
Gedoe	3.60	3.39	3.66
Tijd	3.33	3.52	3.48
Nut	3.99	4.17	4.17

[a] *Deze groep was te klein om mee te nemen in de analyses*

Tabel II.27 Verschillen in ervaren bureaucratie bij het diagnostisch onderzoek en handelingsplan/ontwikkelingsperspectief tussen ouders van leerlingen met verschillende etnische achtergronden

Item	Autochtoon[a]	Westers allochtoon[a]	Niet-Westers allochtoon[a]
Het diagnostisch onderzoek bij mijn kind vond ik...	*N* = 200, 201, 197 resp.	*N* = 11, 11, 11 resp.	*N* = 20, 21, 20 resp.
Tijd	3.01	2.55	2.75
Nut	4.33	3.45	3.95
Duur	3.04	2.55	2.80
Het maken van een handelings-plan/ ontwikkelingsperspectief vond ik...	*N* = 212, 208, 209 resp.	*N* = 10, 10, 10 resp.	*N* = 15, 14, 14 resp.
Gedoe	3.61	3.20	3.93
Tijd	3.49	2.80	3.29
Nut	4.12	3.90	4.29

[a] *Deze groepen waren te klein om mee te nemen in de analyses*

Tabel II.28 Verschillen in ervaren bureaucratie bij het diagnostisch onderzoek en handelingsplan tussen ouders van leerlingen met verschillende opleidingsniveaus

Item	**Laag opleidingsniveau**[a]	**Gemiddeld opleidingsniveau**	**Hoog opleidingsniveau**
Het diagnostisch onderzoek bij mijn kind vond ik...	*N* = 25, 25, 24 resp.	*N* = 97, 97, 96 resp.	*N* = 94, 95, 94 resp.
Tijd	3.20	2.95	2.96
Nut	4.16	4.33	4.26
Duur	3.13	2.84	3.12
Het maken van een handelingsplan/ ontwikkelingsperspectief vond ik...	*N* =19, 19, 19 resp.	*N* = 96, 95, 95 resp.	*N* = 114, 111, 112 resp.
Gedoe	3.95	3.54	3.60
Tijd	3.58	3.44	3.42
Nut	4.21	4.16	4.11

[a] *Deze groep was te klein om mee te nemen in de analyses*

Tabel II.29 Verschillen in ervaren bureaucratie bij de indicatieformulieren en indicatieprocedure tussen indicatie-ouders met kinderen in het regulier en speciaal onderwijs en tussen indicatie-ouders met kinderen in verschillende schooltypes

Item	Regulier onderwijs	Speciaal onderwijs	PO[a]	VO[a]	SO[a]
De formulieren die ik in moest vullen voor de indicatie vond ik...	*N* = 57, 57, 58 resp.	*N* = 78, 77, 77 resp.	*N* = 36, 36, 37 resp.	*N* = 21, 21, 21 resp.	*N* = 78, 77, 77 resp.
Ingewikkeld	3.86[b]	3.44[b]	3.89	3.81	3.44
Tijd	3.46	3.12	3.53	3.33	3.12
Nut	3.21	3.14	3.32	3.00	3.14
De procedure voor het aanvragen van een indicatie vond ik...	*N* = 57, 57, 58 resp.	*N* = 75, 74, 75 resp.	*N* = 35, 35, 36 resp.	*N* = 22, 22, 22 resp.	*N* = 75, 74, 75 resp.
Ingewikkeld	3.49	3.09	3.46	3.55	3.09
Duur	3.16	2.89	3.03	3.36	2.89
Nut	3.02	3.13	3.17	2.77	3.13

[a] *Deze groepen waren te klein om mee te nemen in de analyses*
[b] *Significante verschillen*

Tabel II.30 Verschillen in ervaren bureaucratie bij de indicatieformulieren en indicatieprocedure tussen indicatie-ouders met kinderen met verschillende etnische achtergronden

Item	Autochtoon[a]	Westerse allochtoon[a]	Niet-Westerse allochtoon[a]
De formulieren die ik in moest vullen voor de indicatie vond ik...	*N* = 106, 105, 105 resp.	*N* = 12, 12, 12 resp.	*N* = 17, 17, 18 resp.
Ingewikkeld	3.65	3.17	3.71
Tijd	3.17	3.17	3.88
Nut	3.24	2.75	3.06
De procedure voor het aanvragen van een indicatie vond ik...	*N* = 104, 103, 104 resp.	*N* = 12, 12, 12 resp.	*N* = 16, 16, 17 resp.
Ingewikkeld	3.33	3.08	3.00
Duur	2.94	3.25	3.25
Nut	3.17	2.75	2.76

[a] *Deze groepen waren te klein om mee te nemen in de analyses*

Tabel II.31 Verschillen in ervaren bureaucratie bij de indicatieformulieren en indicatieprocedure tussen indicatie-ouders met verschillende opleidingsniveaus

Item	Laag opleidingsniveau[a]	Gemiddeld opleidingsniveau[a]	Hoog opleidingsniveau[a]
De formulieren die ik in moest vullen voor de indicatie vond ik…	*N* = 26, 26, 26 resp.	*N* = 52, 51, 51 resp.	*N* = 49, 49, 49 resp.
Ingewikkeld	3.50	3.58	3.61
Tijd	3.69	3.33	2.88
Nut	3.31	3.14	3.35
De procedure voor het aanvragen van een indicatie vond ik…	*N* = 25, 25, 25 resp.	*N* = 52, 52, 52 resp.	*N* = 48, 47, 48 resp.
Ingewikkeld	3.60	3.31	2.85
Duur	3.28	3.15	2.60
Nut	3.16	3.10	3.15

[a] *Deze groepen waren te klein om mee te nemen in de analyses*

Tabel II.32 Verschillen in oordeel over het diagnostisch onderzoek tussen ouders van leerlingen in het reguliere en speciaal onderwijs, en tussen indicatieouders en ondersteuning-ouders

Item	Regulier onderwijs	Speciaal onderwijs	Indicatie-ouders	Ondersteuning-ouders
Tijdens het diagnostisch onderzoek werd rekening gehouden met mijn wensen.	3.32 (*N* = 93)	3.52 (*N* = 118)	3.19 (*N* = 54)	3.52 (*N* = 157)
Ik kreeg voldoende ondersteuning bij het laten uitvoeren van het diagnostisch onderzoek bij mij kind.	3.40 (*N* = 91)	3.68 (*N* = 117)	3.28 (*N* = 54)	3.66 (*N* = 154)
Ik kreeg voldoende informatie over wat het diagnostisch onderzoek is.	3.65 (*N* = 91)	3.87 (*N* = 117)	3.47[a] (*N* = 53)	3.88[a] (*N* = 155)
Ik had vertrouwen in het diagnostisch onderzoek.	3.90 (*N* = 91)	4.03 (*N* = 116)	3.63[a] (*N* = 52)	4.09[a] (*N* = 155)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die het diagnostisch onderzoek hebben voorbereid.	3.91 (*N* = 90)	4.04 (*N* = 115)	3.70[a] (*N* = 53)	4.09[a] (*N* = 152)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die het diagnostisch onderzoek hebben beoordeeld/uitgevoerd.	4.02 (*N* = 91)	4.09 (*N* = 117)	3.72[a] (*N* = 53)	4.17[a] (*N* = 155)
Ik kreeg voldoende informatie over de uitslagen van het diagnostisch onderzoek.	3.97 (*N* = 91)	4.06 (*N* = 117)	3.64[a] (*N* = 53)	4.15[a] (*N* = 155)

[a] *Significante verschillen*

Tabel II.33 Verschillen in oordeel over het diagnostisch onderzoek tussen ouders van leerlingen in het PO, VO en SO

Item	PO	VO[a]	SO
Tijdens het diagnostisch onderzoek werd rekening gehouden met mijn wensen.	3.46 (*N* = 74)	2.79 (*N* = 19)	3.52 (*N* = 118)
Ik kreeg voldoende ondersteuning bij het laten uitvoeren van het diagnostisch onderzoek bij mij kind.	3.58 (*N* = 72)	2.68 (*N* = 19)	3.68 (*N* = 117)
Ik kreeg voldoende informatie over wat het diagnostisch onderzoek is.	3.68 (*N* = 72)	3.53 (*N* = 19)	3.87 (*N* = 117)
Ik had vertrouwen in het diagnostisch onderzoek.	3.92 (*N* = 72)	3.84 (*N* = 19)	4.03 (*N* = 116)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die het diagnostisch onderzoek hebben voorbereid.	3.89 (*N* = 71)	4.00 (*N* = 19)	4.04 (*N* = 115)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die het diagnostisch onderzoek hebben beoordeeld/uitgevoerd.	4.01 (*N* = 72)	4.05 (*N* = 19)	4.09 (*N* = 117)
Ik kreeg voldoende informatie over de uitslagen van het diagnostisch onderzoek.	3.96 (*N* = 72)	4.00 (*N* = 19)	4.06 (*N* = 117)

[a] *Deze groep was te klein om mee te nemen in de analyses*

Tabel II.34 Verschillen in oordeel over het diagnostisch onderzoek tussen ouders met kinderen met verschillende etnische achtergronden

Item	Autochtoon[a]	Westerse allochtoon[a]	Niet-Westerse allochtoon[a]
Tijdens het diagnostisch onderzoek werd rekening gehouden met mijn wensen.	3.49 (*N* = 180)	3.09 (*N* = 11)	3.00 (*N* = 19)
Ik kreeg voldoende ondersteuning bij het laten uitvoeren van het diagnostisch onderzoek bij mij kind.	3.61 (*N* = 177)	3.18 (*N* = 11)	3.37 (*N* = 19)
Ik kreeg voldoende informatie over wat het diagnostisch onderzoek is.	3.88 (*N* = 177)	3.00 (*N* = 11)	3.37 (*N* = 19)
Ik had vertrouwen in het diagnostisch onderzoek.	4.09 (*N* = 176)	2.82 (*N* = 11)	3.63 (*N* = 19)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die het diagnostisch onderzoek hebben voorbereid.	4.06 (*N* = 175)	3.50 (*N* = 10)	3.58 (*N* = 19)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die het diagnostisch onderzoek hebben beoordeeld/uitgevoerd.	4.12 (*N* = 177)	3.73 (*N* = 11)	3.63 (*N* = 19)
Ik kreeg voldoende informatie over de uitslagen van het diagnostisch onderzoek.	4.11 (*N* = 177)	3.18 (*N* = 11)	3.84 (*N* = 19)

[a] *Deze groepen waren te klein om mee te nemen in de analyses*
[b] *Significante verschillen*

Tabel II.35 Verschillen in oordeel over het diagnostisch onderzoek tussen ouders met verschillende opleidingsniveaus

Item	Laag opleidingsniveau[a]	Gemiddeld opleidingsniveau	Hoog opleidingsniveau
Tijdens het diagnostisch onderzoek werd rekening gehouden met mijn wensen.	3.22 (*N* = 23)	3.33 (*N* = 94)	3.60 (*N* = 85)
Ik kreeg voldoende ondersteuning bij het laten uitvoeren van het diagnostisch onderzoek bij mij kind.	3.78 (*N* = 23)	3.47 (*N* = 93)	3.56 (*N* = 84)
Ik kreeg voldoende informatie over wat het diagnostisch onderzoek is.	3.83 (*N* = 23)	3.79 (*N* = 94)	3.75 (*N* = 83)
Ik had vertrouwen in het diagnostisch onderzoek.	4.00 (*N* = 23)	3.94 (*N* = 94)	4.02 (*N* = 82)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die het diagnostisch onderzoek hebben voorbereid.	3.83 (*N* = 23)	4.02 (*N* = 93)	4.01 (*N* = 82)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die het diagnostisch onderzoek hebben beoordeeld/uitgevoerd.	3.87 (*N* = 23)	4.12 (*N* = 94)	4.07 (*N* = 83)
Ik kreeg voldoende informatie over de uitslagen van het diagnostisch onderzoek.	3.78 (*N* = 23)	4.02 (*N* = 94)	4.05 (*N* = 83)

[a] *Deze groep was te klein om mee te nemen in de analyses*
[b] *Significante verschillen*

Tabel II.36 Verschillen in oordeel over ondersteuning tussen ouders van leerlingen in het reguliere en speciaal onderwijs, en tussen indicatieouders en ondersteuning-ouders

Item	Regulier onderwijs	Speciaal onderwijs	Indicatie-ouders	Ondersteuning-ouders
Ik vond het niet[22] moeilijk om procedures en formulieren die nodig zijn voor het krijgen van extra ondersteuning goed te begrijpen.	4.21[a] (*N* = 346)	3.92[a] (*N* = 363)	3.75[a] (*N* = 129)	4.13[a] (*N* = 580)
Ik vond het niet moeilijk om uit te zoeken waar en hoe mijn kind geholpen kon worden.	2.90 (*N* = 344)	2.89 (*N* = 364)	2.97 (*N* = 128)	2.88 (*N* = 580)
Ik had invloed op het soort hulp dat mijn kind kreeg.	3.01[a] (*N* = 343)	3.28[a] (*N* = 363)	2.85[a] (*N* = 129)	3.21[a] (*N* = 577)
Ik heb voldoende uitleg gekregen over wat een handelingsplan/ ontwikkelingsperspectief inhoudt	3.61[a] (*N* = 153)	3.94[a] (*N* = 313)	3.72 (*N* = 89)	3.86 (*N* = 377)

22 In de vragenlijst is het woord ‘niet’ weggelaten.

Item	Regulier onderwijs	Speciaal onderwijs	Indicatie-ouders	Ondersteuning-ouders
Ik was betrokken bij de organisatie van de extra ondersteuning die mijn kind kreeg.	2.96[a] (*N* = 343)	3.22[a] (*N* = 361)	2.89 (*N* = 129)	3.14 (*N* = 575)
Mijn kennis over wat mijn kind nodig heeft, werd serieus genomen door de school.	3.55[a] (*N* = 345)	3.92[a] (*N* = 363)	3.50[a] (*N* = 130)	3.80[a] (*N* = 578)
Ik was op de hoogte van voorzieningen en regels voor kinderen die op school extra ondersteuning nodig hebben.	2.76[a] (*N* = 344)	3.27[a] (*N* = 363)	2.95 (*N* = 130)	3.04 (*N* = 577)

[a] *Significante verschillen*

Tabel II.37 Verschillen in oordeel over ondersteuning tussen ouders van leerlingen in het PO, VO en SO

Item	PO	VO	SO
Ik vond het niet moeilijk om procedures en formulieren die nodig zijn voor het krijgen van extra ondersteuning goed te begrijpen.	4.19[a] (*N* = 226)	4.24[a] (*N* = 120)	3.92[a] (*N* = 363)
Ik vond het niet moeilijk om uit te zoeken waar en hoe mijn kind geholpen kon worden.	2.84 (*N* = 225)	3.03 (*N* = 119)	2.89 (*N* = 364)
Ik had invloed op het soort hulp dat mijn kind kreeg.	3.07 (*N* = 223)	2.88[a] (*N* = 120)	3.28[a] (*N* = 363)
Ik heb voldoende uitleg gekregen over wat een handelingsplan/ ontwikkelingsperspectief inhoudt	3.49[a] (*N* = 116)	4.00 (*N* = 37)	3.94[a] (*N* = 313)
Ik was betrokken bij de organisatie van de extra ondersteuning die mijn kind kreeg.	2.97 (*N* = 224)	2.93 (*N* = 119)	3.22 (*N* = 361)
Mijn kennis over wat mijn kind nodig heeft, werd serieus genomen door de school.	3.63[a] (*N* = 226)	3.40[a] (*N* = 119)	3.92[a] (*N* = 363)
Ik was op de hoogte van voorzieningen en regels voor kinderen die op school extra ondersteuning nodig hebben.	2.64[a] (*N* = 224)	2.98 (*N* = 120)	3.27[a] (*N* = 363)

[a] *Significante verschillen*

Tabel II.38 Verschillen in oordeel over ondersteuning tussen ouders met kinderen met verschillende etnische achtergronden

Item	Autochtoon	Westerse allochtoon	Niet-Westerse allochtoon
Ik vond het niet moeilijk om procedures en formulieren die nodig zijn voor het krijgen van extra ondersteuning goed te begrijpen.	4.09 (*N* = 611)	3.83 (*N* = 36)	3.93 (*N* = 61)
Ik vond het niet moeilijk om uit te zoeken waar en hoe mijn kind geholpen kon worden.	2.90 (*N* = 610)	2.75 (*N* = 36)	3.02 (*N* = 61)
Ik had invloed op het soort hulp dat mijn kind kreeg.	3.20[a]	2.61[a]	2.95

Item	Autochtoon	Westerse allochtoon	Niet-Westerse allochtoon
	(*N* = 609)	(*N* = 36)	(*N* = 60)
Ik heb voldoende uitleg gekregen over wat een handelingsplan/ ontwikkelingsperspectief inhoudt	3.83 (*N* = 409)	3.89 (*N* = 19)	3.82 (*N* = 38)
Ik was betrokken bij de organisatie van de extra ondersteuning die mijn kind kreeg.	3.13 (*N* = 606)	2.92 (*N* = 36)	2.89 (*N* = 61)
Mijn kennis over wat mijn kind nodig heeft, werd serieus genomen door de school.	3.77 (*N* = 611)	3.39 (*N* = 36)	3.63 (*N* = 60)
Ik was op de hoogte van voorzieningen en regels voor kinderen die op school extra ondersteuning nodig hebben.	3.05 (*N* = 609)	2.97 (*N* = 36)	2.79 (*N* = 61)

Tabel II.39 Verschillen in oordeel over ondersteuning tussen ouders met verschillende opleidingsniveaus

Item	Laag opleidingsniveau	Gemiddeld opleidingsniveau	Hoog opleidingsniveau
Ik vond het niet moeilijk om procedures en formulieren die nodig zijn voor het krijgen van extra ondersteuning goed te begrijpen.	3.71[a] (*N* = 75)	4.00 (*N* = 288)	4.20[a] (*N* = 335)
Ik vond het niet moeilijk om uit te zoeken waar en hoe mijn kind geholpen kon worden.	2.84 (*N* = 75)	2.91 (*N* = 286)	2.87 (*N* = 335)
Ik had invloed op het soort hulp dat mijn kind kreeg.	2.81[a] (*N* = 73)	3.09 (*N* = 287)	3.26[a] (*N* = 334)
Ik heb voldoende uitleg gekregen over wat een handelingsplan/ ontwikkelingsperspectief inhoudt	4.04 (*N* = 46)	3.84 (*N* = 197)	3.78 (*N* = 218)
Ik was betrokken bij de organisatie van de extra ondersteuning die mijn kind kreeg.	3.04 (*N* = 76)	3.14 (*N* = 282)	3.09 (*N* = 334)
Mijn kennis over wat mijn kind nodig heeft, werd serieus genomen door de school.	3.74 (*N* = 76)	3.71 (*N* = 284)	3.76 (*N* = 336)
Ik was op de hoogte van voorzieningen en regels voor kinderen die op school extra ondersteuning nodig hebben.	3.25 (*N* = 76)	3.01 (*N* = 284)	2.97 (*N* = 335)

[a] *Significante verschillen*

Tabel II.40 Verschillen in oordeel over procedure tussen ouders van leerlingen in het reguliere en speciaal onderwijs, en tussen indicatieouders en ondersteuning-ouders

Item	Regulier onderwijs[a]	Speciaal onderwijs[a]
Tijdens de indicatieprocedure werd rekening gehouden met mijn wensen.	2.93 (*N* = 54)	2.93 (*N* = 76)
Ik kreeg voldoende ondersteuning bij het verzamelen van alle gegevens die nodig waren voor de indicatie.	3.04 (*N* = 55)	3.25 (*N* = 76)
Ik kreeg voldoende informatie over wat een indicatie is.	3.38 (*N* = 56)	3.34 (*N* = 76)
Ik had vertrouwen in de indicatieprocedure.	3.25 (*N* = 55)	3.30 (*N* = 76)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die de indicatie hebben voorbereid.	3.49 (*N* = 55)	3.54 (*N* = 76)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die de indicatieaanvraag onderzoek hebben beoordeeld/uitgevoerd.	3.45 (*N* = 55)	3.34 (*N* = 76)
Ik kreeg voldoende informatie over waarom de indicatieaanvraag was afgekeurd/goedgekeurd.	3.23 (*N* = 53)	3.21 (*N* = 75)
Ik ben goed geholpen bij de stappen die nodig waren voor de indicatie.	3.16 (*N* = 55)	3.27 (*N* = 76)

[a] *Deze groepen waren te klein om mee te nemen in de analyses*

Tabel II.41 Verschillen in oordeel over procedure tussen ouders van leerlingen in het PO, VO en SO

Item	PO[a]	VO[a]	SO[a]
Tijdens de indicatieprocedure werd rekening gehouden met mijn wensen.	2.94 (*N* = 32)	2.91 (*N* = 22)	2.93 (*N* = 76)
Ik kreeg voldoende ondersteuning bij het verzamelen van alle gegevens die nodig waren voor de indicatie.	3.33 (*N* = 33)	2.59 (*N* = 22)	3.25 (*N* = 76)
Ik kreeg voldoende informatie over wat een indicatie is.	3.33 (*N* = 33)	3.43 (*N* = 23)	3.34 (*N* = 76)
Ik had vertrouwen in de indicatieprocedure.	3.30 (*N* = 33)	3.18 (*N* = 22)	3.30 (*N* = 76)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die de indicatie hebben voorbereid.	3.61 (*N* = 33)	3.32 (*N* = 22)	3.54 (*N* = 76)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die de indicatieaanvraag onderzoek hebben beoordeeld/uitgevoerd.	3.64 (*N* = 33)	3.18 (*N* = 22)	3.34 (*N* = 76)
Ik kreeg voldoende informatie over waarom de indicatieaanvraag was afgekeurd/goedgekeurd.	3.44 (*N* = 32)	2.90 (*N* = 21)	3.21 (*N* = 75)
Ik ben goed geholpen bij de stappen die nodig waren voor de indicatie.	3.30 (*N* = 33)	2.95 (*N* = 22)	3.27 (*N* = 75)

[a] *Deze groepen waren te klein om mee te nemen in de analyses*

Tabel II.42 Verschillen in oordeel over procedure tussen ouders met kinderen met verschillende etnische achtergronden

Item	Autochtoon[a]	Westerse allochtoon[a]	Niet-Westerse allochtoon[a]
Tijdens de indicatieprocedure werd rekening gehouden met mijn wensen.	2.93 (*N* = 103)	2.20 (*N* = 10)	3.35 (*N* = 17)
Ik kreeg voldoende ondersteuning bij het verzamelen van alle gegevens die nodig waren voor de indicatie.	3.14 (*N* = 103)	2.90 (*N* = 10)	3.44 (*N* = 18)
Ik kreeg voldoende informatie over wat een indicatie is.	3.46 (*N* = 104)	2.70 (*N* = 10)	3.11 (*N* = 18)
Ik had vertrouwen in de indicatieprocedure.	3.32 (*N* = 103)	2.60 (*N* = 10)	3.44 (*N* = 18)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die de indicatie hebben voorbereid.	3.54 (*N* = 103)	3.00 (*N* = 10)	3.67 (*N* = 18)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die de indicatieaanvraag onderzoek hebben beoordeeld/uitgevoerd.	3.41 (*N* = 103)	2.80 (*N* = 10)	3.61 (*N* = 18)
Ik kreeg voldoende informatie over waarom de indicatieaanvraag was afgekeurd/goedgekeurd.	3.27 (*N* = 100)	2.50 (*N* = 10)	3.33 (*N* = 18)
Ik ben goed geholpen bij de stappen die nodig waren voor de indicatie.	3.25 (*N* = 102)	2.80 (*N* = 10)	3.28 (*N* = 18)

[a] *Deze groepen waren te klein om mee te nemen in de analyses*

Tabel II.43 Verschillen in oordeel over procedure tussen ouders met verschillende opleidingsniveaus

Item	Laag opleidingsniveau[a]	Gemiddeld opleidingsniveau[a]	Hoog opleidingsniveau[a]
Tijdens de indicatieprocedure werd rekening gehouden met mijn wensen.	2.80 (*N* = 25)	3.18 (*N* = 51)	2.85 (*N* = 47)
Ik kreeg voldoende ondersteuning bij het verzamelen van alle gegevens die nodig waren voor de indicatie.	3.19 (*N* = 26)	3.33 (*N* = 51)	3.06 (*N* = 47)
Ik kreeg voldoende informatie over wat een indicatie is.	3.38 (*N* = 26)	3.39 (*N* = 51)	3.35 (*N* = 48)
Ik had vertrouwen in de indicatieprocedure.	3.12 (*N* = 26)	3.41 (*N* = 51)	3.28 (*N* = 47)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die de indicatie hebben voorbereid.	3.27 (*N* = 26)	3.59 (*N* = 51)	3.66 (*N* = 47)
Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die de indicatieaanvraag	3.31 (*N* = 26)	3.43 (*N* = 51)	3.47 (*N* = 47)

Item	Laag opleidingsniveau[a]	Gemiddeld opleidingsniveau[a]	Hoog opleidingsniveau[a]
onderzoek hebben beoordeeld/uitgevoerd.			
Ik kreeg voldoende informatie over waarom de indicatieaanvraag was afgekeurd/goedgekeurd.	3.15 (*N* = 26)	3.37 (*N* = 49)	3.22 (*N* = 46)
Ik ben goed geholpen bij de stappen die nodig waren voor de indicatie.	3.27 (*N* = 26)	3.41 (*N* = 51)	3.09 (*N* = 46)

[a] *Deze groepen waren te klein om mee te nemen in de analyses*

Tabel II.44 Verschillen in samenwerking bij het diagnostisch onderzoek tussen ouders met een kind in het regulier en speciaal onderwijs en tussen indicatie-ouders en ondersteuning-ouders

Item	Regulier onderwijs	Speciaal onderwijs	Indicatie-ouders	Ondersteuning-ouders
Ik wist bij wie ik terecht kon.	3.82 (*N* = 89)	3.96 (*N* = 114)	3.62 (*N* = 52)	3.99 (*N* = 151)
Ik vond de samenwerking prettig.	3.76 (*N* = 88)	3.82 (*N* = 114)	3.49[a] (*N* = 51)	3.89[a] (*N* = 151)
Ik had met weinig[23] mensen te maken.	3.79 (*N* = 89)	3.52 (*N* = 113)	3.49 (*N* = 51)	3.69 (*N* = 151)
De samenwerking was goed.	3.73 (*N* = 88)	3.73 (*N* = 113)	3.52 (*N* = 52)	3.81 (*N* = 149)

[a] *Significante verschillen*

Tabel II.45 Verschillen in samenwerking bij het diagnostisch onderzoek tussen ouders met een kind op het PO, VO en SO

Item	PO	VO[a]	SO
Ik wist bij wie ik terecht kon.	3.79 (*N* = 70)	3.95 (*N* = 19)	3.96 (*N* = 114)
Ik vond de samenwerking prettig.	3.75 (*N* = 69)	3.79 (*N* = 19)	3.82 (*N* = 114)
Ik had met weinig[24] mensen te maken.	3.77 (*N* = 70)	3.84 (*N* = 19)	3.52 (*N* = 113)
De samenwerking was goed.	3.74 (*N* = 69)	3.68 (*N* = 19)	3.73 (*N* = 113)

[a] *Deze groepen waren te klein om mee te nemen in de analyses*

23 In de vragenlijst stond in plaats van weinig ‘te veel’, dit item is hier omgescoord.
24 In de vragenlijst stond in plaats van weinig ‘te veel’, dit item is hier omgescoord.

Tabel II.46 Verschillen in samenwerking bij het diagnostisch onderzoek tussen ouders met een kind met verschillende etnische achtergronden

Item	Autochtoon[a]	Westerse allochtoon[a]	Niet-Westerse allochtoon[a]
Ik wist bij wie ik terecht kon.	3.97 (*N* = 173)	3.45 (*N* = 11)	3.56 (*N* = 18)
Ik vond de samenwerking prettig.	3.86 (*N* = 172)	3.45 (*N* = 11)	3.44 (*N* = 18)
Ik had met weinig[25] mensen te maken.	3.70 (*N* = 172)	2.73 (*N* = 11)	3.61 (*N* = 18)
De samenwerking was goed.	3.81 (*N* = 171)	3.18 (*N* = 11)	3.39 (*N* = 18)

[a] *Deze groep was te klein om mee te nemen in de analyses*

Tabel II.47 Verschillen in samenwerking bij het diagnostisch onderzoek tussen ouders met een laag, gemiddeld en hoog opleidingsniveau

Item	Laag opleidingsniveau[a]	Gemiddeld opleidingsniveau	Hoog opleidingsniveau
Ik wist bij wie ik terecht kon.	3.50 (*N* = 22)	3.96 (*N* = 91)	3.96 (*N* = 83)
Ik vond de samenwerking prettig.	3.50 (*N* = 22)	3.79 (*N* = 90)	3.88 (*N* = 83)
Ik had met weinig[26] mensen te maken.	3.64 (*N* = 22)	3.82 (*N* = 90)	3.57 (*N* = 83)
De samenwerking was goed.	3.45 (*N* = 22)	3.82 (*N* = 90)	3.71 (*N* = 83)

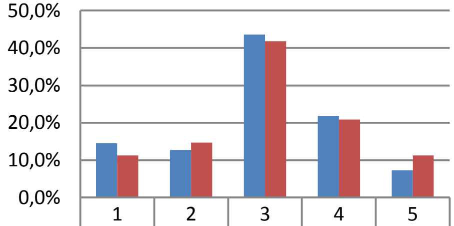
[a] *Deze groep was te klein om mee te nemen in de analyses*

25 In de vragenlijst stond in plaats van weinig 'te veel', dit item is hier omgescoord.
26 In de vragenlijst stond in plaats van weinig 'te veel', dit item is hier omgescoord.

Bijlage II.B Grafieken itemscores ervaren bureaucratie ouders.

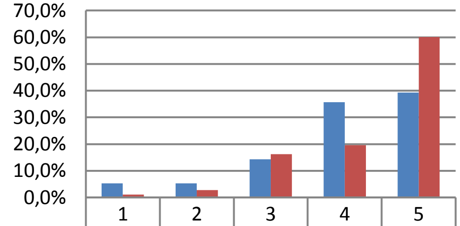
In deze bijlage staan de frequenties per itemscore. Bij de volgende grafieken geldt dat een score van 1 staat voor ‘helemaal niet nuttig/ingewikkeld/lang duren’ of ‘heel weinig tijd kosten/gedoe’ en een score van 5 voor ‘heel nuttig/ingewikkeld/lang duren’ of ‘heel veel tijd kosten/gedoe’.

Het diagnostisch onderzoek bij mijn kind vond ik... Tijd

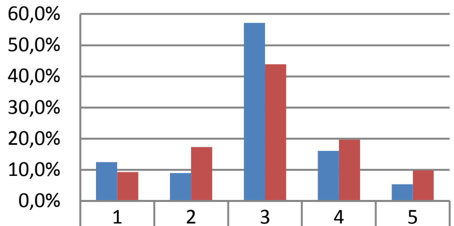
	1	2	3	4	5
Indicatie	14,5%	12,7%	43,6%	21,8%	7,3%
Ondersteuning	11,3%	14,7%	41,8%	20,9%	11,3%

Het diagnostisch onderzoek bij mijn kind vond ik... Nut

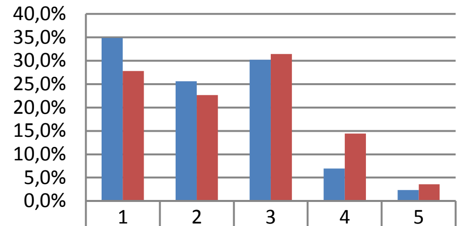
	1	2	3	4	5
Indicatie	5,4%	5,4%	14,3%	35,7%	39,3%
Ondersteuning	1,1%	2,8%	16,3%	19,7%	60,1%

Het diagnostisch onderzoek bij mijn kind vond ik... Duur

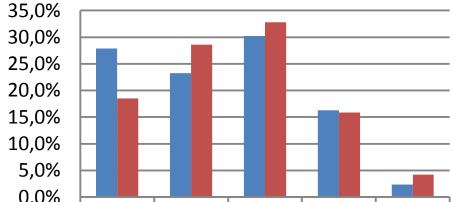
	1	2	3	4	5
Indicatie	12,5%	8,9%	57,1%	16,1%	5,4%
Ondersteuning	9,2%	17,3%	43,9%	19,7%	9,8%

Het maken van een handelingsplan/ ontwikkelingsperspectief vond ik... Gedoe

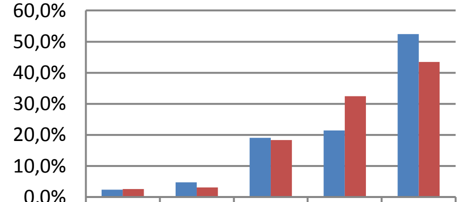
	1	2	3	4	5
Indicatie	34,9%	25,6%	30,2%	7,0%	2,3%
Ondersteuning	27,8%	22,7%	31,4%	14,4%	3,6%

Het maken van een handelingsplan/ ontwikkelingsperspectief vond ik... Tijd

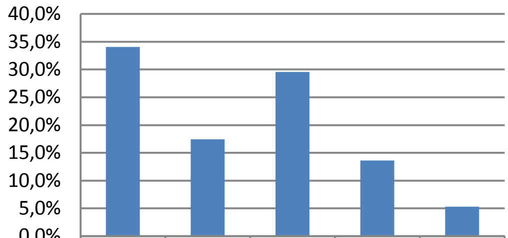
	1	2	3	4	5
Indicatie	27,9%	23,3%	30,2%	16,3%	2,3%
Ondersteuning	18,5%	28,6%	32,8%	15,9%	4,2%

Het maken van een handelingsplan/ ontwikkelingsperspectief vond ik... Nut

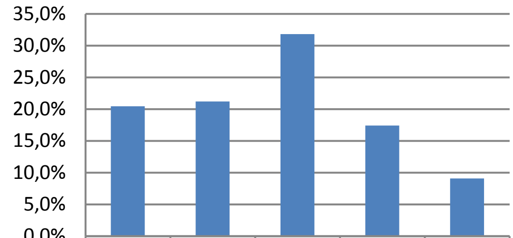
	1	2	3	4	5
Indicatie	2,4%	4,8%	19,0%	21,4%	52,4%
Ondersteuning	2,6%	3,1%	18,3%	32,5%	43,5%

De formulieren die ik in moest vullen voor de indicatie vond ik... Ingewikkeld

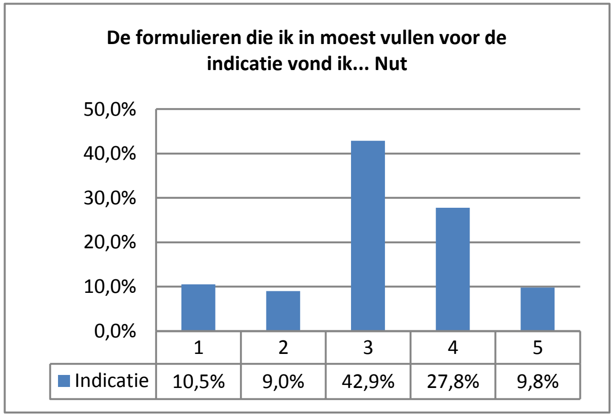

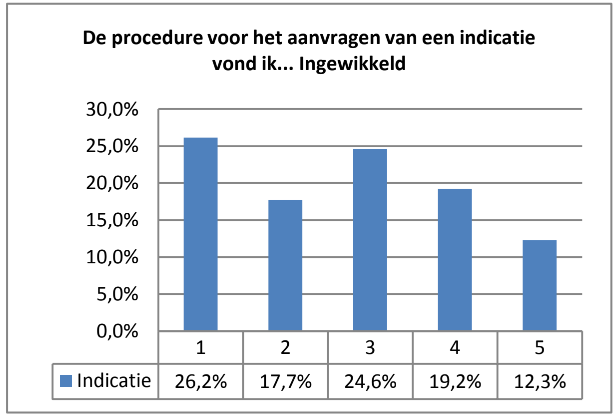
	1	2	3	4	5
Indicatie	34,1%	17,4%	29,5%	13,6%	5,3%

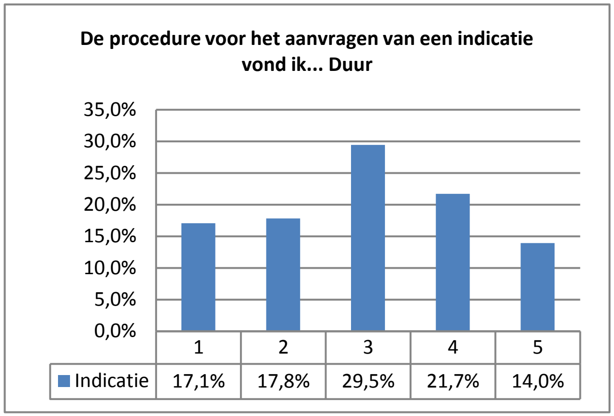
De formulieren die ik in moest vullen voor de indicatie vond ik... Tijd

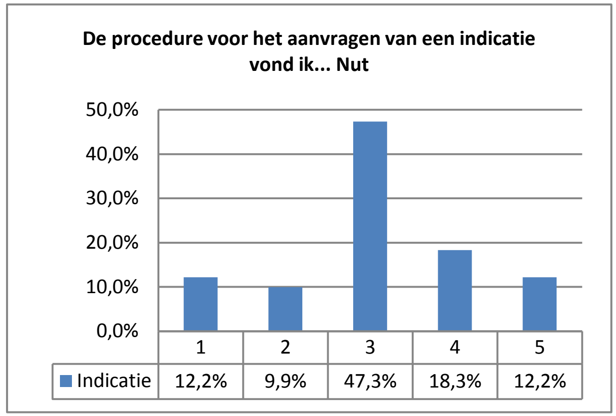

	1	2	3	4	5
Indicatie	20,5%	21,2%	31,8%	17,4%	9,1%

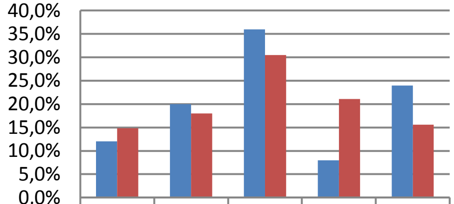

De formulieren die ik in moest vullen voor de indicatie vond ik... Nut
50,0%
40,0%
30,0%
20,0%
10,0%
0,0%
1
2
3
4
5
Indicatie
10,5%
9,0%
42,9%
27,8%
9,8%

De procedure voor het aanvragen van een indicatie vond ik... Ingewikkeld
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1
2
3
4
5
Indicatie
26,2%
17,7%
24,6%
19,2%
12,3%

De procedure voor het aanvragen van een indicatie vond ik... Duur
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1
2
3
4
5
Indicatie
17,1%
17,8%
29,5%
21,7%
14,0%

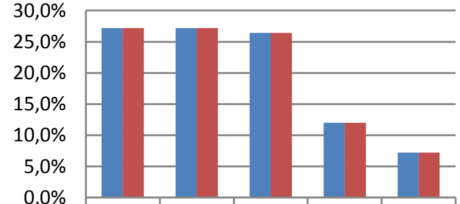

De procedure voor het aanvragen van een indicatie vond ik... Nut
50,0%
40,0%
30,0%
20,0%
10,0%
0,0%
1
2
3
4
5
Indicatie
12,2%
9,9%
47,3%
18,3%
12,2%

Ik vond het werk dat voor het verkrijgen van externe hulp gedaan moest worden... Tijd

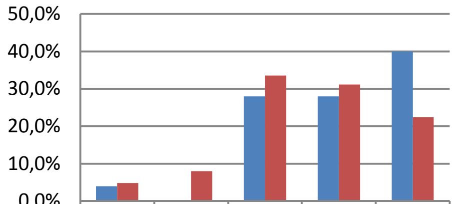
	1	2	3	4	5
Indicatie	12,0%	20,0%	36,0%	8,0%	24,0%
Ondersteuning	14,8%	18,0%	30,5%	21,1%	15,6%

Ik vond het werk dat voor het verkrijgen van externe hulp gedaan moest worden... Ingewikkeld

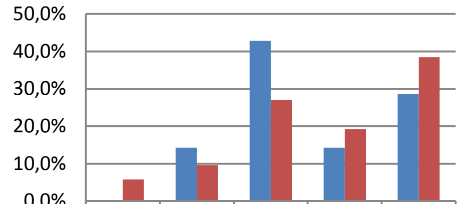
	1	2	3	4	5
Indicatie	27,2%	27,2%	26,4%	12,0%	7,2%
Ondersteuning	27,2%	27,2%	26,4%	12,0%	7,2%

Ik vond het werk dat voor het verkrijgen van externe hulp gedaan moest worden... Nuttig

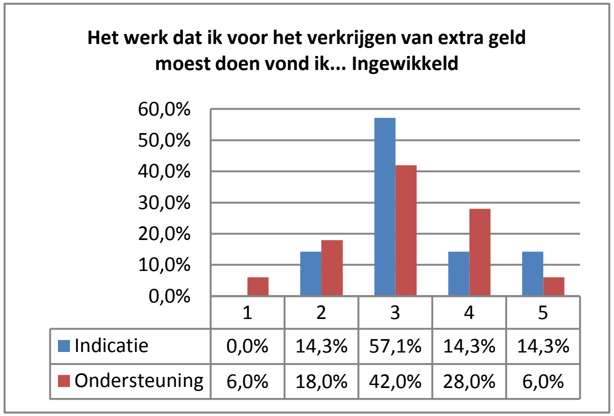

	1	2	3	4	5
Indicatie	4,0%	0,0%	28,0%	28,0%	40,0%
Ondersteuning	4,8%	8,0%	33,6%	31,2%	22,4%

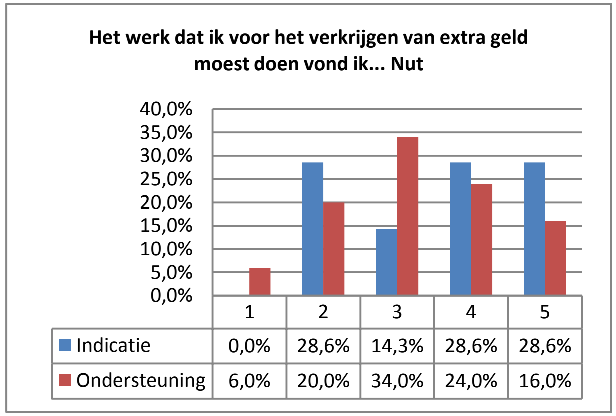
Het werk dat ik voor het verkrijgen van extra geld moest doen vond ik... Tijd

	1	2	3	4	5
Indicatie	0,0%	14,3%	42,9%	14,3%	28,6%
Ondersteuning	5,8%	9,6%	26,9%	19,2%	38,5%

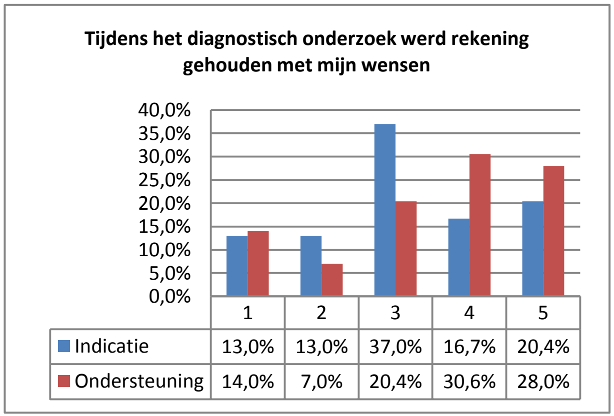

	1	2	3	4	5
Indicatie	0,0%	14,3%	57,1%	14,3%	14,3%
Ondersteuning	6,0%	18,0%	42,0%	28,0%	6,0%

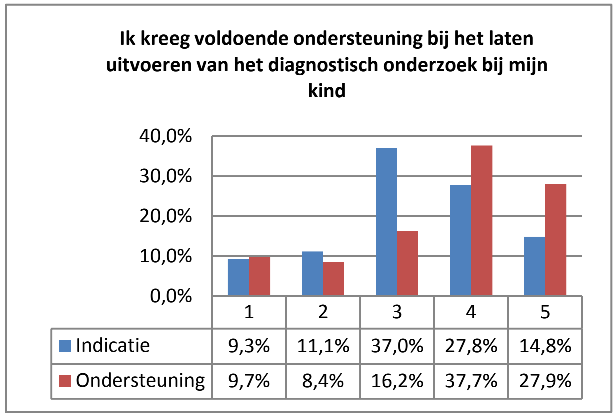

	1	2	3	4	5
Indicatie	0,0%	28,6%	14,3%	28,6%	28,6%
Ondersteuning	6,0%	20,0%	34,0%	24,0%	16,0%

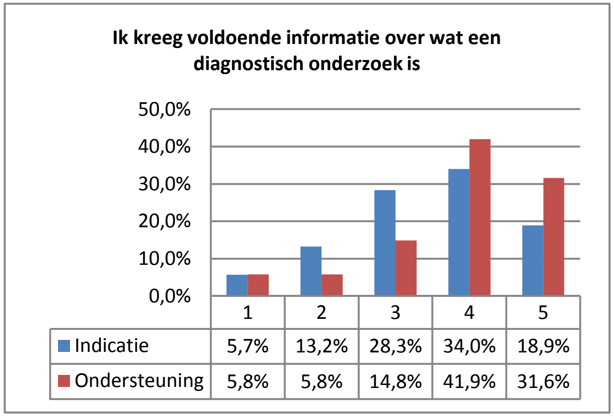
Vanaf onderstaande grafieken staat een score van 1 voor 'helemaal niet van toepassing' en een score van 5 voor 'helemaal van toepassing'.

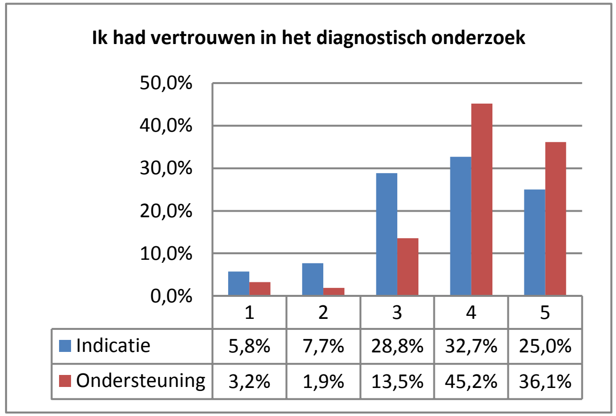
	1	2	3	4	5
Indicatie	13,0%	13,0%	37,0%	16,7%	20,4%
Ondersteuning	14,0%	7,0%	20,4%	30,6%	28,0%

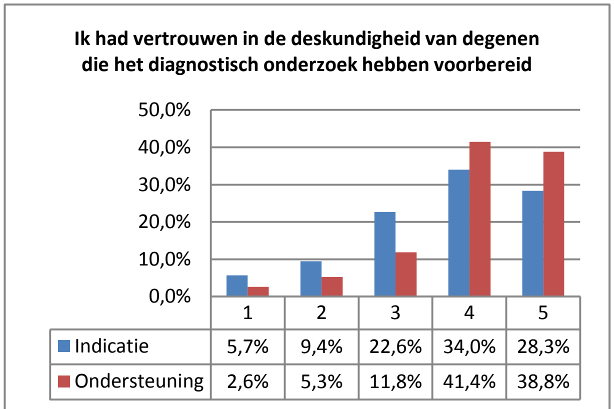
	1	2	3	4	5
Indicatie	9,3%	11,1%	37,0%	27,8%	14,8%
Ondersteuning	9,7%	8,4%	16,2%	37,7%	27,9%

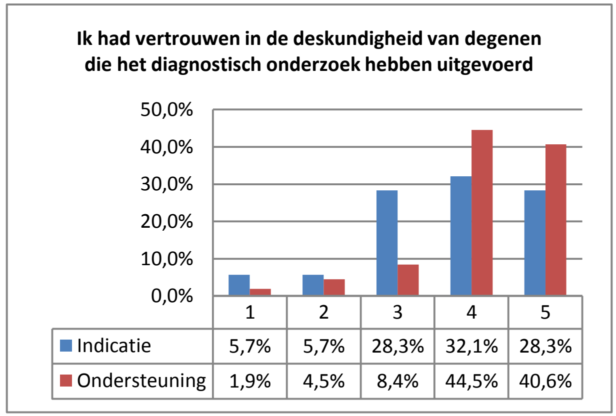
	1	2	3	4	5
Indicatie	5,7%	13,2%	28,3%	34,0%	18,9%
Ondersteuning	5,8%	5,8%	14,8%	41,9%	31,6%

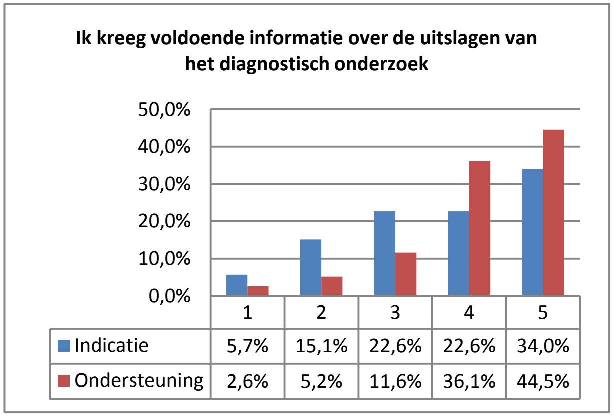
	1	2	3	4	5
Indicatie	5,8%	7,7%	28,8%	32,7%	25,0%
Ondersteuning	3,2%	1,9%	13,5%	45,2%	36,1%

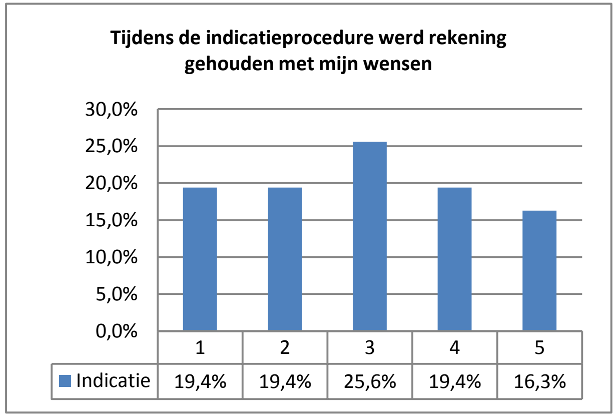
	1	2	3	4	5
Indicatie	5,7%	9,4%	22,6%	34,0%	28,3%
Ondersteuning	2,6%	5,3%	11,8%	41,4%	38,8%

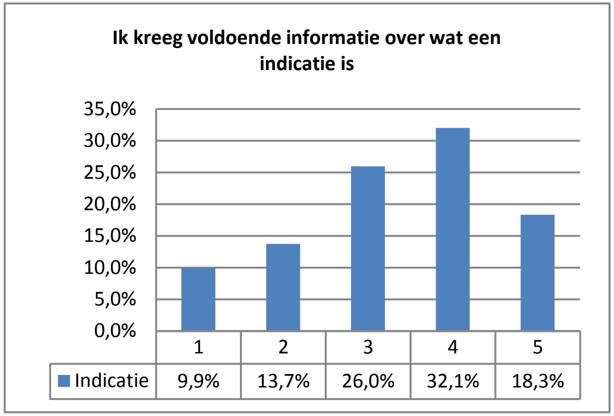
	1	2	3	4	5
Indicatie	5,7%	5,7%	28,3%	32,1%	28,3%
Ondersteuning	1,9%	4,5%	8,4%	44,5%	40,6%

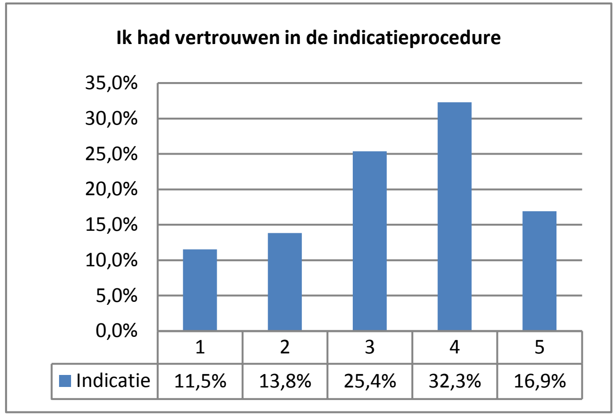
	1	2	3	4	5
Indicatie	5,7%	15,1%	22,6%	22,6%	34,0%
Ondersteuning	2,6%	5,2%	11,6%	36,1%	44,5%

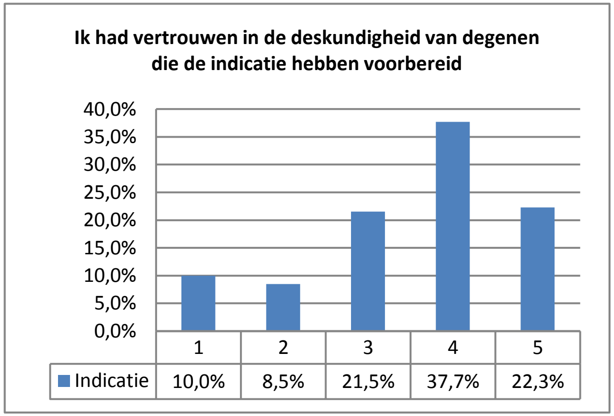
	1	2	3	4	5
Indicatie	19,4%	19,4%	25,6%	19,4%	16,3%

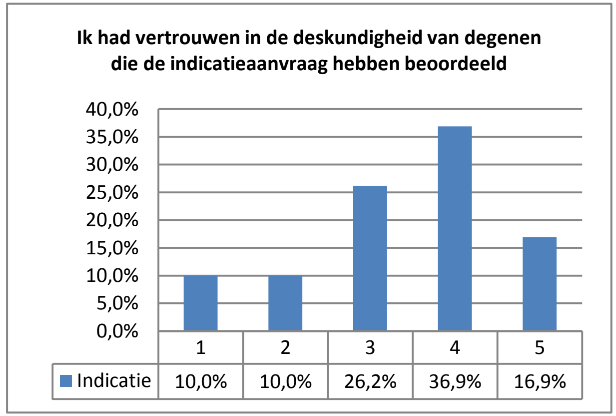

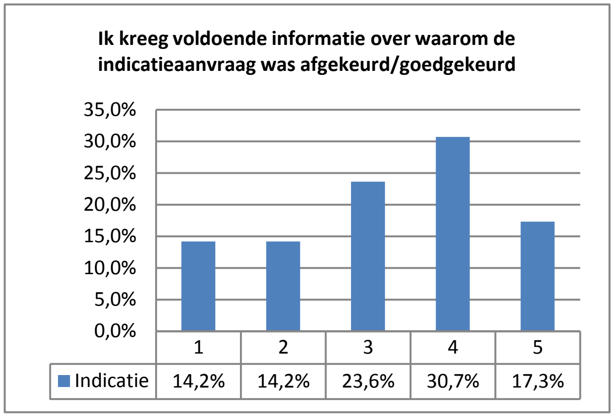
	1	2	3	4	5
Indicatie	9,9%	13,7%	26,0%	32,1%	18,3%

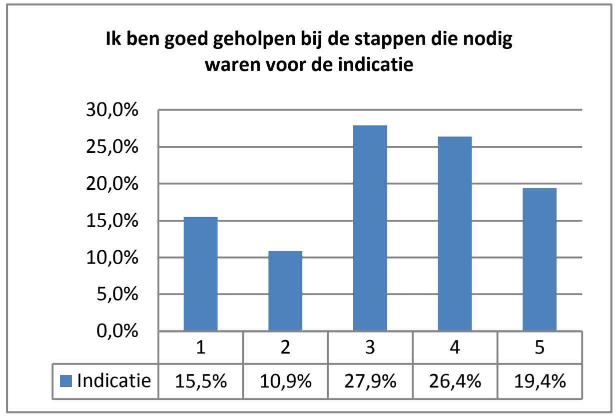

	1	2	3	4	5
Indicatie	11,5%	13,8%	25,4%	32,3%	16,9%

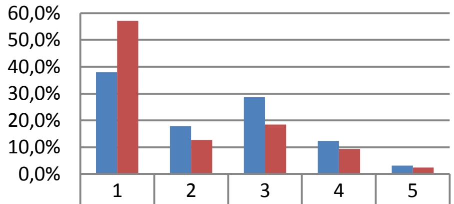

Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die de indicatie hebben voorbereid
40,0%
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1 2 3 4 5
Indicatie 10,0% 8,5% 21,5% 37,7% 22,3%

Ik had vertrouwen in de deskundigheid van degenen die de indicatieaanvraag hebben beoordeeld
40,0%
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1 2 3 4 5
Indicatie 10,0% 10,0% 26,2% 36,9% 16,9%

Ik kreeg voldoende informatie over waarom de indicatieaanvraag was afgekeurd/goedgekeurd
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1 2 3 4 5
Indicatie 14,2% 14,2% 23,6% 30,7% 17,3%

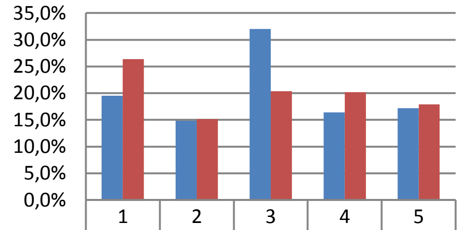

Ik ben goed geholpen bij de stappen die nodig waren voor de indicatie
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1 2 3 4 5
Indicatie 15,5% 10,9% 27,9% 26,4% 19,4%

Ik vond het moeilijk om procedures en formulieren die nodig zijn voor het krijgen van extra ondersteuning goed te begrijpen

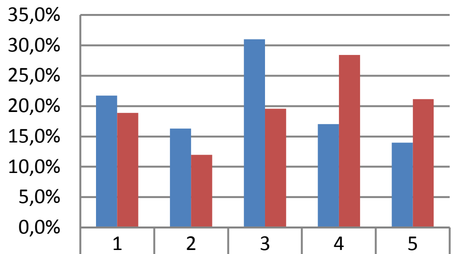
	1	2	3	4	5
Indicatie	38,0%	17,8%	28,7%	12,4%	3,1%
Ondersteuning	57,1%	12,8%	18,4%	9,3%	2,4%

Ik vond het niet moeilijk om uit te zoeken waar en hoe mijn kind geholpen kon worden

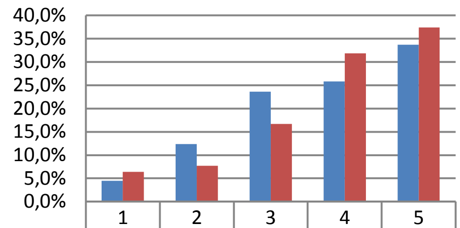
	1	2	3	4	5
Indicatie	19,5%	14,8%	32,0%	16,4%	17,2%
Ondersteuning	26,4%	15,2%	20,3%	20,2%	17,9%

Ik had invloed op het soort hulp dat mijn kind kreeg

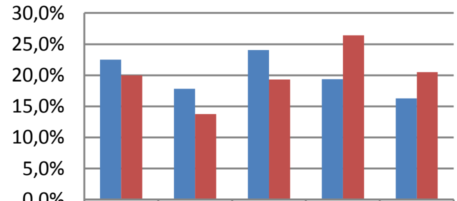
	1	2	3	4	5
Indicatie	21,7%	16,3%	31,0%	17,1%	14,0%
Ondersteuning	18,9%	12,0%	19,6%	28,4%	21,1%

Ik heb voldoende uitleg gekregen over wat een handelingsplan/ontwikkelingsperspectief inhoudt

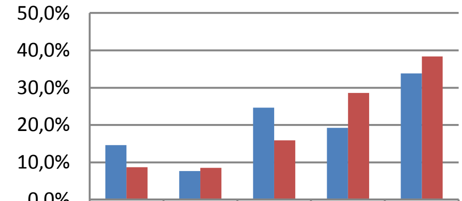
	1	2	3	4	5
Indicatie	4,5%	12,4%	23,6%	25,8%	33,7%
Ondersteuning	6,4%	7,7%	16,7%	31,8%	37,4%

Ik was betrokken bij de organisatie van de extra ondersteuning die mijn kind kreeg

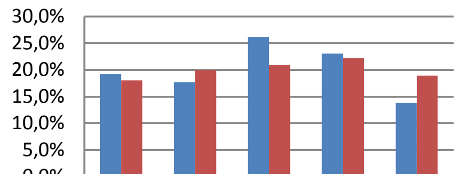
	1	2	3	4	5
Indicatie	22,5%	17,8%	24,0%	19,4%	16,3%
Ondersteuning	20,0%	13,7%	19,3%	26,4%	20,5%

Mijn kennis over wat mijn kind nodig heeft, werd serieus genomen door de school

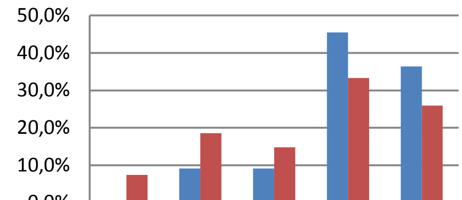
	1	2	3	4	5
Indicatie	14,6%	7,7%	24,6%	19,2%	33,8%
Ondersteuning	8,7%	8,5%	15,9%	28,5%	38,4%

Ik was op de hoogte van voorzieningen en regels voor kinderen die op school extra ondersteuning nodig hebben

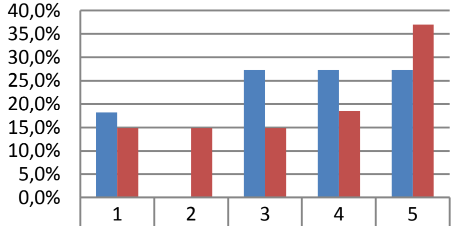
	1	2	3	4	5
Indicatie	19,2%	17,7%	26,2%	23,1%	13,8%
Ondersteuning	18,0%	19,9%	21,0%	22,2%	18,9%

Bij de schoolkeuze werd rekening gehouden met mijn wensen

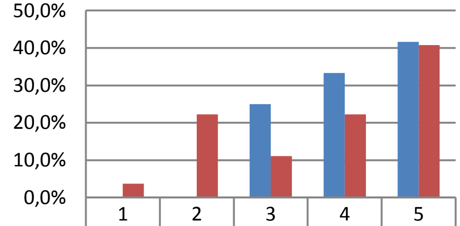
	1	2	3	4	5
Indicatie	0,0%	9,1%	9,1%	45,5%	36,4%
Ondersteuning	7,4%	18,5%	14,8%	33,3%	25,9%

Ik kreeg voldoende hulp bij het zoeken van een geschikte school

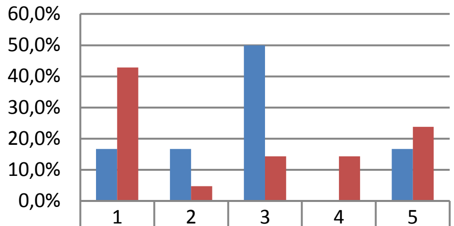
	1	2	3	4	5
Indicatie	18,2%	0,0%	27,3%	27,3%	27,3%
Ondersteuning	14,8%	14,8%	14,8%	18,5%	37,0%

Ik had er vertrouwen in dat mijn kind op een geschikte school terecht zou komen

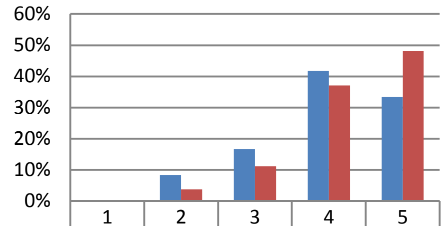
	1	2	3	4	5
Indicatie	0,0%	0,0%	25,0%	33,3%	41,7%
Ondersteuning	3,7%	22,2%	11,1%	22,2%	40,7%

Ik kreeg voldoende informatie waarom mijn kind niet geplaatst kon worden op een school

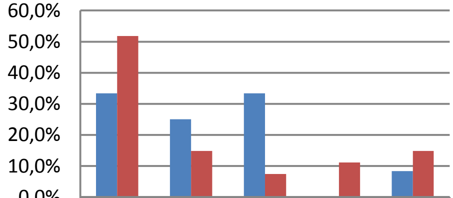
	1	2	3	4	5
Indicatie	16,7%	16,7%	50,0%	0,0%	16,7%
Ondersteuning	42,9%	4,8%	14,3%	14,3%	23,8%

Ik kreeg voldoende informatie over wat de school mijn kind kan bieden

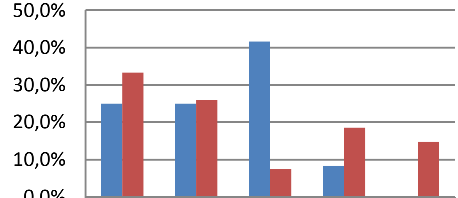
	1	2	3	4	5
Indicatie	0%	8,3%	16,7%	41,7%	33,3%
Ondersteuning	0%	3,7%	11,1%	37,0%	48,1%

Het kiezen tussen gewoon en speciaal onderwijs vond ik... Ingewikkeld

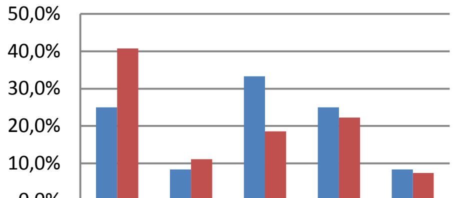
	1	2	3	4	5
Indicatie	33,3%	25,0%	33,3%	0,0%	8,3%
Ondersteuning	51,9%	14,8%	7,4%	11,1%	14,8%

Het kiezen tussen gewoon en speciaal onderwijs vond ik... Tijd

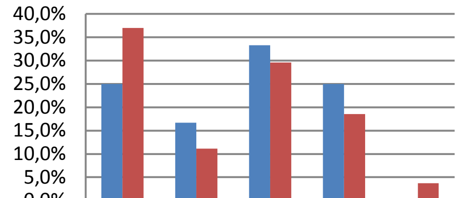
	1	2	3	4	5
Indicatie	25,0%	25,0%	41,7%	8,3%	0,0%
Ondersteuning	33,3%	25,9%	7,4%	18,5%	14,8%

Het zoeken van een geschikte school voor speciaal onderwijs vond ik... Gedoe

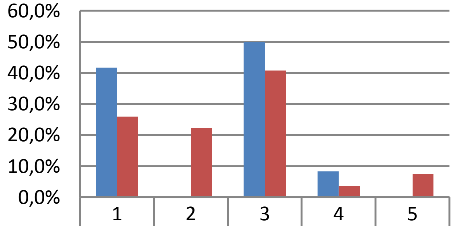
	1	2	3	4	5
Indicatie	25,0%	8,3%	33,3%	25,0%	8,3%
Ondersteuning	40,7%	11,1%	18,5%	22,2%	7,4%

Het zoeken van een geschikte school voor speciaal onderwijs vond ik... Tijd

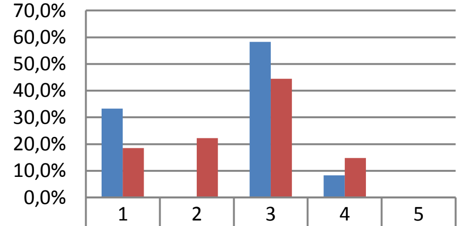
	1	2	3	4	5
Indicatie	25,0%	16,7%	33,3%	25,0%	0,0%
Ondersteuning	37,0%	11,1%	29,6%	18,5%	3,7%

De formulieren die ik moest invullen voor de toelaatbaarheidsverklaring vond ik... Ingewikkeld

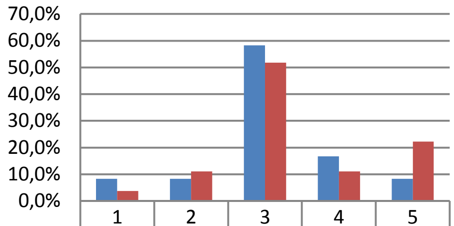
	1	2	3	4	5
Indicatie	41,7%	0,0%	50,0%	8,3%	0,0%
Ondersteuning	25,9%	22,2%	40,7%	3,7%	7,4%

De formulieren die ik moest invullen voor de toelaatbaarheidsverklaring vond ik... Tijd

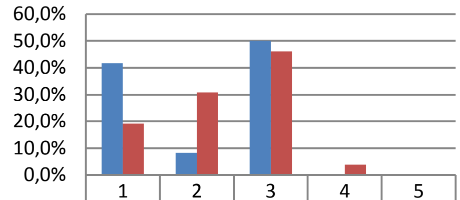
	1	2	3	4	5
Indicatie	33,3%	0,0%	58,3%	8,3%	0%
Ondersteuning	18,5%	22,2%	44,4%	14,8%	0%

De formulieren die ik moest invullen voor de toelaatbaarheidsverklaring vond ik... Nut

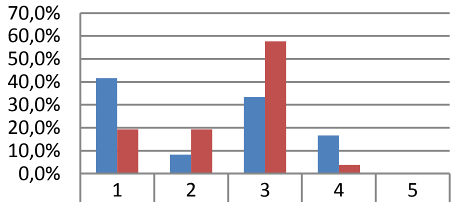
	1	2	3	4	5
Indicatie	8,3%	8,3%	58,3%	16,7%	8,3%
Ondersteuning	3,7%	11,1%	51,9%	11,1%	22,2%

De formulieren die ik in moest vullen voor de aanmelding bij de school voor speciaal onderwijs zelf vond ik... Ingewikkeld

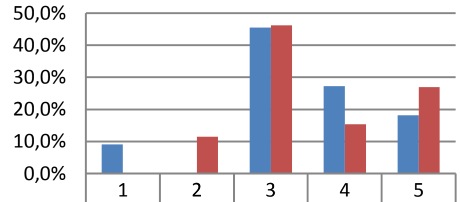
	1	2	3	4	5
Indicatie	41,7%	8,3%	50,0%	0,0%	0%
Ondersteuning	19,2%	30,8%	46,2%	3,8%	0%

De formulieren die ik in moest vullen voor de aanmelding bij de school voor speciaal onderwijs zelf vond ik... Tijd

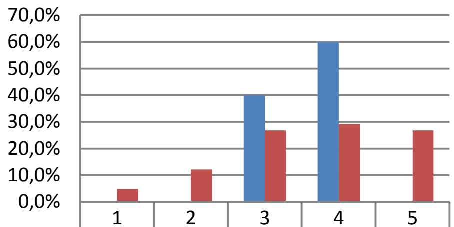
	1	2	3	4	5
Indicatie	41,7%	8,3%	33,3%	16,7%	0%
Ondersteuning	19,2%	19,2%	57,7%	3,8%	0%

De formulieren die ik in moest vullen voor de aanmelding bij de school voor speciaal onderwijs zelf vond ik...

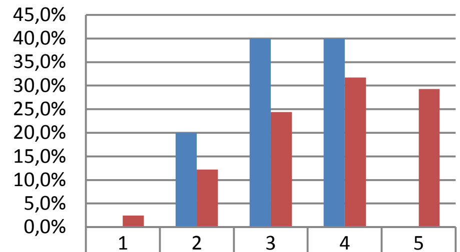
	1	2	3	4	5
Indicatie	9,1%	0,0%	45,5%	27,3%	18,2%
Ondersteuning	0,0%	11,5%	46,2%	15,4%	26,9%

Het zoeken van een geschikte school vond ik... Gedoe

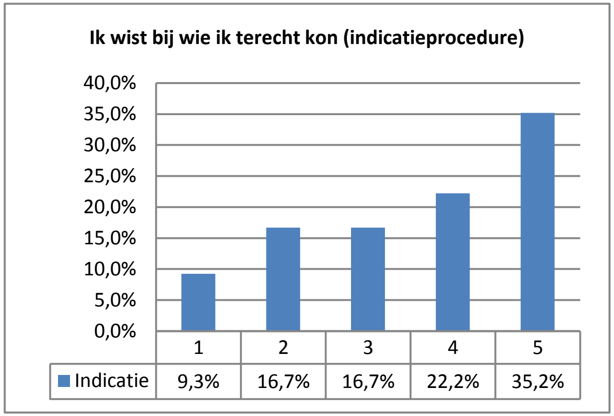

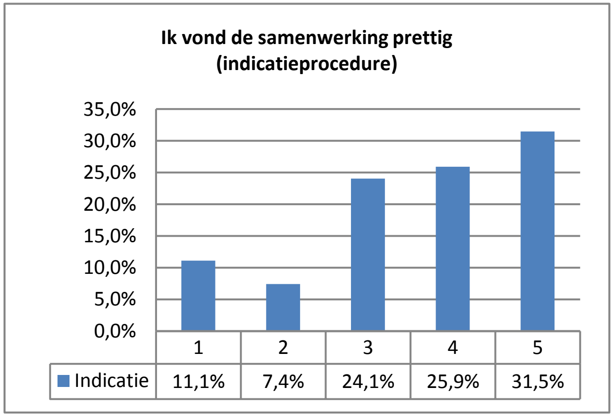
	1	2	3	4	5
Indicatie	0,0%	0,0%	40,0%	60,0%	0,0%
Ondersteuning	4,9%	12,2%	26,8%	29,3%	26,8%

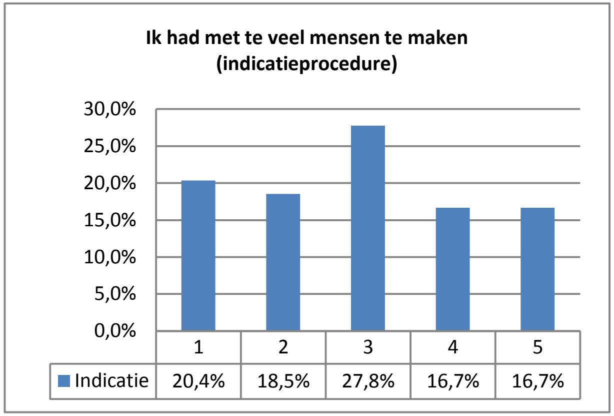
Het zoeken van een geschikte school vond ik... Tijd

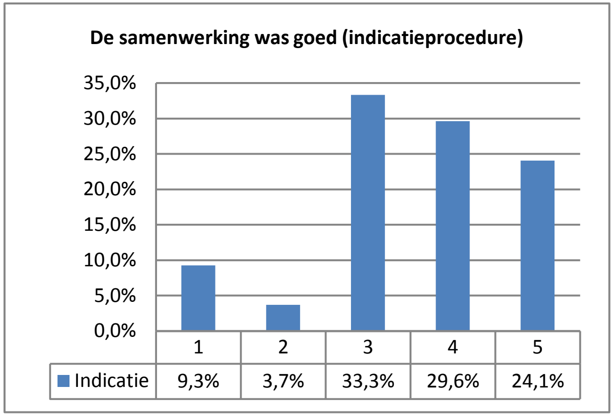

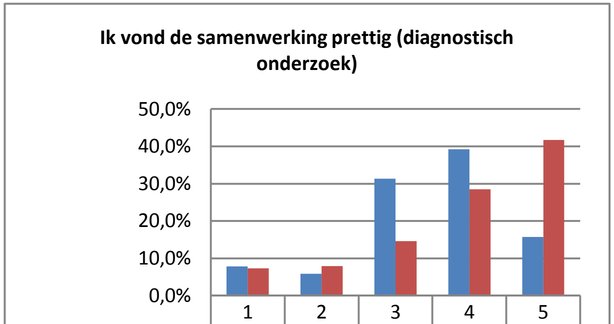
	1	2	3	4	5
Indicatie	0,0%	20,0%	40,0%	40,0%	0,0%
Ondersteuning	2,4%	12,2%	24,4%	31,7%	29,3%

Ik wist bij wie ik terecht kon (indicatieprocedure)
40,0%
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1
2
3
4
5
Indicatie
9,3%
16,7%
16,7%
22,2%
35,2%

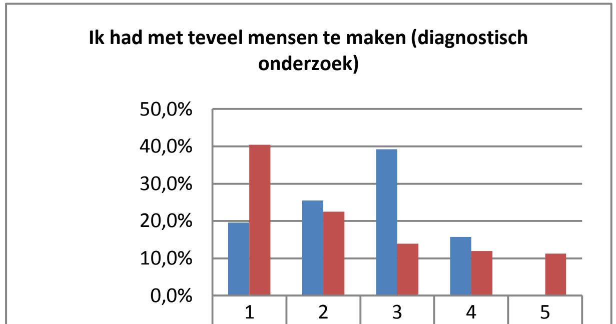

Ik vond de samenwerking prettig (indicatieprocedure)
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1
2
3
4
5
Indicatie
11,1%
7,4%
24,1%
25,9%
31,5%

Ik had met te veel mensen te maken (indicatieprocedure)
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1
2
3
4
5
Indicatie
20,4%
18,5%
27,8%
16,7%
16,7%

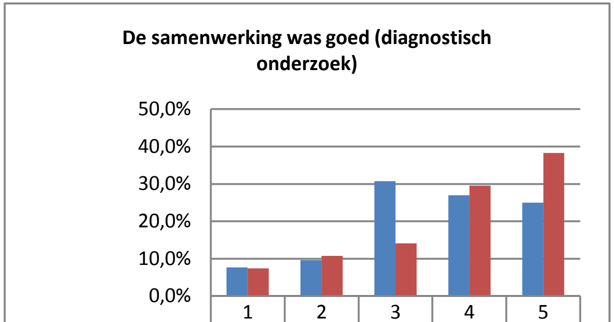

De samenwerking was goed (indicatieprocedure)
35,0%
30,0%
25,0%
20,0%
15,0%
10,0%
5,0%
0,0%
1
2
3
4
5
Indicatie
9,3%
3,7%
33,3%
29,6%
24,1%

	1	2	3	4	5
Indicatie	7,8%	5,9%	31,4%	39,2%	15,7%
Ondersteuning	7,3%	7,9%	14,6%	28,5%	41,7%

	1	2	3	4	5
Indicatie	19,6%	25,5%	39,2%	15,7%	0,0%
Ondersteuning	40,4%	22,5%	13,9%	11,9%	11,3%

	1	2	3	4	5
Indicatie	7,7%	9,6%	30,8%	26,9%	25,0%
Ondersteuning	7,4%	10,7%	14,1%	29,5%	38,3%

Recent uitgegeven rapporten Kohnstamm Instituut

939 Dikkers, A.L.C., Kuiper, E.J.
Trefwoordenstructuur voor de Onderwijs Consumenten Organisatie (OCO).

938 Schenke, W., Sligte, H.W., Admiraal, W., Buisman, M., Emmelot, Y.W., Meirink, J., Smit, B.
Scan School als Professionele Leergemeenschap.

937 Veen, A., Veen, I. van der, Heurter, A, Ledoux, G. Mulder, L., Paas, T. Leseman, P., Mulder, H., Verhagen, P. Langeveld.
Pre-COOL cohortonderzoek. Technisch rapport tweejarigencohort, derde meting 2012 – 2013.

936 Koopman, P. , Ledoux, G., Karssen, M., Meijden, A. van der, & Petit, R.
Vervolgmeting 1 Kengetallen Passend Onderwijs.

935 Kuiper, E.J., Dikkers, A.L.C., Ledoux. G., Berg, E. van den, Bos, W.
Feitelijke en ervaren bureaucratie. Nulmeting in het kader van de kortetermijnevaluatie passend onderwijs.

934 Kuiper, E.J., Dikkers, A.L.C., Emmelot, Y.W., Ledoux, G. m.m.v. Eck, E. van & Berg E. van den.
Tevredenheid van ouders voor de start van passend onderwijs. Nulmeting kortetermijnevaluatie passend onderwijs.

933 Sligte, H.W., Heyma, A.O.J., Eck, E. van, Meijden, A.J.H. van der.
De Netwerkschool.

932 Redactie: Veen, A. & Leseman, P.
Pre-COOL cohortonderzoek. Resultaten over de voorschoolse periode.

931 Ledoux, G., Blok, H., Veen, A., m.m.v. Elshof, D. en Dikkers, A.L.C.
Acquis basisonderwijs en onderwijs aan het jonge kind; adviezen en verkenningen van de Onderwijsraad tussen 2002 en 2014.

Deze rapporten zijn te bestellen via: secr@kohnstamm.uva.nl
Voor meer informatie, zie; http://www.kohnstamminstituut.uva.nl